KJP2064.51920
.S62
1926a
sv.1

THE LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF
NORTH CAROLINA
AT CHAPEL HILL

ENDOWED BY THE
DIALECTIC AND PHILANTHROPIC
SOCIETIES

UNIVERSITY OF N.C. AT CHAPEL HILL
00009952152

This book is due at the WALTER R. DAVIS LIBRARY on the last date stamped under "Date Due." If not on hold it may be renewed by bringing it to the library.

DATE DUE	RET.	DATE DUE	RET.
APR 07 1999			
JAN 19 1999			

Form No. 513, Rev. 1/84

ÚSTAVA REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ

KJP2064.51920
.S62
1926a
sv. 1

SBÍRKA ÚSTAVNÍCH A S NIMI SOUVISEJÍCÍCH NOREM

Sestavil

JUDR. EMIL SOBOTA

V PRAZE 1926

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO

SPOLEČNOST S R. O.

THE LIBRARY
THE UNIVERSITY OF NORTH CAROLINA
AT CHAPEL HILL

Všechna práva vyhrazena

ÚVOD

VZNIK ÚSTAVNÍ FORMY REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ.

Československý stát před zrozením.

1. Právní existence československého státu před 28. říjnem 1918 je velmi analogická právní existence nascitura, člověka před zrozením, v oblasti práva soukromého. Práva takovému subjektu se garantují pro případ, že bude opravdu zrozen, a k jejich obraně zřizuje se opatrovník. Opatrovníkem takovým budoucímu československému státu byla Národní rada, resp. — od jejího ustavení dne 26. září 1918 — pařížská zatímní československá vláda. Řada diplomatických aktů vlád hlavních mocností spojených a přidružených uznala tuto funkci tohoto orgánu naší revoluce. Tak na př. nota ze dne 29. června 1918, kterou francouzská vláda uznala Národní radu československou jako nejvyšší orgán, spravující zájmy veškerého národa, a základ příští vlády československé, a nota téže vlády ze dne 15. října 1918, oficielně uznávající zatím ustavenou zatímní vládu. — Dne 9. srpna 1918 uznala vláda britská Národní radu za nejvyšší orgán československých národních zájmů a za věrnou ruku budoucí československé vlády. — Dne 2. září 1918 vláda Spojených států severoameric-

LIBRARY
UNIVERSITY OF NORTH CAROLINA
CHAPEL HILL

kých uznala Národní radu za vládu de facto. V této funkci také Národní rada resp. zatímní vláda uzavírala se spojeneckými vládami vojenské i jiné konvence.

Zrození československého státu.

2. Okamžikem „zrození" byl 28. říjen 1918. Tu vznikla právní existence československého státu, a tedy také československého právního řádu. Tuto novou právní situaci velmi zajistil a vzřejmil zákon Národního výboru ze dne 28. října o zřízení samostatného státu československého. Nelze dobře tvrditi, že by tento zákon nový právní stav vytvořil a založil. Tento stav byl založen faktem dokonaného převratu, a byl by býval založen zajisté, i kdyby zákona tohoto nebylo.

Prvé ústavní provisorium:
Diktatura Národního výboru.

3. Význam zákona ze dne 28. října jest tedy jednak v tom, že formuloval dosah, ve kterém revoluce ruší právní řád, jednak ale i v tom, že jest prvým ústavním provisoriem československého státu. V tom směru dlužno rozeznávati za prvé mezi tím zněním zákona toho, které bylo publikováno v den 28. října (ústním prohlášením, plakatováním, novinami. Revoluční autoritě, která se stala ohniskem nového právníhu řádu, jest zajisté ponecháno, aby určila způsob publikace norem, jež vydává; dokud tedy nezaložila zákonem č. 1/18 pro

vyhlašování jich „Sbírku zákonů a nařízení“, dlužno pokládati každý způsob, jejž — chtějíc zákon vydati — k jeho publikaci zvolila, za dostatečný). Za druhé pak dlužno rozeznávati mezi zněním, v jakém se zákon ten objevil pod č. 11/1918 ve Sbírce zákonů a nařízení.

Původní tekst článku I zákona (viz č. 1 Pramenů) označuje za orgány jednomyslné vůle národa souřadně pražské Národní shromáždění a pařížskou Národní radu (tehdy vlastně již „zatímní vládu“) a Národnímu výboru přiznává výkon státní svrchovanosti toliko „uvnitř státu“. To jest prvotní ústavní uspořádání našeho státu, které trvalo pouze do dne vyhlášení zákona č. 11 ve Sb. z. a n. (viz č. 2 Pramenů), což se stalo dne 6. listopadu 1918. A to ještě tento právní stav byl dodatečně zpětně zrušen, když nový tekst zákona byl vyhlášen s platností od 28. října 1918.

Tento nový tekst (článku 1) praví, že orgánem jednomyslné vůle národa jest Národní výbor a ten že je též vykonavatelem státní svrchovanosti (roz. vůbec, nejenom „uvnitř státu“). A vzhledem k tomu, že § 4 zákona o vyhlašování zákonů a nařízení (č. 1/18) praví, že účinnost zákonů vydaných Národním výborem před vyhlášením zákona č. 1 a do Sbírky dodatečně pojatých, počítá se ode dne, který jest při nich ve Sbírce udán jako den vyhlášení, platí tento nový, změněný ústavní řád ex tunc od 28. října 1918.

Toliko určení státní formy československého státu vyhraženo zůstalo i nyní Národnímu shromáždění ve srozumění s Národní radou v Paříži. (Jelikož v protokolu, jejž delegáti Národního výboru sepsali dne 31. října v Ženevě, mluví se již o „zatímní vládě", není přesné, mluví-li se v tomto druhém vydání zákona stále ještě o „Národní radě"). Veškera státní moc, zákonodárná jako výkonná, a zajisté i soudcovská a veškera veřejná moc vůbec, tím vyvrcholila v Národním výboru. To potvrzuje také článek 3 zákona, který praví, že všechny úřady samosprávné, státní a župní, ústavy státní, zemské, okresní a zejména i obecní jsou podřízeny Národnímu výboru.

Z této svrchované diktatorské moci Národní výbor vydal zákon č. 37/1918 Sb. z. a n. ze dne 13. listopadu 1918 o prozatímní ústavě (viz č. 3 Pramenů). Zákon tento nabyl účinnosti dnem vyhlášení, t. j. 14. listopadu, a tímto dnem zároveň se skončilo období diktatury Národního výboru a jeho působnosti vůbec. Neboť Národní výbor podle ní přechází v nový orgán, Národní shromáždění, jehož působnost jest především zákonodárná.

Druhé ústavní provisorium:
Ústava ze dne 13. listopadu 1918.

4. Prozatímní ústava ze dne 13. listopadu 1918 jest neúplná. Má ustanovení o presidentu republiky, o Národním shromáždění a o moci výkonné a

nařizovací. Pokud jde o moc soudcovskou, chová toliko ustanovení §13, že rozsudky a nálezy soudů, vyhlašují se jménem republiky. Jinak o mocí soudcovské zůstaly nepochybně v platnosti staré zákony, zejména i staré ústavní předpisy před- a zalitavské. Rovněž tak na př. předlitavský státní základní zákon o všeobecných právech občanských zůstával nadále v platnosti.

Národní shromáždění podle prozatímní ústavy sestávalo z 256 členů a bylo složeno podle téhož klíče, jak vznikl Národní výbor. Týž způsob a klíč platil i pro doplňování Národního shromáždění, když některý člen odpadl. Zákonem ze dne 9. listopadu 1918, č. 35 Sb. z. a n., vyslovena immunita členů Národního shromáždění. Národní shromáždění bylo orgánem zákonodárným pro celý stát i jednotlivé části, a vedle toho kontrolním orgánem nad mocí výkonnou „až do doby, kdy dle ústavy konečné sejde a ustaví se sněmovna vyšlá z voleb" (§ 4). Národnímu shromáždění posléze patřilo voliti presidenta republiky, jakož i předsedu a členy vlády, přijímati od nich slib, vládu odvolati vyslovením nedůvěry, konečně usnášeti se o vypovězení války a schvalovati ujednaný mír.

President republiky je hlavou státu a je Národním shromážděním volen za přítomnosti dvou třetin poslanců dvoutřetinovou většinou, jeho úřad trvá podle prozatímní ústavy „až do doby, kdy dle ústavy konečné nová hlava státu bude zvole-

na". Meška-li president mimo hranice státu anebo jeli jeho místo uprázdněno, vykonává jeho funkci vláda. President republiky je trestně nestíhatelný. Do jeho působnosti vpadá: zastupování státu na venek, nejvyšší velitelství veškerého vojska, přijímání vyslanců, vypovídání války, ovšem podle usnesení Národního shromáždění, sjednávati mír a předkládati jej Národnímu shromáždění ke schválení; jmenování důstojníků, státních úředníků a soudců, počínaje VI. hodnostní třídou nahoru; právo amnestie a abolice; podpisování zákonů. President měl právo do 8 dnů po usnesení zákonu v Národním shromáždění vrátiti jej k novému projednání. Setrvalo-li Národní shromáždění na svém původním usnesení, zákon musil býti vyhlášen. Všecky vládní úkony presidenta republiky musily býti opatřeny spolupodpisem příslušného člena vlády.

Vláda je podle prozatímní ústavy 17členná. Je odpovědna Národnímu shromáždění. Sídlí v Praze. Jako kolegium vláda rozhoduje o vládních předlohách po Národním shromáždění, o všech věcech politické povahy a o jmenování úředníků, pokud jmenování je vyhraženo ústředním úřadům nebo presidentu. Vláda určuje sama o rozdělení jednotlivých resortů mezi svými členy. Pro členy vlády má ústava (§ 15, odst. 2) předpis inkompalibilitní.

Prozatímní ústava podle zákona č. 371/1918 není již ústavou pružnou. K její změně nestačí zákon

usnesený prostě, nadpoloviční většinou, nýbrž jest zapotřebí dvoutřetinové většiny za presence aspoň dvoutřetinové (podobně jako při volbě presidenta). Ovšem vnější forma takových zákonů, usnesených za kvalifikované většiny, není jiná, nežli zákonů prostých. Takovými zákony, které prozatímní ústavu později změnily, jsou: zákon č. 138/1919 a č. 271/1919 Sb. z. a n. (viz Prameny č. 5.)

Pozdější změny prozatímní ústavy.

5. Prvý z obou zákonů rozmnožuje jen počet členů Národního shromáždění posavadním způsobem a podle posavadního klíče na 270.

Druhý zákon přináší změn více: Především pro volbu presidenta republiky stanoví snadnější formální podmínky (dříve bylo třebà dvoutřetinové většiny za dvoutřetinové presence; podle novely stačí dvoutřetinová většina za poloviční presence. Za druhé (§ 8) se stanoví opatření pro případ onemocnění presidenta republiky nebo uprázdnění jeho funkce, a zřizuje se instituce náměstka presidentova. Za třetí se rozšiřuje působnost presidenta republiky (§ 10), a to jednak o sjednání a ratifikování mezistátních smluv, při čemž smlouvy obchodní, dále smlouvy, ve kterých pro stát nebo občany plynou jakékoli břemena majetková nebo osobní, zejména i vojenská, a smlouvy, týkající se státního území, potřebují souhlasu Národního shromáždění; jednak o pověřování vyslanců (dříve

zahrnuto v právu zastupovati stát na venek); jednak ve jmenování vysokoškolských profesorů. Dále se presidentovi přiznává právo jmenovati a propouštěti vládu, účastniti se jejích schůzí a předsedati jim, vyžadovati si od vlády zprávy a podávati Národnímu shromáždění zprávy a činiti mu návrhy. Pro veto presidentovo proti zákonům, usneseným Národním shromážděním, prodlužuje se lhůta z 8 na 14 dnů a pro opětné usnesení Národního shromáždění — aby obstálo proti presidentově vetu — vyslovuje se podmínka přítomnosti absolutní většiny. Povinnost kontrasignace presidentových aktů příslušným členem vlády vybavuje se sankcí neplatnosti (§ 10).

Pokud jde o vládu, zostřují se podmínky, za nichž Národní shromáždění vyslovuje nedůvěru (návrh musí podepsati 100 členů). Počet členů vlády se již nefixuje určitou číslicí.

Jak patrno, tato novela znamenitě posílila ústavní postavení presidenta republiky; vládu více upiala k němu; oslabila sice přímou aktivní působnost Národního shromáždění, avšak význam jeho kontrolní působnosti zvýšila vůči presidentu republiky tím, že stanovila kontrasignaci za podmínku platnosti jeho aktů.

Ústava definitivní.

6. Prozatímní ústavní vývoj Československé republiky byl takto ukončen. V tomto uspořádání

dožila se republika až své ústavy definitivní ze dne 29. února 1920.

Tak zvané nevolené, revoluční Národní shromáždění nebylo hned od počátku jednomyslné o tom, že provede úkol ústavodárný. Většina jeho nebyla o tom v pochybnostech, jak se ukázalo řadou projevů jednotlivých jeho členů a posléze stalo se obecným přesvědčení, že jest k tomuto dílu přistoupiti. Od počátku však zastávalo toto shromáždění všeobecně názor, vyslovený posléze i ústavním jeho výborem zcela autoritativně (viz tisk č. 484), že otázka jakéhokoliv omezení působnosti tohoto prvního našeho parlamentu právně nemůže býti proslovena; že tedy není po právní stránce pochybnosti ani o jeho kompetenci pro ústavodárné dílo. Otázku tu lze prý hodnotiti jen s hlediska parlamentního taktu a politické účelnosti.

Národní shromáždění zprvu vyčkávalo, že vláda podá mu sama osnovy ústavních zákonů. Na sklonku své činnosti volilo však raději ten způsob, že ve smyslu novely k svému jednacímu řádu (č. 33/1920, § 14) projednalo osnovu ústavní listiny a jazykového zákona jako vlastní návrh ústavního výboru. Ovšem elaboráty, k nímž do té doby dospěla vláda, zejména přípravy vykonané v legislativní sekci ministerstva vnitra poskytly pro tuto iniciativu ústavního výboru pevný podklad. Se stopou vládních příprav k osnování definitivní

ústavě shledáváme se pak v důvodových zprávách výboru k oběma právě uvedeným základním ústavním zákonům, jež výslovně jako samostatnou partii otiskují motivové elaboráty vládní.

Nově definitivní ústava náleží mezi tak zvané ústavy tuhé, jsouc založena na zákonech, k jichž změně jest potřebí zvláště kvalifikovaných předepsaných formalit. Ústavní listina a její součásti, jakož zákony ústavní vůbec, mohou býti měněny jenom kvalifikovanou majoritou (§ 33 ú. l.). Že tato podmínka toliko brání změnám neorganickým a překotným, že však nepetrifikuje instituce na vždycky a že nebrzdí vývoj tam, kde je vskutku nutný, ukázalo se právě nedávno na případu novelování ústavního zákona o státním občanství, k němuž došlo zcela hladce cestou ústavního projednání.

Tato událost jest příslibem, že ústava československá je netoliko správným výrazem dějinného okamžiku, z něhož vzešla; nýbrž že jest způsobilou základnou kontinuitního věkovitého rozvoje našich ústavních institucí do budoucna.

Způsob podání norem tvořících ústavu a souvisejících s ní.

Veškera právní látka, která tvoří ústavu Československé republiky anebo s ní bezprostředně souvisí, podána jest zde roztříděna dle osnovy, kterou celému našemu ústavnímu právu jest ústavní listina. Předesílajíce v oddílu I. Pramenů normy rázu prozatímního, podáváme v oddílu II. tuto ústavní listinu, načež další oddíly následují po sobě v tomže pořádku, v jakém pro ně ústavní listina přináší principielní základy (III. Státní území a hranice s pododdílem III a Podkarpatská Rus, IV. Státní občanství, V. Znak, vlajka a pečetí republiky. V dalších svazcích bude následovati oddíl VI. Národní shromáždění, VII. President republiky, VIII. Vláda, ministerstva, různé úřady, správní soudnictví, IX. Svobody a povinnosti občanské, X. Právo jazykové a národnostní; posléze připojeny XI. Ostatní důležité související normy a XII. Zákony výjimečné).

Při velikém rozsahu látky bylo vždy ještě nutno v řadě případů omeziti se na pouhou citaci některých předpisů namísto, abychom je zařadili v plném znění. Celkem však lze říci, že právní prameny, které pro naše ústavní právo jsou bezprostřední důležitosti, nalezly zde vesměs místa. Několik norem bylo možno podati jen u výtahu, ale i zde vy-

puštěny toliko partie, které ani v obšírné příručce ústavního práva nebudou snad postrádány.

Rámec, této sbírce daný, dovolil doprovoditi právní prameny materiáliemi a poukazy na judikaturu, ovšem jen v míře nejnutnější.

V Praze, v červenci 1926.

PRÁVNÍ PRAMENY

I. NORMY PRVOTNÍ A PROZATÍMNÍ

1. ZÁKON, VYDANÝ NÁRODNÍM VÝBOREM DNE 28. ŘÍJNA 1918

Samostatný stát československý vstoupil v život: aby zachována byla souvislost dosavadního řádu právního se stavem novým, aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému životu.

Národní výbor jménem československého národa, jako vykonavatel státní svrchovanosti, nařizuje:

Článek I.

Státní formu československého státu určí Národní shromáždění s československou Národní radou v Paříži, jako orgánové jednomyslné vůle národa.

Než se tak stane, vykonává státní svrchovanost uvnitř státu Národní výbor.

Článek II.

Veškeré dosavadní zemské i říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.

Článek III.

Všecky úřady samosprávné, státní a župní, ústavy státní, zemské, okresní, župní a obecní jsou podřízeny Národnímu výboru; prozatím úřadují a jednají dle dosud platných zákonův a nařízení.

Článek IV.

Zákon tento nabývá platnosti dnešním dnem.

Článek V.

Předsednictvu Národního výboru se ukládá, aby tento zákon provedlo.

2. ZÁKON ZE DNE 28. ŘÍJNA 1918 O ZŘÍZENÍ SAMOSTATNÉHO STÁTU ČESKOSLOVENSKÉHO

č. 11 Sb. z. a n.

(Veřejně vyhlášen dne 28. října 1918.)

Samostatný stát československý vstoupil v život. Aby zachována byla souvislost dosavadního právního řádu se stavem novým, aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu, nařizuje Národní výbor jménem československého národa jako vykonavatel státní svrchovanosti toto:

Zákon byl ve sbírce zákonů a nařízení uveřejněn dne 6. listopadu 1918 pod č. 11. — Vzhledem k § 4 zákona č. 1/1918 (viz zde pod č. 3.) platí ovšem ode dne 28. října 1918, a to zpětně ve znění publikovaném ve Sbírce.

Článek 1.

Státní formu československého státu určí národní shromáždění ve srozumění s Československou Národní radou v Paříži. Orgánem jednomyslné vůle národa a také vykonavatelem státní svrchovanosti je Národní výbor;

Článek 2.

veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prazatím v platnosti;

Článek 3.

všechny úřady samosprávné, státní a župní, ústavy státní, zemské, okresní a zejména i obecní jsou podřízeny Národnímu výboru a prozatím úřadují a jednají dle dosavadních platných zákonů a nařízení;

Článek 4.

zákon tento nabývá účinnosti dnešním dnem;

Ad čl. 1.: Tento článek pozbyl platnosti prozatímní ústavou č. 37/1918. Ostatní články v platnosti zůstaly.

Ad čl. 2.: Zajisté i zákony ústavní, pokud neodporují zásadě neodvislého státu československého. Staré ústavní zákony vůbec zrušil teprve článek VIII. uvoz. zákona k ústavní listině (viz zde pod č. 7.).

Z rozhodnutí nejv. správ. soudu:

Zachoval-li zákon ze dne 28. října 1918 v čl. 2. v platnosti dosavadní zákony a nařízení, není možno tomuto ustanovení, třebaže blíže nerozeznává, podkládati úmysl, zachovati v nezměněné platnosti zákony veškeré, tedy i takové, jež by znamenaly popření právě prohlášené státní samostatnosti. (Nález n. s. s. ze dne 13. ledna 1920, č. 6913/19, Boh. č. 297.)

Světová knihovna: Ústava republiky Československé. — 2.

Článek 5.

národnímu výboru se ukládá, aby tento zákon provedl.

3. ZÁKON ZE DNE 2. LISTOPADU 1918 JÍMŽ SE UPRAVUJE VYHLAŠOVÁNÍ ZÁKONŮ A NAŘÍZENÍ

č. 1 Sb. z. a n.

§ 1.

Zákony a nařízení vyhlašují se platně ve „Sbírce zákonů a nařízení státu československého". Sbírka tato vydává se v jazyce českém. Vedle toho vychází sbírka tato i ve znění slovenském. Původní jest znění české.

§ 2.

Kde zákon sám jiného neustanovuje, nastává jeho účinnost 30 dnů po jeho vyhlášení.

§ 3.

Zákon tento vstupuje ihned v účinnost. Provedení jeho náleží v obor správy vnitřní.

§ 4.

Do této sbírky pojímají se dodatečně i zákony a nařízení národním výborem československým před vyhlášením tohoto zákona vydané. Jich účin-

---

Zákon č. 1/1918 byl vyhlášen dne 4. listopadu 1918. Platnosti pozbyl 19. března 1919 (viz zde č. 73).

nost počítá se však ode dne, kdy byly veřejně vyhlášeny. Den tento jest u každého takového zákona a nařízení udán.

4. ZÁKON ZE DNE 13. LISTOPADU 1918 O PROZATÍMNÍ ÚSTAVĚ

č. 37 Sb. z. a n.

O národním shromáždění.

§ 1.

Národní výbor rozšiřuje se na 256 členů způsobem a dle klíče, jak vznikl Národní výbor. Tento sbor nazývá se Národní shromáždění.

§ 2.

Týž způsob a klíč platí i pro doplňování Národního shromáždění, odpadne-li některý člen.

§ 3.

Členem Národního shromáždění přestává být:

a) kdo ztratil svéprávnost,
b) kdo odsouzen byv pro trestný čin, který způsobuje ztrátu volitelnosti do obcí v Čechách, zbaven byl členství rozhodnutím Národního shromáždění. Rozhodnutí Národního shromáždění děje se dvoutřetinovou většinou přítomných.

K zákonu č. 37/1918: Vyhlášen dne 14. listopadu 1918.

§ 4.

Národní shromáždění vykonává pravomoc zákonodárnou pro celý stát i jednotlivé jeho části a pravomoc dozorčí nad mocí výkonnou až do doby, kdy dle ústavy konečné sejde se a ustaví sněmovna vyšlá z voleb.

§ 5.

Národní shromáždění vypracuje si jednací řád; dokud se tak nestane, platí jednací řád přijatý ve schůzi Národního výboru dne 9. listopadu 1918.

§ 6.

Národní shromáždění je schopno jednati a usnášeti se, je-li přítomna aspoň jedna třetina poslanců. Usnáší se nadpoloviční většinou přítomných. Přítomnosti aspoň dvou třetin poslanců a dvoutřetinové většiny přítomných je třeba ke změně tohoto zákona, zákona o všeobecných právech občanů, zákona ze dne 9. listopadu 1918 o osobní nedotknutelnosti členů Národního shro-

---

K § 4 a 5: V zákoně č. 84/1919, kterým byl ministr financí zmocněn k provedení okolkování bankovek a soupisu jmění za účelem uložení majetkové dávky, Národní shromáždění v § 17 vyhradilo si zvoliti komisi ku kontrole jeho opatření. — Jednací řád Národního shromáždění vydán současně zákonem č. 36/1918.

K § 6: Zákon o všeobecných právech občanů ze dne 21. prosince 1867, č. 142 ř. z. — Zákon o osobní nedotknutelnosti (imunitě) členů (revolučního) Národního shromáždění vydán pod č. 35/1918. Imunita poslanců a senátorů Národní shromáždění voleného upravena ústavní listině a jednacích řádech (viz zde č. 7, 32 a 33).

máždění, k volbě presidenta republiky, konečně k usnesení o vypovědění války.

O presidentu republiky.

§ 7.

Hlavou státu je president republiky, kterého volí Národní shromáždění za přítomnosti dvou třetin poslanců dvoutřetinovou většinou přítomných.

Úřad presidenta trvá až do doby, kdy dle ústavy konečné nová hlava státu bude zvolena.

§ 8.

Mešká-li president mimo hranice státu, anebo je-li místo jeho uprázdněno, vykonává zatím jeho práva vláda, která může jednotlivými úkony pověřiti svého předsedu.

§ 9.

President republiky nemůže býti trestně stíhán.

§ 10.

President republiky:

a) zastupuje stát na venek,
b) je nejvyšším velitelem vojska,
c) přijímá vyslance,
d) vypovídá podle usnesení Národního shromáždění válku a předkládá mu sjednaný mír ku schválení.
e) jmenuje důstojníky, státní úředníky a soudce počínaje VI. třídou hodnostní nahoru,

f) má právo prominouti nebo zmírniti tresty i právní následky trestného činu, odsouzení nebo trestu, jakož i nařídíti, aby trestní řízení nebylo zahájeno, anebo zahájené trestní řízení opět bylo zastaveno.

K vládním úkonům, jež president republiky vykonává, musí býti opatřen spolupodpis příslušného odpovědného člena vlády.

§ 11.

President republiky má právo zákon usnesený Národním shromážděním vrátiti do osmi dnů po usnesení k novému projednání. Setrvá-li Národní shromáždění na svém původním usnesení, musí zákon býti vyhlášen.

§ 12.

President republiky slíbí před Národním shromážděním na svou čest a svědomí, že bude dbáti blaha republiky a lidu a šetřiti zákonů.

Jak se vyhlašují rozsudky.

§ 13.

Rozsudky a nálezy soudů vyhlašují se jménem republiky.

O moci výkonné a nařizovací.

§ 14.

Moc výkonná a nařizovací přísluší 17členné vládě, jejíž předsedu a členy (ministry) volí Národní shromáždění.

Vláda volí ze sebe náměstka předsedova, který zastupuje předsedu.

§ 15.

Předseda a členové vlády slíbí před Národním shromážděním na svou čest a svědomí, že své povinnosti svědomitě a nestranně budou konati a zákonů šetřiti.

Žádný člen vlády nesmí býti členem správní neb dozorčí rady akciových společností, nebo jednatelem společností s ručením obmezeným, které podléhají dani výdělkové podniků k veřejnému účtování povinných.

§ 16.

Vláda jest odpovědna Národnímu shromáždění, které ji může za přítomnosti aspoň poloviny poslanců prostou většinou hlasů odvolati, což se stane vyslovením nedůvěry.

Návrh na vyslovení nedůvěry musí býti podepsán nejméně jednou čtvrtinou poslanců a přikáže se nejprve výboru.

§ 17.

Vláda sídlí v Praze. Rozhoduje ve shromáždění, jemuž přítomno musí býti aspoň deset členů, předsedu nebo jeho náměstka v to počítaje.

Vláda rozhoduje ve společných schůzích:

a) o vládních předlohách pro Národní shromáždění určených,

b) o všech věcech politické povahy,
c) o jmenování úředníků, pokud jmenování ústředním úřadům nebo presidentovi republiky je vyhraženo.

§ 18.

Vláda určí, který ze členů (ministrů) řídí a odpovídá za jednotlivé úřady zřízené k obstarávání nejvyšší správy státní.

§ 19.

Zákony musí býti vyhlášeny do osmi dnů po usnesení Národním shromážděním, s výhradou případu § 11., 1. věta. Podepisuje je president republiky, předseda a onen člen vlády, jehož úřad je pověřen provedením dotyčného zákona.

Meška-li president mimo hranice státu, anebo je-li místo jeho uprázdněno, podepisuje zaň předseda vlády.

Nařízení podepisují ministerský předseda a nejméně devět ministrů.

§ 20.

Všecky akty moci výkonné a nařizovací dosud předsednictvem Národního výboru provedené se schvalují.

§ 21.

Zákon tento nabývá účinnosti dnem vyhlášky.

5. ZÁKON ZE DNE 23. KVĚTNA 1919, KTERÝM SE MĚNÍ ZÁKON O PROZATÍMNÍ ÚSTAVĚ

č. 271, Sb. z. a n.

Článek I.

Zákon ze dne 13. listopadu 1918, č. 37 Sb. z. a n., o prozatímní ústavě mění se takto:

§ 6 zní:

Národní shromáždění je schopno jednati a usnášeti se, je-li přítomna alespoň třetina poslanců. Usnáší se nadpoloviční většinou přítomných. Přítomnosti alespoň dvou třetin poslanců a dvoutřetinové většiny přítomných jest třeba ke změně tohoto zákona, zákona o všeobecných právech občanů, zákona ze dne 9. listopadu 1918 o osobní nedotknutelnosti členů Národního shromáždění a k usnesení o vypovědění války.

K volbě presidenta a ke schválení mezinárodních smluv (§ 10., lit. a) jest třeba přítomnosti nadpoloviční většiny poslanců a dvoutřetinové většiny přítomných.

Přítomnosti nadpoloviční většiny poslanců jest třeba k usnesení podle poslední věty § 11 a první věty § 16.

§ 7 zní:

Hlavou státu je president republiky, kterého volí Národní shromáždění (§ 6).

Úřad presidenta trvá až do doby, kdy podle ústavy konečné nová hlava státu bude zvolena.

§ 8 zní:

Je-li místo presidentovo uprázdněno, nebo není-li president s to, aby pro chorobu svůj úřad vykonával, přísluší výkon jeho práv vládě, která může jednotlivými úkony pověřiti svého předsedu.

Trvá-li taková choroba déle než měsíc, zvolí Národní shromáždění náměstka presidentova. Úřad jeho trvá, dokud překážka neodpadla.

Pro volbu náměstka platí totéž, co pro volbu presidenta republiky.

§ 10 zní:

President republiky:

a) zastupuje stát na venek. Sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy. Smlouvy obchodní, dále smlouvy, ze kterých pro stát nebo občany plynou jakákoli břemena majetková neb osobní, zejména i vojenská, jakož i smlouvy, týkající se státního území, potřebují souhlasu Národního shromáždění;
b) je nejvyšším velitelem vší branné moci;
c) přijímá a pověřuje vyslance;
d) vypovídá podle usnesení Národního shromáždění válku a předkládá mu sjednaný mír ke schválení;
e) má právo veta proti zákonům (§ 11);

f) jmenuje vysokoškolské profesory, státní úředníky, soudce a důstojníky, počínajíc VI. třídou hodnostní;

g) má právo prominouti nebo zmírniti tresty i právní následky trestného činu, odsouzení nebo trestu, jakož i nařídíti, aby trestní řízení nebylo zahájeno, anebo zahájené trestní řízení aby bylo zastaveno.

Každý vládní úkon presidenta republiky vyžaduje k své platnosti spolupodpisu příslušného odpovědného člena vlády.

§ 10 a.

President republiky má právo býti přítomen a předsedati schůzím vlády, vyžádati si od vlády a jednotlivých jejích členů písemnou zprávu o každé věci, která náleží do oboru působnosti dotčeného člena vlády.

Má právo pozvati vládu nebo jednotlivé její členy k úradě.

§ 10 b.

President republiky občas podává ústně nebo písemně Národnímu shromáždění zprávu o stavu republiky. Doporučuje mu k úvaze opatření, která pokládá za nutná a účelná.

§ 11 zní:

President republiky má právo zákon, usnesený Národním shromážděním, vrátiti s připomínkami do čtrnácti dnů ode dne, kdy byl dodán vládě.

Národní shromáždění zákon, presidentem vrácený, opět projedná. Setrvá-li na svém původním usnesení za přítomnosti nadpoloviční většiny poslanců, musí zákon býti vyhlášen.

§ 14 zní:

Moc výkonná a nařizovací přísluší vládě, jejíhož předseda a členy (ministry) jmenuje a propouští president republiky.

Vláda volí ze sebe náměstka předsedova, který zastupuje předsedu. Kdyby ho ani náměstek nemohl zastupovati, učiní tak věkem nejstarší člen vlády.

§ 16 zní:

Vláda jest odpovědna Národnímu shromáždění, které může ji vysloviti nedůvěru. K usnesení je třeba přítomnosti nadpoloviční většiny poslanců a stane se prostou většinou hlasů.

Návrh na vyslovení nedůvěry musí býti podepsán nejméně stem poslanců a přikáže se výboru, který o něm podá zprávu nejdéle do osmi dnů.

Vláda může podati v Národním shromáždění návrh na vyslovení důvěry. O návrhu tom se jedná, aniž byl přikázán výboru.

Vyslovilo-li Národní shromáždění vládě nedůvěru, nebo zamítlo-li vládní návrh na vyslovení důvěry, musí vláda podati demisi do rukou presidenta republiky, který určuje, kdo vede vládní věci do ustanovení nové vlády.

§ 17 zní:

Vláda sídlí v Praze. Rozhoduje ve sboru, jemuž přítomna musí býti, mimo předsedu nebo jeho náměstka, nadpoloviční většina členů vlády.

Vláda ve společných schůzích rozhoduje zejména:

a) o vládních předlohách pro Národní shromáždění určených,
b) o všech věcech politické povahy,
c) o jmenování úředníků, soudců a důstojníků, pokud je vyhrazeno ústředním úřadům, neb o návrzích na jmenování funkcionářů, které je vyhrazeno presidentovi republiky.

§ 18 zní:

President republiky stanoví, po návrhu předsedy ministerstva, který z členů vlády (ministrů) řídí jednotlivé úřady, zřízené k obstarávání nejvyšší správy státní, a za ně odpovídá.

§ 19 zní:

Zákony buďtež vyhlášeny do osmi dnů po uplynutí lhůty, v § 11 uvedené, neužije-li president republiky práva v prvé větě § 11 stanoveného. V případě uvedeném v poslední větě § 11 buďtež zákony vyhlášeny do osmi dnů po opětném usnesení Národního shromáždění. Podpisuje je president republiky, nebo jeho náměstek (§ 8), předseda a onen člen vlády, jehož úřad jest pověřen provésti dotčený zákon.

Je-li místo presidentovo uprázdněno, anebo pokud přísluší výkon jeho práv vládě (§ 8), podpisuje zaň předseda vlády.

Nařízení podpisují ministerský předseda nebo jeho náměstek a nejméně polovina členů vlády.

Článek II.

Zákon tento nabývá účinnosti dnem vyhlášení. Jeho výkonem se pověřují veškeří ministři.

6. ZÁKON ZE DNE 10. PROSINCE 1918 O MIMOŘÁDNÝCH PŘECHODNÍCH USTANOVENÍCH NA SLOVENSKU

č. 64 Sb. z. a n.

§ 1.

Uherské zákony a nařízení o zastoupení na uherském sněmu se zrušují.

Všechny městské a obecní výbory se rozpustí a jejich pravomoc přijde na komise, zmocněncem vlády ustanovené.

§ 2.

Státní, samosprávní a církevní hodnostáři, úředníci a zaměstnanci bývalého království uherského prozatímně ponechají se ve svých úřadech s dosavadními požitky, složí-li slib poslušnosti Československé republice a uzná-li zmocněnec vlády, že i jinak jsou se své úkoly.

K čl. II.: Zákon vyhlášen dne 31. května 1919.

§ 3.

Na Slovensku se úřaduje slovenským jazykem. O právu užívati jiných, na Slovensku domácích řečí vydá se zvláštní nařízení.

§ 4.

Každé zcizení i pronájmy mezi živými, jakož i zastavení a reálné smluvné a exekuční zatížení nemovitostí, bez souhlasu orgánu, který vláda Československé republiky k tomu určí, je neplatné.

Zápisy do pozemkových knih o výše uvedených právních jednáních, které pocházejí ze smluv datovaných před platností tohoto zákona, jsou nepřípustné.

§ 5.

Správu všeho státního jmění a podniků, jakož i privátních železnic, přejímají příslušná ministerstva Československé republiky.

§ 6.

Všechny státní, stoliční, obecní a církevní daně, poplatky a veřejné dávky mají býti placeny podle dosavadních zákonů, nařízení a výměrů. Státní daně a poplatky mají býti odváděny do státní pokladnice Československé republiky.

§ 7.

Ode dne převzetí správy může býti užito jen takových kolků, směnkových tiskopisů a poštovních známek, které vláda Československé republiky opatřila svým označením.

§ 8.

Dosavadní a chystaná nařízení Československé vlády o branné povinnosti jsou platná i na výše uvedeném území.

§ 9.

Apelace, rekursy, zmateční stížnosti a jiná odvolání k soudům a jiným úřadům nacházejícím se kromě Slovenska, třeba podle platných nařízení podati u onoho úřadu, který je dosud místem podacím, kde mají býti podrženy až do dalšího nařízení.

§ 10.

Zmocněnec vlády má právo vývoz ze Slovenska mimo území Československé republiky zakázati nebo obmeziti, nebo učiniti závislý na podmínkách jím určených.

§ 11.

Všechna udělená práva výroby, výčepu a prodeje všech druhů lihových nápojů podléhají revisi a mohou býti odvolána.

Výčep lihových nápojů mimo víno a pivo se prozatím zakazuje.

§ 12.

Všechny ve veřejném a soukromém majetku se nacházející archivy, musea, umělecké sbírky, knihovny, jakož i starožitné a umělecké předměty z území Slovenska není dovoleno odciziti, ani vyvézti, ani ničiti.

§ 13.

Zákon tento vztahuje se na celé ono území bývalého království Uherského, které vláda Československé republiky do své správy vezme.

§ 14.

Provedením tohoto zákona pověřuje se vláda Československé republiky. Vláda má právo, dáti některému svému členu plnou moc, aby vydával nařízení a konal vše na udržení pořádku, na konsolidování poměrů a na zabezpečení řádného státního života. K platnosti vydaných jím nařízení stačí jeho podpis.

§ 15.

Zákon tento nabude účinnosti dnem vyhlášení*.

II. ÚSTAVNÍ LISTINA

My, národ Československý, chtějíce upevniti dokonalou jednotu národa, zavésti spravedlivé řády v republice, zajistiti pokojný rozvoj domoviny československé, prospěti obecnému blahu všech občanů tohoto státu a zabezpečiti požehnání svobody příštím pokolením, přijali jsme ve svém Národním shromáždění dne 29. února 1920 ústavu pro Československou republiku, jejíž znění následuje.

---

* Zákon byl vyhlášen dne 16. prosince 1918.

Při tom my, národ Československý, prohlašujeme, že chceme usilovati, aby tato ústava i všechny zákony naší země prováděny byly v duchu našich dějin stejně jako v duchu moderních zásad, obsažených v hesle sebeurčení; neboť chceme se přičleniti do společnosti národů jako člen vzdělaný, mírumilovný, demokratický a pokrokový.

7. ZÁKON ZE DNE 29. ÚNORA 1920, KTERÝM SE UVOZUJE ÚSTAVNÍ LISTINA ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY

č. 121 Sb. z. a n.

Článek I.

[1] Zákony odporující ústavní listině, jejím součástkám a zákonům ji měnícím a doplňujícím jsou neplatné.

K uvozovacímu zákonu:

K čl. I.: 2. odst. To jest zevní náležitost zákonů měnících či doplňujících ústavní listinu, kdežto § 33 obsahuje formální náležitosti vzniku těchto zákonů. Ústavními zákony jsou: Ústavní listina a čl. I., II., III., 1. odstavec, a VI. jejího uvoz. zákona, jež tvoří její součást stejně jako jazykový zákon (viz zde č. 65); součásti ú. listiny bude též nevydaný dosud zákon, jenž určí hranice Podkarpatské Rusi (§ 3, odst. 9. ú. l.). — Ústavními zákony, které netvoří součást ústavní listiny, jsou: zákon č. 234/1920 o zastoupení sibiřských legionářů v posl. sněmovně (měl praktický význam toliko pro prvou volební periodu); zákon č. 236/1920 o nabývání a pozbý-

[2] Ústavní listina a její součástky mohou býti měněny nebo doplňovány jen zákony označenými za ústavní (§ 33).

Článek II.

Ústavní soud rozhoduje o tom, vyhovují-li zákony republiky Československé a zákony sněmu Podkarpatské Rusi zásadě článku I.

Článek III.

[1] Ústavní soud skládá se ze sedmi členů. Po dvou členech vysílá do něho nejvyšší soud správní a nejvyšší soud ze sebe. Ostatní dva členy a předsedu jmenuje president republiky.

[2] Podrobnosti, zejména o způsobu, jak oba jmenované soudy vysílají členy ústavního soudu, o funkčním jeho období, o řízení před ním a o účincích jeho nálezů, stanoví zákon.

Článek IV.

[1] Dosavadní Národní shromáždění zůstane v činnosti potud, pokud se neustaví sněmovna poslanecká a senát.

[2] Zákonů usnesených tímto Národním shromážděním, avšak nevyhlášených v den, kdy se

---

vání státního občanství a práva domovského (č. 19) a novela k němu z. r. 1926; zákon č. 293/1920 o svobodě osobní, domovní a tajemství listovního (č. 59) a zákon č. 294/1920 o podpisování zákonů a nařízení (č. 47).

K čl. II.: Viz zákon č. 162/1920 o ústavním soudu, zvl. § 7, zde pod č. 71.

ustaví sněmovna poslanecká a senát, nelze vůbec vyhlašovati, vrátil-li je president republiky Národnímu shromáždění.

[3] Co do lhůt stanovených prozatímní ústavou pro výkon práva presidenta republiky podle § 11 a pro povinnost vyhlásiti usnesený zákon platí při zákonech usnesených dosavadním Národním shromážděním předpisy prozatímní ústavy.

Článek V.

Dosavadní president zůstává ve svém úřadě, pokud nebude provedena volba nová. Ode dne účinnosti ústavní listiny přísluší mu práva v ní stanovená.

Článek VI.

Dokud nebude zvolen plný počet členů poslanecké sněmovny a senátu, stanovený ústavní listinou, je pro určení počtu poslanců a senátorů, potřebného k platnému usnášení podle ústavní listiny, rozhodující počet členů skutečně zvolených.

Článek VII.

[1] Ustanovení článku I., II., III., 1. odst., a VI. tvoří součást ústavní listiny podle § 33 této listiny.

K čl. V.: Otázka, zda by prvý president Československé republiky byl mohl podle tohoto článku svůj úřad zastávati bez nové volby doživotně, kdyby se nebyla provedla nová volba, stala se bezpředmětnou tím, že president Masaryk se dne 27. března 1920 nové volbě podrobil. (Srv. Epstein, Verfassungsgesetze, str. 132.)

[2] Prováděcí zákony předpokládané v ústavní listině nejsou součástí této listiny podle 1. odstavce, neustanovuje-li ústavní listina jinak.

Článek VIII.

[1] Připojená ústavní listina nabývá účinnosti dnem svého vyhlášení.

[2] Její § 20 nevztahuje se na členy dosavadního Národního shromáždění.

Článek IX.

V den ustanovený v 1. odstavci článku VIII. pozbývají platnosti všechna ustanovení, která od-

K čl. VIII.: Zákon vyhlášen dne 6. března 1920.

K čl. IX.: Podle důvodové zprávy pozbývají platnosti zejména; a) všechny zákony neb jednotlivá ustanovení jejich odporujících ústavní listině; b) všechna ustanovení odporující republikánské formě státu, na př. §§ 58 a, 63, 64, 65 a tr. z.; c) všechny dřívější ústavní zákony, a to nejen bývalé říše rak.-uherské, nýbrž i prozatimní ústava ze dne 13. listopadu 1918, č. 37 Sb. z. a n., resp. ze dne 11. března 1919, č. 138, resp. ze dne 23. května 1919, č. 271 Sb. z. a n. (článek 1. zákona ze dne 28. října 1918, pozbyl platnosti už prozatímní ústavou). Zákony tohoto druhu jsou neplatny v celém rozsahu, tudíž i potud, pokud by jednotlivá ustanovení jich, nejsouce s ústavní listinou v odporu, mohla vedle ní platiti; na př. stát. zákl. zákon o všeob. právech státních občanů ze dne 21. prosince 1867, č. 142, o mocí soudcovské č. 144 atd. „Ústavní listina je základním zákonem naší republiky; všechen právní obor, který upravuje, upravuje výlučně, a nesmí, i pokud by se mezery vyskytly, doplňována býti ústav. zákony bývalého mocnářství."

porují této ústavní listině a republikánské formě státu, dále všechny dřívější ústavní zákony, i když by jednotlivá jejich ustanovení nebyla v přímém rozporu s ústavními zákony Československé republiky.

Článek X.

Tento zákon nabývá účinnosti zároveň s ústavní listinou a provede jej a ústavní listinu vláda.

ÚSTAVNÍ LISTINA ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY

HLAVA PRVNÍ

VŠEOBECNÁ USTANOVENÍ

§ 1.

[1] Lid je jediný zdroj veškeré státní moci v republice Československé.

K ústavní listině Československé republiky.

„Ústavní listina jest svrchovaným zákonem, jemuž nesmí, a to pod neplatností, odporovati žádný zákon jiný. Ke změně nebo doplnění jejímu jest třeba zvláště kvalifikované většiny, a aby nemohla jen jaksi mimochodem při sdělávání některého zákona býti měněna, byl do článku 1. vládní osnovy k návrhu zpravodajovu vsunut odst. 2., že změny mohou býti provedeny jen zákony za ústavní označenými. Členové Národního shromáždění budou míti plné vědomí o jakého dosahu zákon jde. Aby předpisů ústavní listiny ve všech směrech bylo

[2] Ústavní listina určuje, kterými orgány svrchovaný lid si dává zákony, uvádí je ve skutek a nalézá právo. Ona také vytyčuje meze, jichž tyto orgány nesmějí překročiti, aby se nedotkly ústavně zaručených svobod občanských.

§ 2.

Stát československý jest demokratická republika, jejíž hlavou je volený president.

§ 3.

[1] Území Československé republiky tvoří jednotný a nedílný celek, jehož hranice mohou býti měněny jen ústavním zákonem (článek 1. uvoz. zák.).

[2] Nedílnou součástí tohoto celku jest, a to na základě dobrovolného připojení podle smlouvy

---

šetřeno, k tomu dosazen jest ústavní soud, jehož právem jest, netoliko zkoumati shodu jiných zákonů s ústavní listinou, nýbrž i zjistiti, zda změna její stala se způsobem předepsaným: t. j. zákonem za ústavní označeným. Na ochranu ústavy byly i články I.—III. uvoz. zák. prohlášeny za součást ústavní listiny." (Dův. zpráva ústavního výboru, tisk. č. 2421 N. S.)

K § 2: Z ustanovení, že president republiky je hlavou státu, nelze vyvozovati širší meze působnosti jeho úřadu, nežii jak je stanoví § 64 ú. l.

K § 3: Viz zde oddíl „Státní území a hranice" č. 8 až 14. Dále § 64, odst. 1, č. 1. ú. l.

K § 3, odst. 2. až 9.: Viz zde oddíl „Podkarpatská Rus" (č. 15 až 17). — Viz též vl. nař. č. 113/23 o prozatímní úpravě příslušenství administrativních úřadů v Podkarpatské Rusi.

mezi hlavními a přidruženými mocnostmi a Československou republikou v Saint Germain-en-Laye ze dne 10. září 1919, samosprávné území Podkarpatské Rusi, které bude vypraveno nejširší autonomii, slučitelnou s jednotností republiky Československé.

[3] Podkarpatská Rus má vlastní sněm, který si volí předsednictvo.

[4] Sněm Podkarpatské Rusi je příslušný usnášeti se o zákonech ve věcech jazykových, vyučovacích, náboženských, místní správy jakož i v jiných věcech, které by naň přenesly zákony Česko-

---

„Ústavní listina v § 3 prohlašuje jednotnost a nedílnost veškerého území naší republiky a upravuje ve shodě s čl. 10 až 13 smlouvy Saint-Germainské ze dne 10. září 1919 ústavní poměry Podkarpatské Rusi, jejíž lid odtrhl se od bývalé říše rakousko-uherské a z vlastní vůle připojil se k naší republice. Státoprávní poměr jest tento: podle úvodu k smlouvě ze dne 10. září 1919 národové Čech, Moravy a části Slezska, jakož i národ na Slovensku rozhodli se z vlastní vůle spojiti se a skutečně se spojili trvalým sjednocením, aby vytvořili stát jednotný, svrchovaný a samostatný. Rusínský národ na jihu od Karpat k tomuto sjednocení se připojil a vědomě spolu s námi vytvořil stát jediný, tedy nikoliv federativní nebo spolkový. Národní shromáždění plníc závazek, jejž stát náš oproti hlavním mocnostem spojeným a přidruženým v čl. 10 citované smlouvy na sebe vzal, upravuje ze své svrchované moci — a to pro důležitost věci formou ústavního zákona — území Podkarpatské Rusi jako jednotku samosprávnou, jíž vybavuje samosprávným sněmem, a jemuž vymezuje zároveň jeho působ-

slovenské republiky. Zákony usnesené sněmem Podkarpatské Rusi, projeví-li president republiky s nimi souhlas svým podpisem, vyhlašují se ve zvláštní sbírce a podepisuje je také guvernér.

[5] Podkarpatská Rus budiž v Národním shromáždění Československé republiky zastoupena přiměřeným počtem poslanců (senátorů) podle příslušných volebních řádů československých.

[6] V čele Podkarpatské Rusi je guvernér jmenovaný presidentem Československé republiky k návrhu vlády a odpovědný také sněmu Podkarpatské Rusi.

[7] Funkcionáři Podkarpatské Rusi budou podle možnosti vybíráni z jejího obyvatelstva.

[8] Podrobnosti, zvláště o právu voliti a o volitelnosti do sněmu, upravují zvláštní ustanovení.

[9] Zákon Národního shromáždění, který určí hranice Podkarpatské Rusi, tvoří součást ústavní listiny.

---

nost. V čele správy Podkarpatské Rusi bude guvernér, jmenovaný presidentem republiky k návrhu vlády, která přirozeně odpovídá ze svého návrhu Národnímu shromáždění. Guvernér, jejž president správou pověřuje, podřízen jest vládě republiky, ale odpověden je také sněmu Podkarpatské Rusi, který na činnost jeho dozírá. Obyvatelé Podkarpatské Rusi zastoupeni budou v obou sněmovnách Národního shromáždění přiměřeným počtem svých poslanců a senátorů. (Dův. zpráva, ústav. výboru tisk. č. 2421 N. S.)

§ 4.

[1] Státní občanství v Československé republice je jediné a jednotné.

[2] Podmínky nabývání, účinků a zániku státního občanství Československé republiky určuje zákon.

Z rozhodnutí nejv. správ. soudu:

Slovensko stalo se součástí Československé republiky již 28. října 1918, nikoli teprve smlouvou trianonskou. (Nález ze dne 26. dubna 1921, č. 4372, Boh. č. 823.)

Podle § 3 ú. l. území Československé republiky tvoří jednotný a nedílný celek. Byť i v odst. 2. téhož paragrafu bylo vysloveno, že samosprávné území Podkarpatské Rusi bude vypraveno nejširší autonomií, prohlašuje týž paragraf území to za nedílnou součást celku a stanoví směrnice pro onu autonomii, kterémužto ustanovení ústavní listiny dostalo se jak prodrobnějšího provedení nařízením vlády ze dne 16. dubna 1920, č. 356 Sb. z. a n. Pro rozsah autonomie Podkarpatské Rusi jsou tudíž až do jiné definitivní úpravy tyto předpisy směrodatny. (Nález ze dne 2. listopadu 1921, č. 13031, Boh. č. 996.)

Území Podkarpatské Rusi tvořilo od prvopočátku svého faktického přičlenění k republice samostatnou správní jednotku na rozdíl od ostatního území bývalého království uherského, jež tvoří nynější území slovenské. Zmocnění ministra pro správu Slovenska po rozumu § 14 zákona č. 64/1918, nevztahovalo se také na území Podkarpatské Rusi, jakožto zvláštní jednotky republiky Československé, a bylo omezeno pouze na onu část bývalého království uherského, jež tvoří nynější území slovenské. (Nález ze dne 1. července 1922, č. 8795/21, Boh. č. 1461.)

K § 4: Viz zde oddíl: „Státní občanství“ (č. IV.).

[3] Příslušník cizího státu nemůže býti zároveň příslušníkem Československé republiky.

§ 5.

[1] Hlavním městem republiky Československé je Praha.

[2] Barvy republiky jsou bílá, červená a modrá.

[3] Státní znak a vlajky upravují zákony.

HLAVA DRUHÁ

MOC ZÁKONODÁRNÁ. SLOŽENÍ A PŮSOBNOST NÁRODNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ A JEHO OBOU SNĚMOVEN

§ 6.

[1] Moc zákonodárnou vykonává pro celé území Československé republiky Národní shromáždění,

---

K § 5: Viz zde oddíl: „Státní znak, vlajka a pečetí státní“ (č. 21 až 23).

K hlavě II.: Viz zde oddíl: „Národní shromáždění“ (č. 24 až 39).

„Moc zákonodárnou vykonává jako svrchovaný sbor pro celou republiku Národní shromáždění, které část své pravomoci přeneslo pro území Podkarpatské Rusi na sněm pro ně zřízený, který tudíž svou pravomoc odvozuje státoprávně od Národního shromáždění. Pokud Národní shromáždění změnou ústavy neupraví pravomoc jeho jinak, nemůže zasahovati do oboru jeho působnosti. Zákony, které by tak učinily, byly by neplatné (čl. I. uvoz. zák. a § 3 ú. list., § 18 zákona o ú. soudě). Národní shromáždění skládá se ze sněmovny poslanecké a senátu. Otázka, má-li náš zákonodárný sbor míti komoru jednu nebo komory dvě byla předmětem dlouhých

skládající se ze dvou sněmoven: sněmovny poslanecké a senátu.

[2] Sídlem obou sněmoven jest Praha. Je-li to však nezbytně nutno, mohou býti svolány přechodně do jiného místa republiky Československé.

§ 7.

[1] Zákonodárná a správní činnost zemských sněmů zanikla.

---

jednání a houževnatých zápasů." (Dův. zpráva ústav. výboru, tisk.č. 2421 N. S.)

K § 6: „Odpor proti senátu dá se u nás vysvětliti vzpomínkou na panskou sněmovnu v Rakousku, která přes to, že v ní zasedali někteří vynikající odborníci, politicky byla servilním nástrojem panovníkovým a jeho vlády, odpůrcem každého pokroku a obhájcem přežilých výsad.

Senát ústavní listinou navržený bude institucí skoro ideálně demokratickou a lidovou, vždyť vyjde z voleb provedených všeobecným a rovným právem hlasovacím. Nevelký rozdíl při aktivním právu volebním sotva změní podstatně složení jeho oproti sněmovně poslanecké, leda že při dvojnásobném čísle volebním menší strany budou z něho vyloučeny." (Dův. zpráva ústav. výboru, tisk. č. 2421 N. S.)

K § 7: Odst. 1. Konstatuje se stav, který nastal již vydáním prozatímní ústavy. Pokud jde o činnost zemských výborů, viz zákon č. 280/1920 Sb. z. a n. o zvláštních opatřeních v oboru samosprávy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: zemský správní výbor pro Čechy byl zřízen zákonem č. 38/1918, kterýž změněn zákony č. 331/20 a 119/21 Sb. z. a n.; zemský výbor moravský byl zorganisován zákonem č. 288/1919 a zemská správní

[2] Pokud zákon Národním shromážděním usnesený neustanovuje jinak, platí pro celé území Československé republiky.

§ 8.

Sněmovna poslanecká má 300 členů, kteří se volí podle všeobecného, rovného, přímého, tajného práva hlasovacího podle zásady poměrného zastoupení. Volby konají se v neděli.

§ 9.

Právo voliti do sněmovny poslanecké mají všichni státní občané Československé republiky bez rozdílu pohlaví, kteří překročili 21. rok věku svého a vyhovují ostatním podmínkám řádu volení do poslanecké sněmovny.

---

komise pro Slezsko zřízena byla zákonem č. 212/19 Sb. z. a n. (proved. vládním nařízením č. 398/1919).

„Zrušení zákonodárné a správní činnosti zemských sněmů bylo předmětem těžkých sporů. Je potěšitelno, že nabyli vrchu ti, kdož žádali jejich odstranění. Pro jejich zachování věru nebylo přesvědčivých důvodů.

Dřívější korunní země byly nevhodnými správními celky. V Rakousku byla nám zemská autonomie, tam, kde jsme měli většinu, vítanou ochranou naší národnosti, ale dnes tento moment schází a je tudíž na čase, abychom upravili svou správu na moderním podkladě i v jiných zemích osvědčeném.

Pokud jde o zákonodárnou činnost bývalých zemských sněmů, je dnes teprve zbytečná. Naše republika není tak velká, aby zákonodárství její nemohlo vystihnouti potřeb celého území a potřeby rázu lokálního dobře opatřeny budou v župách a okresích.“ (Dův. zpráva ústav. výboru, tisk. č. 2421 N. S.)

§ 10.

Volitelni jsou státní občané Československé republiky bez rozdílu pohlaví, kteří dosáhli aspoň 30. roku svého věku a vyhovují ostatním podmínkám řádu volení do poslanecké sněmovny.

§ 11.

Volební období poslanecké sněmovny trvá 6 let.

§ 12.

Podrobnosti o výkonu práva volebního a provádění voleb obsahuje řád volení do sněmovny poslanecké.

§ 13.

Senát má 150 členů, kteří se volí podle všeobecného, rovného, přímého, tajného práva hlasovacího podle zásady poměrného zastoupení. Volby konají se v neděli.

§ 14.

Právo voliti do senátu mají všichni státní občané republiky Československé bez rozdílu pohlaví, kteří překročili 26. rok věku svého a vyhovují ostatním podmínkám zákona o složení a pravomoci senátu.

§ 15.

Volitelni jsou státní občané Československé republiky bez rozdílu pohlaví, kteří dosáhli 45. roku věku svého a vyhovují ostatním podmínkám zákona o složení a pravomoci senátu.

K § 12: Řád volení do poslanecké sněmovny viz zde pod č. 27.

§ 16.

Volební období senátu trvá 8 let.

§ 17.

Podrobné předpisy o výkonu práva volebního a provádění voleb obsahuje zákon o složení a pravomoci senátu.

§ 18.

Nikdo nesmí býti zároveň členem obou sněmoven.

§ 19.

[1] O platnosti voleb do sněmovny poslanecké i do senátu rozhoduje volební soud.

[2] Podrobnosti upravuje zákon.

§ 20.

[1] Vykonal-li zaměstnanec ve státních služ-

bách, byv zvolen do Národního shromáždění, slib

K § 17: Zákon o složení a pravomoci senátu viz zde pod č. 28.

K § 19: Zákon o volebním soudu viz zde pod č. 29.

K § 20: „Aby členové Národního shromáždění nepohli — jak bývalo v Rakousku — zneužívati svého mandátu k nedůvodné kariéře, § 20 vylučuje státní zaměstnance po dobu, pokud jsou v Národním shromáždění z každého jiného postupu nežli časového a stanoví dle, že členové Národního shromáždění, kteří ve státních službách ještě nebyli, nesmějí do služeb těch býti vzati až rok po tom, kdy členy Národního shromážděí býti přestali. Tato jednoroční lhůta platí i pro ten pad, že by státní zaměstnanec přestoupiti chtěl do ho odboru státní služby, nežli ve kterém dříve byl. má býti zabráněno, aby státní zaměstnanec oklipřes jiný úřad nedošel povýšení jen proto, že se snad ě zavděčil." (Dův. zpr. ústav. výb., tisk. č. 2421 N. S.)

jiného v tom okliku vlády

jako člen jeho, dává se, pokud je členem Národního shromáždění, na dovolenou, má po tu dobu nárok na své stálé příjmy služební mimo přídavek místní nebo činovní, jakož i nárok na postup časový. Vysokoškolští profesoři mají nárok na dovolenou. Použijí-li tohoto práva, platí o nich totéž, co o ostatních státních zaměstnancích.

[2] Jiní veřejní zaměstnanci mají, pokud jsou členy Národního shromáždění, nárok na dovolenou.

[3] Členové Národního shromáždění mohou býti ustanoveni placenými státními zaměstnanci teprv rok po tom, kdy přestali býti členy Národního shromáždění.

[4] Ustanovení to nevztahuje se vůbec na ministry. Časové omezení jednoho roku v předešlém odstavci uvedené nevztahuje se na poslance (senátory), kteří byli státními zaměstnanci, nežli byli zvoleni do Národního shromáždění, pokud zůstanou v témže oboru služby.

[5] Členy Národního shromáždění nemohou býti župané a okresní náčelníci.

Členové ústavního soudu, přísedící soudu volebního a ti, kdo jsou členy župních zastupitelstev, nemohou býti zároveň členy Národního shromáždění.

§ 21.

Členové obou sněmoven mohou se kdykoliv vzdáti svého mandátu.

§ 22.

[1] Členové Národního shromáždění vykonávají svůj mandát osobně; nesmějí od nikoho přijímati příkazů.

[2] Nesmějí se obráceti k veřejným úřadům ku podpoře osobních zájmů stran. Toto ustanovení nevztahuje se na členy Národního shromáždění pokud takové zakročování u úřadu patří jen k výkonu jejich pravidelného povolání.

[3] V první schůzi sněmovny, jíž se zúčastní, vykonávají tento slib: „Slibují, že budu věren republice Československé a že budu zachovávati zákony a mandát svůj zastávati podle svého nejlepšího vědomí a svědomí.“ Odepření slibu nebo slib s výhradou má bez dalšího v zápětí ztrátu mandátu.

§ 23.

Členové Národního shromáždění nemohou býti vůbec stíháni pro své hlasování ve sněmovně nebo ve sněmovních výborech. Pro výroky učiněné tam při výkonu mandátu podrobeni jsou jen disciplinární moci své sněmovny.

§ 24.

[1] K jakémukoli trestnímu nebo disciplinárnímu stíhání člena Národního shromáždění pro jiné

K § 22: Inkompalibilita členů Národního shromáždění viz zákon č. 144/1924 (zde pod č. 36).

K § 24: Ohledně imunity viz též zákon č. 126/24 (zde pod č. 38). — Zákon ze dne 9. listopadu 1918, č. 35 Sb. z. a n., zrušen §§ 23 až 26.

činy nebo opomenutí jest třeba souhlasu příslušné sněmovny. Odepře-li sněmovna souhlas, jest stíhání na vždy vyloučeno.

[2] Tato ustanovení nevztahují se na trestní odpovědnost, kterou člen Národního shromáždění má jako odpovědný redaktor.

§ 25.

Byl-li člen některé sněmovny dopaden a zatčen při trestném činu samém, soud nebo jiný příslušný úřad je povinen ihned oznámiti zatčení předsedovi příslušné sněmovny. Neprojeví-li sněmovna nebo — nezasedá-li Národní shromáždění — výbor, zvolený podle § 54, do 14 dnů ode dne zatčení souhlasu s další vazbou, vazba přestává. Souhlasí-li tento výbor s další vazbou, rozhodne o ní sněmovna do 14 dnů ode dne svého sejití.

§ 26.

Členové obou sněmoven mají právo odepříti svědectví o věcech, které jim byly svěřeny jako členům sněmovny, a to i když členy jejich býti přestali. Vyňaty jsou případy, kde jde o svádění člena některé sněmovny k zneužití mandátu.

§ 27.

Členové obou sněmoven mají nárok na náhradu, jejíž výši stanoví zákon.

K § 27: Viz zákon č. 319 1920, nahražený zákonem č. 115/1921; viz dále § 82 jednacího řádu posl. sněmovny (č. 32) a § 81 jednacího řádu senátu N. S. (č. 33), jakož i č. 205 resp. 206/1922.

§ 28.

[1] President republiky je povinen svolati obě sněmovny ke dvěma řádným zasedáním v roce: jarnímu a podzimnímu. Jarní musí se začíti v březnu, podzimní v říjnu.

[2] Kromě toho svolává sněmovny podle potřeby k zasedáním mimořádným. Žádá-li o to alespoň nadpoloviční většina členů sněmovny poslanecké nebo senátu u předsedy vlády, udávajíc předmět jednání, president je povinen svolati sněmovny tak, aby se sešly do 14 dnů ode dne podané žádosti; kdyby toho neučinil, sejdou se sněmovny současně do dalších 14 dnů k vyzvání svých předsedů.

[3] Uplynuly-li od posledního řádného zasedání aspoň 4 měsíce, president republiky je povinen, žádají-li o to aspoň dvě pětiny některé sněmovny (odst. II.), svolati sněmovny tak, aby se sešly do

---

K § 28: „Účelem těchto ustanovení je, zabrániti tomu, aby zákonodárný sbor nemohl býti zbavován svých ústavních práv .... Většina ústavního výboru rozhodla, aby nebyly sice stanoveny určité dny pro sejití sněmoven, ale aby také hlavě státu resp. vládě nebylo ponecháno úplně na vůli, kdy sněmovny mají býti svolány ...

President má právo zasedání sněmoven prohlásiti za ukončené nebo je odročiti. Zneužívání tohoto práva čelí 2. odst. § 28, který většině té či oné sněmovny dává prostředek, aby svolání vynutila. 3. odst. chrání menšinu podobným způsobem.“ (Dův. zpráva ústav. výboru, tisk. č. 2421 N. S.)

14 dnů ode dne podané žádosti. Kdyby toho neučinil, sněmovny sejdou se zároveň do dalších 14 dnů k vyzvání svých předsedů.

§ 29.

Zasedání obou sněmoven se začíná a končí vždy zároveň.

§ 30.

[1] President republiky prohlašuje zasedání sněmoven za ukončené.

[2] Může je odročiti nejdéle na jeden měsíc a nejvýše jednou v roce.

§ 31.

[1] President republiky má právo rozpouštěti sněmovny.

[2] Práva tohoto nesmí užíti posledních šest měsíců svého volebního období. Po uplynutí volebního období, jakož i po rozpuštění některé sněmovny jest provésti nové volby do 60 dnů.

[3] Rozpuštění senátu nestaví trestního řízení zahájeného před senátem podle §§ 67 a 79.

§ 32.

Každá sněmovna jest způsobilá usnášeti se — pokud není v tomto zákoně jinak stanoveno — za přítomnosti aspoň třetiny všech členů. Ku platnosti usnesení je třeba nadpoloviční většiny přítomných.

§ 33.

K usnesení o vypovědění války, ke změně této ústavní listiny a jejích součástí je třeba třípětinové většiny všech členů v každé sněmovně.

§ 34.

[1] Usnesení poslanecké sněmovny na obžalobu presidenta republiky, předsedy vlády a členů vlády může se státi toliko většinou dvou třetin za přítomnosti dvou třetin poslanců.

[2] Řízení před senátem jako trestním soudem upravuje zákon.

§ 35.

Každá sněmovna zvolí si sama své předsednictvo a ostatní funkcionáře.

§ 36.

Schůze poslanecké sněmovny i senátu jsou veřejné. Schůze neveřejné mohou se konati jen v případech stanovených jednacím řádem.

§ 37.

[1] Základní zásady jednání a styky obou sněmoven mezi sebou, jakož i s vládou a na venek vůbec, upravují se v rámci předpisů ústavních zvláštním zákonem. Svoje vnitřní poměry upravuje každá sněmovna jednacím řádem, který vydá ve vlastní působnosti.

[2] Dokud se sněmovna poslanecká a senát neusnesou na novém jednacím řádě, platí pro ně jednací řád usnesený dosavadním Národním shromážděním.

K § 34: Tento zákon nebyl dosud vydán.

K § 37: Viz jednací řád posl. sněmovny a senátu N. S. (zde pod č. 32 a 33).

§ 38.

[1] Konají-li obě sněmovny společnou schůzi jako Národní shromáždění (§§ 56, 59, 61, 65), platí pro toto shromáždění jednací řád sněmovny poslanecké.

[2] Takovou společnou schůzi svolává předseda vlády a řídí ji předseda sněmovny poslanecké.

[3] Jeho náměstkem je předseda senátu.

§ 39.

Ministři mají právo účastniti se kdykoli schůzí v obou sněmovnách a ve všech výborech. Budiž jim uděleno slovo, kdykoli o to žádají.

§ 40.

[1] K žádosti kterékoli sněmovny nebo jejího výboru dostaviž se ministr osobně do schůze.

[2] Jinak se může dáti ministr zastupovati úředníky svého odboru.

§ 41.

[1] Návrhy zákonů mohou vycházeti buď od vlády nebo od kterékoli sněmovny.

[2] Ke každému návrhu zákona, podanému členy některé sněmovny, budiž přiložen rozpočet o finančním dosahu osnovy a návrh na úhradu potřebného nákladu.

K § 41: „Odst. 2. sleduje účel ztížiti podávání návrhů nepromyslených, diktovaných jen snahou zalichotiti se voličům. Ovšem o účinnosti ústavný výbor neoddával se přepiatým nadějím.“ (Dův. zpráva ústav. výboru, tisk. č. 2421 N. S.)

[3] Vládní návrhy zákona rozpočtového i branného musí býti předloženy napřed sněmovně poslanecké.

§ 42.

K ústavnímu zákonu je vždy potřebí souhlasného usnesení obou sněmoven. Totéž platí o jiných zákonech, pokud §§ 43, 44 a 48 neustanovují jinak.

§ 43.

[1] Senát je povinen usnésti se o návrhu zákona, přijatém poslaneckou sněmovnou, do šesti neděl, o návrhu zákona rozpočtového a branného do jednoho měsíce. Sněmovna poslanecká povinna jest usnésti se o návrhu zákona, přijatém senátem, do tří měsíců.

[2] Lhůty tyto počítají se ode dne, kdy vytištěné usnesení jedné sněmovny bylo dodáno sněmovně druhé, a mohou býti dohodou obou sněmoven prodlouženy nebo zkráceny. Lhůta jednoměsíční daná senátu pro vyřízení osnovy zákona rozpočtového a branného nemůže býti prodloužena.

[3] Uplynulo-li za příslušné lhůty volební období sněmovny, která má jednati o usnesení sněmovny druhé, nebo byla-li ona sněmovna rozpuštena, odročena, nebo bylo-li její zasedání ukon-

---

K § 43: „Lhůty dané senátu jsou kratší, protože jednak nebude míti tolik politické přítěže jako sněmovna posl., jednak jakožto sbor menší může se usnášeti rychleji.“ (Dův. zpráva ústav. výboru, tisk. č. 2421 N. S.)

čeno, plyne pro ni lhůta nová od nejbližší její schůze.

[4] Neučiní-li druhá sněmovna ve lhůtách v předcházejících odstavcích stanovených usnesení, má se za to, že souhlasí s usnesením sněmovny první.

§ 44.

[1] Usnesení poslanecké sněmovny stane se zákonem přes odchylné usnesení senátu, když se sněmovna poslanecká usnese nadpoloviční většinou všech svých členů na tom, že setrvává na svém původním usnesení. Zamítl-li však senát tříčtvrtinovou většinou všech svých členů osnovu v poslanecké sněmovně přijatou, stane se osnova zákonem, setrvá-li poslanecká sněmovna na svém usnesení třípětinovou většinou všech svých členů.

[2] Návrhy senátu dodávají se poslanecké sněmovně. Zamítne-li je, a setrvá-li senát na svém původním usnesení nadpoloviční většinou všech svých členů, dodá své usnesení znovu poslanecké sněmovně. Zamítne-li poslanecká sněmovna usnesení senátu nadpoloviční většinou všech svých členů po druhé, nestane es usnesení senátu zákonem.

[3] Osnovy takto zamítnuté nemohou býti v žádné sněmovně před uplynutím jednoho roku znovu podány.

[4] Změní-li některá sněmovna usnesení sněmovny druhé, rovná se to zamítnutí.

§ 45.

Má-li se některá sněmovna znovu usnášeti o osnově zákona, na které se již jednou usnesla, anebo znovu jednati o osnově zákona v druhé sněmovně přijaté (§ 44, 2. odst.), a byla-li ona sněmovna rozpuštěna, neb uplynulo-li mezi tím její volební období, nežli mohla se usnesti po druhé, pokládá se nové její usnesení za druhé usnesení podle § 44.

§ 46.

[1] Zamítlo-li Národní shromáždění vládní návrh zákona, může se vláda usnésti, aby hlasováním lidu bylo rozhodnuto, má-li se zamítnutý vládní návrh státi zákonem. Usnesení vlády musí býti jednomyslné.

[2] Hlasovací právo má každý, kdo jest oprávněn voliti do poslanecké sněmovny.

[3] Podrobnosti upravuje zákon.

[4] Hlasování lidu není přípustné o vládních návrzích zákonů, jimiž má býti měněna nebo doplněna ústavní listina a její součásti (článek I. uvoz. zák.).

§ 47.

President republiky má právo vrátiti s připomínkami zákon usnesený Národním shromážděním do měsíce počítajíc ode dne, kdy usnesení Národního shromáždění bylo dodáno vládě.

K § 46: Zákon o referendu nebyl posud vydán.

§ 48.

[1] Setrvají-li obě sněmovny při hlasování podle jmen na vráceném zákonu nadpoloviční většinou všech svých členů, zákon budiž vyhlášen.

[2] Nebylo-li dosaženo takové souhlasné většiny v obou sněmovnách, zákon budiž vyhlášen, když se na něm při opětném hlasování podle jmen usnesla sněmovna poslanecká většinou tří pětin všech svých členů.

[3] Jde-li o zákon, k jehož přijetí je třeba vyšší přítomnosti členů a většiny zvláště vyznačené, je třeba, aby vrácený zákon byl přijat za této vyšší přítomnosti a vyznačenou většinou.

[4] Ustanovení § 45 platí obdobně.

§ 49.

[1] K platnosti zákona je třeba, aby byl vyhlášen, a to způsobem, jak ustanovuje zákon.

[2] Zákony se vyhlašují touto větou: „Národní shromáždění republiky Československé usneslo se na tomto zákoně".

[3] Zákon budiž vyhlášen do osmi všedních dnů po uplynutí lhůty stanovené v § 47. Užije-li však president republiky svého práva tamže uvedeného, zákon budiž vyhlášen do osmi všedních dnů po té, kdy opětné usnesení Národního shromáždění (§ 48) bylo vládě oznámeno.

K § 49: Viz zákon č. 139/1919 Sb. z. a n., změněný zákonem č. 500/1921 Sb. z. a n. (zde č. 73 a 74).

§ 50.

V každém zákoně sluší uvésti, kterému členu vlády se ukládá jeho provedení.

§ 51.

[1] Zákon podpisuje president republiky, předseda vlády a ministr výkonem zákona pověřený. Nemá-li zaneprázdněný nebo churavý president náměstka, podpisuje zaň předseda vlády.

[2] Předseda vlády je při podpisování zákonů zastupován způsobem určeným v § 71.

§ 52.

[1] Každá sněmovna jest oprávněna interpelovati předsedu a členy vlády ve věcech jejich působnosti, zkoumati správní úkony vlády, voliti výbory, jimž ministerstva poskytujtež informace, usnášeti se na adresách a resolucích.

[2] Předseda a členové vlády jsou povinni odpovídati na interpelace členů sněmoven.

§ 53.

Výkon kontroly státního hospodářství finančního a státního dluhu upravuje zákon.

K § 51: Viz ústavní zákon o podpisování zákonů a nařízení č. 294/20 (zde č. 47).

„ V republikách spolupůsobnost presidenta republiky má zpravidla povahu pouhého úkonu vyhlašovacího (promulgačního). (Dův. zpráva, tisk. č. 2421 N. S.)

K § 53: Zákon o zřízení a působnosti nejv. kontrolního účetního úřadu č. 175/1919 (viz zde pod č. 72). — Viz dále zákony č. 84/19 (§ 17), 309/1920 (§ 1) a 35/1922,

§ 54.

[1] V době od rozpuštění některé sněmovny neb od uplynutí jejího volebního období až do opětného sejití sněmoven, dále po dobu, po kterou zasedání jejich jest odročeno neb ukončeno, činí neodkladná opatření, i když by k nim jinak bylo

---

kterými se zřídila a upravila zvláštní finanční kontrolní komise Národního shromáždění, mající dozírati nad prováděním zákonodárství o dávce z majetku a některých jiných vypočtených zákonů. — Dále zákon č. 301/1921 o úsporné parlamentní komisi (zde pod č. 39). Do jisté míry i zákon č. 686/1920 o zřízení ředitelství státního dluhu.

K § 54: Jednací řád stálého výboru podle tohoto paragrafu viz zákon č. 327/1920 (zde pod č. 34).

„Vládní osnova se ani nepokoušela o nějaké zmocnění vlády podle obdoby pověstného § 14 zákl. zákona č. 141 z roku 1867, ale obsahovala v § 54 dobrý podnět, který jest základem pro nynější znění.

Vedoucí myšlenkou je, že jednak vláda má v každé chvíli míti po ruce zákonný orgán, který by jí umožnil učiniti nezbytná opatření, i když by pro ně bylo potřebí zákona, jednak aby nikdy nebyla bez kontroly. K tomu ručen jest 24členný výbor, do něhož volí členy ze svého středu obě sněmovny. Aby v něm i politické strany došly zastoupení podle své početnosti, konají se volby do něho podle zásady poměrného zastoupení, ačli se všechny strany nedohodnou na kandidátech. Zabrániti přesunu sil onemocněním nebo zaneprázdněním některých členů, které v tak malém sboru jest velmi snadné, tomu slouží ustanovení, že každý člen má svého náhradníka jakož i ustanovení o dodatečných volbách; členem výboru nemůže býti ministr, třeba byl členem některé sněmovny.“ (Dův. zpráva, tisk. č. 2421 N. S.)

třeba zákona, a koná dozor na moc vládní a výkonnou 24členný výbor, do něhož zvolí ze sebe 16 členů a tolikéž náhradníků sněmovna poslanecká a 8 členů a tolikéž náhradníků senát vždy na jeden rok. Náhradník se volí pro určitého člena.

[2] První volby vykonají se ihned, jakmile se obě sněmovny ustaví. Členové předsednictva v obou sněmovnách hlasují. Když byly vykonány volby do některé sněmovny, volí se v nově ustavené sněmovně členové výboru, i když jednoroční doba dosavadních členů neuplynula.

[3] Volí se podle zásady poměrného zastoupení. Sdružování stran je přípustné. Dohodnou-li se všecky strany, koná se volba výboru z plena. Odpor nejvýše 20 poslanců nebo 10 senátorů není tomu na překážku.

[4] Členové výboru podrží své funkce, až noví budou zvoleni. Náhradníci nastupují za členy, kteří trvale nebo přechodně své funkce nemohou vykonávati. Ubude-li některý člen nebo náhradník ve volebním období, konají se za ně na zbytek období volby doplňovací. Nově zvolený člen musí náležeti téže skupině jako člen ubylý, leč by skupina ta buď nenavrhla kandidáta nebo odepřela voleb se zúčastniti.

[5] Člen vlády nemůže býti členem nebo náhradníkem výboru.

[6] Jakmile výbor byl zvolen, zvolí předsedu a druhého místopředsedu z členů zvolených sně-

movnou poslaneckou a prvního místopředsedu z členů zvolených senátem.

[7] Pro členy výboru platí ustanovení §§ 23 až 27 ústavní listiny.

[8] Výbor je příslušný ve všech věcech náležících do zákonodárné a správní působnosti Národního shromáždění, ale není oprávněn:

a) voliti presidenta republiky nebo jeho náměstka;
b) měniti zákony ústavní (článek I. uvoz. zák.) a příslušnost úřadů, leč by šlo o rozšíření působnosti úřadů už zřízených novými úkoly;
c) ukládati svými opatřeními nové trvalé finanční povinnosti občanům, rozšiřovati brannou povinnost, trvale zatěžovati státní finance nebo zcizovati státní majetek;
d) dávati souhlas k vypovědění války.

[9] K opatření, k němuž by jinak bylo třeba zákona, nebo má-li býti schváleno vydání nebo úhrada mimo rozpočet, je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech členů.

[10] Ve všech ostatních případech stačí k usnášení přítomnost polovice členů výboru a nadpoloviční většina všech přítomných. Předseda hlasuje jen při rovnosti hlasů.

[11] Neodkladná opatření, k nimž by jinak bylo třeba zákona, jsou přípustna jen k návrhu vlády schválenému presidentem republiky.

[12] Opatření výboru v předešlém odstavci uve-

dená mají prozatímní platnost zákona, musí býti vyhlášena s poukazem na § 54 ústavní listiny ve Sbírce zákonů a nařízení, a podepisuje je president republiky, předseda vlády nebo jeho náměstek, a aspoň polovice ministrů. Opatření, kterým president republiky odepřel souhlas, nelze vyhlásiti.

[13] Působnost ústavního soudu vztahuje se na opatření, k nimž by jinak bylo třeba zákona, a buďtež mu vládou předložena zároveň s vyhlášením ve Sbírce zákonů a nařízení. Ústavnímu soudu náleží, aby rozhodl, zdali opatření jemu předložená vyhovují odst. 8., lit. b.

[14] Předseda výboru a jeho náměstek podávají v nejbližší schůzi poslanecké sněmovny a senátu zprávu o činnosti výboru a to, i když členy poslanecké sněmovny nebo senátu býti přestali.

[15] Opatření, kterých neschválí obě sněmovny do 2 měsíců od sejití, pozbývají další platnosti.

HLAVA TŘETÍ

MOC VLÁDNÍ A VÝKONNÁ

§ 55.

Nařízení vydávati lze jen ku provedení určitého zákona a v jeho mezích.

K § 55: Zákon má proto obsahovati všechnu materii alespoň v závazně vyslovených zásadách. Tak zva-

I.

§ 56.

[1] President republiky jest volen Národním shromážděním (§ 38).

[2] Volen může býti státní občan Československé republiky, který je volitelný do sněmovny poslanecké a dosáhl 35 let věku (§ 67).

§ 57.

[1] Ku platnosti volby jest třeba přítomnosti nadpoloviční většiny úhrnného počtu členů sněmovny poslanecké i senátu v čas volby a třípětinové většiny přítomných.

---

né zmocňovací zákony, které bez nařizovací moci dávaly pro jistou oblast právní látky bílý list, odporují ústavní listině. Toliko ústavní zákon mohl by stanoviti meze nařízovací moci jinak. Tak učinil na př. jazykový zákon v § 3 a 8 (viz zde č. 65). Viz však zákon č. 337/1920 a č. 96/23 (poznámka na konci oddílu XII.).

„Původně zněl § 55 takto: „Nařízení vydávati lze jen na základě a v mezích zákona.“ Ústavnímu výboru zdálo se, že by vládě dána tím byla příliš široká moc nařizovací a proto užil formulace nynější, která nepřipouští pochybnosti o tom, že vládní moc nařizovací omezena je jen na provádění zákonů a jen v mezích jejich. Jest tedy vyloučeno právo praeter legem. (Dův. zpráva ústav. výboru, tisk. č. 2421 N. S.)

Ad „President republiky“: Viz zde oddíl „President republiky“ (č. 40 až 43).

K § 57: Viz zákon č. 161/1920 Sb. z. a n. o volbě presidenta republiky (viz zde č. 40).

[2] Nevedla-li dvojí volba k cíli, koná se užší volba mezi těmi kandidáty, kteří obdrželi nejvíce hlasů. Zvolen je, kdo obdržel nejvíce hlasů. Jinak rozhoduje los.

[3] Podrobnosti upravuje zákon.

§ 58.

[1] Volební období počítá se ode dne, kdy nově zvolený president vykonal slib podle § 65.

[2] Volební období trvá sedm let.

[3] Volba se koná poslední 4 neděle, nežli volební období úřadujícího presidenta uplyne.

[4] Nikdo nemůže býti více než dvakráte po sobě zvolen. Kdo byl presidentem po dvě po sobě jdoucí volební období, nemůže opět zvolen býti, dokud od skončení posledního období neuplyne sedm let; ustanovení toto nevztahuje se na prvního presidenta Československé republiky.

[5] Dřívější president zůstává ve své funkci, pokud nebyl zvolen president nový.

§ 59.

Zemře-li president anebo vzdá-li se své funkce ve volebním období, vykoná se nová volba podle ustanovení §§ 56 a 57 na dalších 7 let. Národní shromáždění (§ 38) budiž k tomu konci svoláno do 14 dnů.

§ 60.

Pokud nový president není zvolen (§ 59), nebo je-li president zaneprázdněn nebo churav tak, že nemůže vykonávati svého úřadu, přísluší výkon

jeho funkcí vládě, která může pověřiti svého předsedu jednotlivými úkony.

§ 61.

[1] Je-li president déle než 6 měsíců zaneprázdněn nebo churav (§ 60), a usnese-li se na tom vláda za přítomnosti tří čtvrtin svých členů, Národní shromáždění (§ 38) zvolí náměstka presidentova, jehož úřad trvá, dokud překážka nepomine.

[2] V době, kdy někdo podle § 58 nemůže býti presidentem, nemůže býti ani jeho náměstkem.

§ 62.

Pro volbu náměstka platí totéž, co pro volbu presidenta.

§ 63.

[1] President republiky nesmí býti zároveň členem Národního shromáždění. Kdyby náměstkem presidentovým byl zvolen člen Národního shromáždění, nesmí potud, pokud je náměstkem, vykonávati mandátu v Národním shromáždění.

[2] Hlavním sídlem presidentovým je Praha.

II.

§ 64.

[1] President republiky:

1. zastupuje stát na venek. Sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy. Smlouvy obchodní, dále

K § 63: Viz zákon č. 320/1920 o opatřeních k provedení 2. odst., § 63 ú. l.

K § 64, odst. 1., č. 11: Viz zákon č. 1/1920 Sb. z. a n., kterým se mění některá ustanovení trest. řádu, čl. I. až II.

smlouvy, z kterých pro stát neb občany plynou jakákoli břemena majetková nebo osobní, zejména i vojenská, jakož i smlouvy, jimiž se mění státní území, potřebují souhlasu Národního shromáždění. Pokud jde o změny státního území, souhlas Národního shromáždění se dává formou ústavního zákona (článek I. uvoz. zák.);

2. přijímá a pověřuje vyslance;

K § 64, odst. 2.: Normy takové jsou zejména: zákon č. 79/1919 o služeb. poměru učitelů vysokoškolských, § 1; zákon č. 215/1919 o zabrání velkého majetku pozemkového, § 15; zákon č. 305/1919, jenž se týká prozat. opatření k ochraně vynálezů, čl. 2., č. 5; zákon č. 330/1919 o pozemkovém úřadě, § 3; vyhláška č. 625/1919 o základ. ustanoveních pro českobratrskou církev evangelickou, § 7; zákon č. 654/1919 o kanceláři presidenta republiky, § 2; vl. nař. č. 35/1920 provádějící zákon č. 79/1919; zákon č. 86/1920 o Masarykově akademii Práce, § 2; zákon č. 116/1920 o Velké Praze, § 2; vl. nařízení č. 119/1920, provádějící zákon č. 86/1920, čl. 8.; zákon č. 162/1920 o ústavním soudě (viz zde č. 71), §§ 1, 2, 3, 8; zákon č. 193/1920 (branný zákon), § 6; zákon č. 243/1920, kterým se mění zákon o zrušení šlechtictví, řádů a titulů, § 4 (viz zde pod č. 57); zákon č. 300/1920 o mimořádných opatřeních (viz zde pod č. 70); zákon č. 347/1920 (změněný zákonem č. 102/1925) o akciové bance cedulové, § 72, 74, 83; vl. nařízení č. 356/1920 o gen. statutu Podkarp. Rusi (viz zde pod č. 16), §§ 1, 3; vl. nařízení č. 269/21 provádějící branný zákon, §§ 45, 63, 71, 116, 117; zákon č. 27/1922 o zřízení ústavu slovanského a orientálního, §§ 4, 5, 7; vl. nařízení č. 362/1922, stanovy řádu Bílého lva, § 1; zákon č. 51/1923 o státním soudě, § 2; zákon č. 154/23 o vojen-

3. prohlašuje válečný stav, vypovídá s předchozím souhlasem Národního shromáždění válku a předkládá mu sjednaný mír k vyslovení souhlasu;
4. svolává, odročuje a rozpouští Národní shromáždění (§§ 28—31) a prohlašuje zasedání sněmoven za ukončené;

---

ském vězenském a kárném právu, § 26; zákon č. 158/23 o prozatímní úpravě obch. styků s cizinou, § 1; zákon č. 22/24 o pojištění zaměstnanců pro případ nemocí, invalidity a stáří, §§ 78, 92; zákon č. 148/1925 o pojištění osob samostatně hospodařících pro případ invalidity a stáří, §§ 14, 49. — Viz však zákon č. 280/1920 Sb. z. a n. o zvláštních opatřeních v oboru samosprávy.

„Ústavní výbor vymezuje pravomoc presidentovu, veden byl snahou, dáti mu sice „což jeho jest", ale zabrániti tomu, aby v rukou jedincových nebylo soustředěno příliš moci, které by mohlo býti zneužito. Bylo u nás voláno po „silném" presidentovi po vzoru americkém — úzká součinnost Masarykova s Wilsonem k tomu sváděla — ale ústavní výbor těmto svodům odolal maje na mysli budoucnost a jsa varován nezákonnostmi, jimiž oplývala vláda císaře Františka Josefa. S druhé strany měl arci na mysli kousavou, leč ne nepřípadnou kritiku, kterou Maine (Popular Government, strana 250) napsal o presidentu republiky francouzské: „Není mezi živoucími hodnostáři žádného, jehož postavení by bylo tak politováníhodné, jako postavení presidenta francouzské republiky. Staří francouzští králové kralovali a vládli. Ústavní panovník dle Thiersa, kraluje ale nevládne. President Spojených států vládne, ale nekraluje. Presidentu francouzské republiky zůstalo vyhrazeno, aby ani nekraloval ani nevládl. Ústavní listina v odst. 4. až 7. nadává presidenta ohromnou mocí, která jej činí vel-

5. má právo vraceti s připomínkami usnesené zákony (§ 47) a podpisuje zákony Národního shromáždění (§ 51), sněmu Podkarpatské Rusi (§ 3) a opatření výboru podle § 54;
6. podává ústně nebo písemně Národnímu shromáždění zprávu o stavu republiky o doporučuje mu k úvaze opatření, která pokládá za nutná a účelná;

---

mi silným činitelem v komplexu brzd a protiváh, bez nichž spořádaný stát se neobejde."

„Ke všem těmto úkonům své vládní moci president má arci potřebí spolupodpisu odpovědného ministra (§ 68), leč právě on sám ministry jmenuje a propouští a má tudíž moc, dosaditi vládu, která mu tyto, podle jeho názoru nutné úkony umožní. Shledal-li by tudíž president, že Národní shromáždění poškozuje zájmy státu a bránila-li by mu vláda rozpustiti je, ústavní listina dává mu dostatečných prostředků, aby je obě odstranil. V této veliké moci tkví arci i veliké nebezpečí. Nerozvážný nebo panovačný president mohl by odstraniti i dobrý zákonodárný sbor a dobrou vládu jen proto, že by nehověly jeho choutkám. Takovému zneužití čelí ústavní listina několika opatřeními. Podle § 31 musejí volby do Národního shromáždění provedeny býti do 60 dnů. Voličové rozhodnou svým hlasováním, komu dávají za pravdu. Vyšlou-li stejně složenou většinu, president je se svou libovůlí v koncích, neboť proti většině sněmovny, opírající se o většinu národa, vláda třeba sebe více k presidentu povolná, je bezmocná. Nejen že musí odstoupiti, byla-li jí poslaneckou sněmovnou vyslovena nedůvěra (§ 78), ale Národní shromáždění má proti ní ničivou zbraň v právu odepříti jí daně, čímž může zastaviti celý státní stroj ... Aby ani v mezidobí od rozpuštění Ná-

7. jmenuje a propouští ministry a stanoví jejich počet;
8. jmenuje vysokoškolské profesory vůbec, dále soudce, státní úředníky a důstojníky, počínajíc VI. hodnostní třídou;
9. uděluje dary a pense z milosti k návrhu vlády;
10. má vrchní velitelství veškeré branné moci;
11. uděluje milost podle § 103.

[2] Veškerá moc vládní a výkonná, pokud ústavní listinou nebo zákony Československé republiky vydanými po 15. listopadu 1918 není a nebude výslovně vyhrazena presidentovi republiky, přísluší vládě (§ 70).

---

rodního shromáždění do sejití sněmoven president a vláda jim jmenovaná nemohli zneužíti své moci, k tomu je zvláštní výbor 24členný podle § 54."

„Ústavní listina rozšiřuje proti prozatímní ústavě vrchní velitelství na veškerou brannou moc (viz § 10, odst. b, proz. ústavy, § 10 b zákona č. 271). Pojem vrchního velitelství dlužno vykládati v duchu ústavy, t. j. jen jako právo dávati armádě závazné pro ni příkazy. Podle § 5 zákona ze dne 31. prosince 1867, č. 146, náleželo „výhradně císaři" právo vydávati nařízení o správě, vedení a vnitřní organisaci veškerého vojska. Z této výhradnosti vyvozováno bylo (podle Teznera „nikoli neprávem"), že úkony císařovy v tomto oboru nepotřebovaly spolupodpisu ministerského. Kdo by takto vykládati chtěl odst. 10. ústavní listiny nerozuměl by jí, neboť ona buduje nové právo a pro její výklad analogie čerpané z ústavního zákona bývalé monarchie neposkytují pražádného podkladu. Vládní úkony presidentovy i v oboru správy vojenské nezbytně vyžadují spolupod-

III.

§ 65.

President republiky slibuje před Národním shromážděním (§ 38) na svou čest a svědomí, že bude dbáti blaha republiky i lidu a šetřiti ústavních a jiných zákonů.

§ 66.

President republiky není odpovědeň z výkonu svého úřadu. Z projevů jeho souvisících s úřadem presidentovým odpovídá vláda.

§ 67.

[1] Trestně může býti stíhán jen pro velezradu a to před senátem na obžalobu sněmovny poslanecké (§ 34). Trestem může býti jen ztráta úřadu presidentského a způsobilosti tohoto úřadu později znovu nabýti.

[2] Podrobnosti upravuje zákon.

§ 68.

Jakýkoli presidentův úkon moci vládní nebo výkonné potřebuje k své platnosti spolupodpisu odpovědného člena vlády.

§ 69.

Ustanovení o presidentovi republiky platí také o jeho náměstkovi (§ 61).

---

pisu ministrova. Ostatně skutečnost, že § 64 v odst. 8. výslovně přiznává presidentovi právo jmenovati důstojníky, byla by pádným vyvrácením odchylného výkladu." (Dův. zpráva ústav. výboru, tisk. č. 2421 N. S.)

K § 67: Zákon posud nevydán.

§ 70.

[1] Předsedu a členy vlády (ministry) jmenuje a propouští president republiky.

[2] Pravidelným sídlem vlády je Praha (§ 6, II).

§ 71.

Vláda volí ze sebe náměstka předsedova, který předsedu zastupuje. Nemohl-li by ho zastupovati ani náměstek, činí tak věkem nejstarší člen vlády.

§ 72.

President republiky stanoví, který z členů vlády řídí jednotlivá ministerstva.

§ 73.

Členové vlády skládají do rukou presidenta republiky slib na svou čest a své svědomí, že budou svědomitě a nestranně konati své povinnosti a budou šetřiti ústavních a jiných zákonů.

§ 74.

Žádný člen vlády nesmí býti členem představenstva nebo dozorčí rady, ani zástupcem akciových společností a společností s ručením omezeným, pokud tyto společnosti se zabývají činností výdělkovou.

§ 75.

Vláda je odpovědna poslanecké sněmovně, která jí může vysloviti nedůvěru. K usnesení je

---

Ad „vláda“: viz zde oddíl VIII. (Vláda, ministerstva, nižší úřady a správní soudnictví.)

třeba přítomnosti nadpoloviční většiny poslanců, nadpoloviční většiny hlasů a hlasování podle jmen.

K § 75 a násl.:

„Instituce zodpovědnosti ministerské jest v různých státech upravena různě. Dnešní úprava této instituce jest namnoze produktem historického vývoje. Souvisí velmi úzce s vývojem parlamentarismu, jak toho nejtypičtějším příkladem jest Anglie.

Celkem lze rozeznávati tři druhy zodpovědnosti ministerské:

a) politickou,
b) trestní,
c) civilní.

Ad a) Politická zodpovědnost ministrů záleží v tom, že ministr zodpovídá parlamentu za své akty, pokud se týče za akty, na nichž měl účast, tedy zejména za akty, jež spolupodepsal. Podle tradic anglického parlamentarismu jest politická zodpovědnost podstatnou součástí soustavy parlamentní — ona zaručuje součinnost parlamentu a vlády a umožňuje parlamentu vykonávati trvalou a účinnou kontrolu nad veškerými vládními akty. Zodpovědnost politická nepředpokládá ani trestní čin, ani škodu, za které by ministr byl zodpovědným podle práva trestního neb civilního — předpokládá pouze neshodu mezi ministerstvem a sněmovnou. Zodpovědnost politická nemá za následek ani odsouzení trestní ani odsouzení civilní, nýbrž pouze demisi ministra.

Otázka politické zodpovědnosti ministerské jest ve velmi úzkém vztahu k otázce pravomoci a zodpovědnosti hlavy státu. Ve státech, kde hlava státu je nezodpovědnou, zodpovídá ministr parlamentu též za ony akty hlavy státu, na nichž měl účast jež spolupodepsal (na př. Anglie, Francie), ve státech pak, kde hlava státu

§ 76.

Návrh na vyslovení nedůvěry musí býti podepsán dejméně sto poslanci a přikáže se výboru, který o něm podá zprávu nejdéle do osmi dnů.

---

je zodpovědnou, odpadá politická zodpovědnost ministrova (na př. Spojené státy Severoamerické).

Ad b) Trestní zodpovědnost ministrů nastává v případech, kdy ministr dopustí se u výkonu svých funkcí trestního skutku zakázaného předpisy trestního zákona.

Historický vývoj zejména v Anglii, nasvědčuje tomu, že trestní zodpovědnost ministrů pozbývá v praxi na významu všude tam, kde politická zodpovědnost jich nabyla značného rozsahu.

Ad c) Civilní zodpovědnost ministerská záleží v povinnosti ministra k náhradě škody, již způsobil u výkonu svých úředních funkcí, ať již jednotlivci, ať již státu.

Ad b) a c) Nejkrajnějším zvláštním prostředkem právním, jímž se uplatňuje trestní nebo civilní zodpovědnost ministerská, jest formální obžaloba ministra.

Jednak úřední charakter ministrů, jednak zvláštní namnoze ráz činů, jichž se dopustili ministři právě u výkonu svých úředních funkcí, jsou důvodem pro to, že o obžalobě ministerské nerozhodují žádné soudy, nýbrž zvláštní tribunály.

Otázka, kdo jest legitimován vznášeti před těmito zvláštními tribunály obžalobu na ministra bývá namnoze řešena v ten způsob, že náleží sněmovně — tedy orgánu na vládě nezávislém — usnášeti se na obžalobě ministerské.

Otázku, které forum rozhoduje o obžalobě ministerské, řeší různé státy různým způsobem. V celku lze rozeznávati tři skupiny řešení této otázky.

§ 77.

Vláda může podati v poslanecké sněmovně návrh na vyslovení důvěry. O návrhu tom se jedná, aniž byl přikázán výboru.

---

1. jako soud funguje nejvyšší soud státní, na př. v Belgii, Nizozemí;
2. jako soud funguje zvláštní tribunál, k tomuto účeli zřízený, na př. v některých dřívějších ústavách francouzských, v bývalém Rakousku;
3. jako soud funguje horní sněmovna zákonodárného sboru (sená), rozhodujíc o obžalobě, na níž se usnesla sněmovna dolní (poslanecká), na př. v Anglii, Francii, Spojených státech Severoamerických.

Pokud jde o civilní zodpovědnost ministrů, náleží rozhodování o obžalobách podaných jednotlivci na ministra o náhradu škody, zpravidla soudům řádným. Žaloba podaná na ministry jménem státu na náhradu škody, kterou ministr státu způsobil, náleží rovněž zpravidla před soudy řádné, žalobu vznáší onen orgán, který jest všeobecně povolán k zastupování státu před soudem — tedy orgán, jenž jest vládě podřízen. V některých státech jsou vydány zvláštní předpisy, jež sledují účel, aby vládá nemohla zmařiti uskutečnění zodpovědnosti ministerské, k němuž bylo dle povšechných předpisů třeba zakročení orgánu vládě podřízeného.

Jak shora již uvedeno, uznává se všeobecně, že za rozsahu zodpovědnosti politické, jak se za soustavy parlamentární vyvinula, jest obžaloba ministerská málo praktická a má význam hlavně jako pouhá hrozba pro nejkrajnější případ, zejména je-li, jak to jest podle ústav některých států k obžalobě ministerstva zapotřebí kvalifikované většiny parlamentu, jest velmi nesnadno, ba prakticky snad vůbec nemožno kvalifikované většiny vůbec dosáhnouti, poněvadž stačí, aby vláda získala

§ 78.

[1] Vyslovila-li poslanecká sněmovna vládě nedůvěry anebo zamítla-li vládní návrh na vyslovení důvěry, musí vláda podati demisi do rukou presidenta republiky, který určuje, kdo vede vládní věci, pokud nová vláda nebude ustavena.

[2] Došlo-li k demisi vlády v době, kdy není ani presidenta ani jeho náměstka, rozhoduje o demisi vlády a činí opatření o prozatímním vedení vládních věcí výbor uvedený v § 54.

§ 79.

[1] Poruší-li předseda nebo členové vlády úmyslně nebo z hrubé nedbalosti v oboru své úřední působnosti ústavní nebo jiné zákony, jsou trestně odpovědni.

[2] Právo k obžalobě přísluší sněmovně poslanecké (§ 34). Trestní řízení provádí senát.

[3] Podrobnosti upravuje zákon.

§ 80.

Vláda rozhoduje ve sboru, který je schopen usnášeti se, je-li přítomna mimo předsedu nebo jeho náměstka (zástupce) nadpoloviční většina ministrů.

---

pouhou menšinu členů parlamentu, která potom usnesení o obžalobě může zmařiti.“ (Dův. zpráva, tisk. č. 2421 N. S.)

K § 79: Zákon posud nebyl vydán.

§ 81.

Vláda rozhoduje ve sboru zejména:

a) o vládních předlohách pro Národní shromáždění, o vládních nařízeních (§ 84), jakož i o návrzích, aby president republiky užil svého práva podle § 47;
b) o všech věcech politické povahy;
c) o jmenování soudců, státních úředníků a důstojníků od VIII. třídy, pokud přísluší ústředním úřadům, neb o návrzích na jmenování funkcionářů, které jmenuje president republiky (§ 64, č. 8).

§ 82.

President republiky má právo býti přítomen a předsedati schůzím vlády, vyžádati si od vlády a jednotlivých jejích členů písemné zprávy o každé věci, která náleží do oboru jejich působnosti.

§ 83.

President republiky má právo pozvati vládu neb její členy k poradě.

§ 84.

Každé nařízení vládní podpisuje předseda vlády nebo jeho náměstek (zástupce) a ministři pověření jeho provedením, nejméně však polovina ministrů.

K § 82: Rovněž předseda nejv. účetního kontrolního úřadu (zákon č. 175/1920) a pozemkového úřadu (č. 330/1919) mohou se súčastniti schůzí vlády.

K § 84: Viz ústavní zákon č. 294/1920 o podpisování zákonů a nařízení (viz zde č. 47).

§ 85.

Působnost ministerstev upravuje se zákonem.

§ 86.

V nižších státních úřadech správních budiž podle možnosti zastoupen živel občanský a budiž postaráno při správních úřadech o nejvydatnější ochranu práv a zájmů občanstva (správní soudnictví).

§ 87.

[1] Nikdo nemůže býti zároveň voleným členem úřadu nižšího a úřadu, který je úřadu nižšímu nadřízen nebo vykonává nad ním moc dohlédací.

[2] Výjimky z této zásady stanoví zákon.

§ 88.

[1] Soudní ochranu proti správním úřadům poskytuje v nejvyšší stolici soud složený z neodvislých soudců a zřízený pro území celé republiky.

[2] Podrobnosti upravuje zákon.

K § 85: Viz zákon č. 2/1918 (zde pod č. 48) a zákony k němu citované. — Zákon č. 218/1920, kterým se upravují hranice příslušenství mezi ministerstvem vnitra a ministerstvem národní obrany.

K § 86: Župní zastupitelstva a výbory a okresní výbory, viz zákon č. 126/1920 (zde pod č. 49) a zákon č. 158/1920 o správním soudnictví a úřadů obecních a župních (viz zde č. 50).

K § 88: Zákon o nejv. správním soudě viz č. 3/1918 (viz zde č. 51).

§ 89.

Jak jsou ustrojeny nižší úřady státní správy, určuje se v zásadě zákonem, jenž podrobnou úpravu může svěřiti nařízení.

§ 90.

Do oboru moci nařizovací náleží zřizovati a organisovati státní úřady obstarávající jen správu hospodářskou bez jakékoli výsostné pravomoci.

§ 91.

Složení a působnost svazů samosprávných upravují zvláštní zákony.

§ 92.

Pokud stát ručí za škodu způsobenou nezákonným výkonem veřejné moci, určuje zákon.

K § 89: Viz na př. zákon č. 210/1920 o prozatímní úpravě správy politické na Slovensku (prov. nařízení č. 361/20 a 275/22); na základě něho i vl. nařízení č. 476/1920 o prozatímní úpravě správy politické na území Podkarpatské Rusi; vl. nařízení č. 113/23 o prozatímní úpravě příslušnosti admin. úřadů v Podkarpatské Rusi (s odvoláním na § 3 ú. l.); zákon č. 153/1919, jenž se týče oddělení správy finanční od správy politické; zákon č. 165/1920, kterým se vláda dočasně zmocňuje zřizovati státní policejní úřady; zákon č. 686/1920 o zřízení ředitelství státního dluhu; vl. nařízení č. 65/1919 o zřízení ústřední státní pokladny; zákon č. 330/1919 o zřízení státního úřadu pozemkového; zákon č. 49/1919 o zřízení státního úřadu statistického.

K § 90: Viz na př. vl. nařízení č. 3/1921, č. 358/22, č. 12/26, o stanovách poradního sboru pro otázky hospodářské.

§ 93.

Veřejní zaměstnanci dbejtež v úřední své činnosti ústavních a jiných zákonů. Totéž platí o občanských členech správních úřadů (sborů).

HLAVA ČTVRTÁ

MOC SOUDCOVSKÁ

§ 94.

[1] Soudnictví vykonává se státními soudy; zákon stanoví jejich organisaci, příslušnost věcnou i místní, jakož i řízení před nimi.

[2] Nikdo nesmí býti odňat svému zákonnému soudci.

[3] Jen v řízení trestním mohou býti zavedeny soudy výjimečné a to pouze v případech zákonem předem stanovených a na dobu obmezenou.

§ 95.

[1] Soudní moc v civilních právních věcech přísluší soudům civilním, a to buď řádným, nebo mimořádným a rozhodčím, soudní moc ve věcech trestních přísluší občanským soudům trestním,

---

K § 93: Viz m. j. zákon č. 178/1924 o úplatkářství a proti porušování úředního tajemství.

Ad moc soudcovská:

K § 94: O stanném soudu viz § 429 až 446 tr. řádu; zákon č. 168/1922.

K § 95, odst. 1.: Viz zákon o státním soudu č. 51/1923.

pokud není zvláštním zákonem přikázána trestním soudům vojenským, nebo pokud věci tyto nemají býti podle všeobecných předpisů projednávány v trestním řízení policejním nebo finančním.

[2] Pro celé území Československé republiky zřízen jest jediný nejvyšší soud.

[3] Příslušnost a působnost porot upravují zvláštní zákony.

[4] Působnost poroty může býti na čas zastavena v případech zákonem stanovených.

[5] Pravomoc soudů vojenských může býti rozšířena na obyvatelstvo civilní podle zákonných ustanovení jen v době války a to jen pro činy spáchané v této době.

§ 96.

[1] Soudnictví jest ve všech stolicích odděleno od správy.

[2] Řešení sporů o příslušnost mezi soudy a úřady správními upravuje zákon.

§ 97.

[1] Zákon stanoví podmínky nutné k dosažení úřadu soudce z povolání.

[2] Služební poměry soudců upraví zvláštní zákon.

K § 95, odst. 2.: Nejvyšší soud, zákon č. 5/1918, 216/1919.

K § 95, odst. 3. a 4.: Viz trestní řád procesní č. 119/1873 ř. z.; zákon č. 268/1920 (viz zde č. 77).

K § 96, odst. 2.: Viz zákon č. 3/1918 a vl. nařízení č. 635/1920.

§ 98.

[1] Veškeří soudcové vykonávají svůj úřad neodvisle, jsouce vázáni jen zákonem.

[2] Přísahou služební soudcové přislibtež, že budou zachovávati zákony.

§ 99.

[1] Soudcové z povolání jsou ustanovováni na svá místa vždy trvale; proti své vůli mohou býti přeloženi, sesazeni nebo do výslužby dáni jen v případech nové organisace soudní po dobu zákonem stanovenou nebo na základě pravoplatného disciplinárního nálezu; do výslužby mohou býti dáni na základě pravoplatného nálezu také, když dosáhnou stáří zákonem stanoveného. Podrobnosti ustanovuje zvláštní zákon, jenž též stanoví, za jakých podmínek mohou býti soudcové suspendováni z úřadů.

[2] Senáty u sborových soudů I. a II. stolice jsou po celý rok stálé; výjimky stanoví zákon.

§ 100.

Soudcové z povolání nesmějí zastávati jiných funkcí placených stálých neb občasných, pokud zákon nestanoví výjimky.

§ 101.

[1] Rozsudky vyhlašují se jménem republiky.

[2] Líčení před soudy jest ústní a veřejné; rozsudky ve věcech trestních prohlašují se vždy ve-

---

K § 99: Viz zákon č. 6/1918, 691/1920, 295/24.

řejně; veřejnost při přelíčení smí býti vyloučena jen v případech zákonem stanovených.

[3] V řízení před soudy trestními platí zásada obžalovací.

§ 102.

Soudcové mají právo, řeše určitou právní věc, zkoumati platnost nařízení; při zákoně mohou jen zkoumati, byl-li řádně vyhlášen (§ 51).

§ 103.

[1] Presidentu republiky přísluší právo udíleti amnestii, promíjeti nebo zmírňovati tresty a právní následky odsouzení trestními soudy, zvláště též ztrátu volebního práva do Národního shromáždění a jiných zastupitelských sborů, jakož i — s vyloučením trestných činů soukromožalobních — nařizovati, aby soudní trestní řízení nebylo zahajováno nebo nebylo v něm pokračováno.

[2] Tato práva nepřísluší presidentovi republiky, jde-li o členy vlády obžalované neb odsouzené podle § 79.

§ 104.

Jak ručí stát a soudcové za náhradu škody, kterou tito způsobili tím, že porušili právo u konání svého úřadu, stanoví zvláštní zákon.

§ 105.

[1] Ve všech případech, ve kterých úřad správní podle zákonů o tom vydaných rozhoduje o ná-

---

K § 104: Viz zákon č. 112/1872 ř. z.
K § 105: Viz zákon č. 217/1925 (viz zde č. 53).

rocích soukromoprávních, volno jest straně tímto rozhodnutím dotčené po vyčerpání opravných prostředků dovolávati se nápravy pořadem práva.

[2] Podrobnosti upravuje zákon.

HLAVA PÁTÁ

PRÁVA A SVOBODY, JAKOŽ I POVINNOSTI OBČANSKÉ

Rovnost.

§ 106.

[1] Výsady pohlaví, rodu a povolání se neuznávají.

[2] Všichni obyvatelé republiky Československé požívají v stejných mezích jako státní občané této

---

K hlavě páté: Práva, svobody, jakož i povinnosti občanské (viz zde oddíl Svobody a povinnosti občanské [pod č. IX.]).

„Ustanovení hlavy páté a částečně i hlavy šesté mají různou právní povahu resp. dosah. Některá jsou normami bezprostředně účinnými, takže derogují dosavadním zákonům. (Srovnej na př. § 113, odst. 2.) Jiná ustanovení značí příkaz zákonodárci, aby obyčejným zákonem provedl zásady v nich vyjádřené. Z toho plyne povinnost zákonodárného sboru resp. vlády, aby předpokládané prováděcí zákony byly bez zbytečných průtahů vydány. Po stránce obsahové je zákonodárce vázán potud, že se nesmí odchýliti od zásad v ústavní listině prohlášených. Splnění této povinnosti je dáno pod ochranu ústavního soudu. Nelze proto u nás, právě zřetelem na instituci ústavního soudu, mluviti o jakémsi

republiky na jejím území plné a naprosté ochrany svého života i své svobody nehledíc k tomu, ja-

---

nezávazném obsahu ústavní listiny. (Dův. zpráva, tisk. č. 2421 N. S.)

„Návrh ústavní listiny obsahuje v hlavě páté předpisy o právech a svobodách, jakož i povinnostech občanských. Pojetí těchto ustanovení přímo do ústavní listiny má význam v těchto směrech.

1. Předpisy těmito vytýčena je obyčejnému zákonodárci pevná mez, obyčejný zákonodárce nesmí této meze překročiti. Zákony, jež by odporovaly předpisům ústavní listiny o právech a svobodách, jakož i povinnostech občanských, jsou neplatné, to vyjádřeno pregnantně v čl. I. uvoz. zák.

Instituce ústavního soudu (čl. II. a III. uvoz. zák.) poskytuje dostatečnou záruku pro to, aby obyčejný zákonodárce zachovával meze, jež mu vytyčuje ústavní listina; ústavní soud rozhodne o tom, zda-li obyčejný zákon odporuje ústavě čili nic.

2. Předpisy ústavní o právech a svobodách, jakož i povinnostech občanských jsou zákonnými obmezeními moci výkonné. Jsou to normy závazné přímo pro moc výkonnou, pokud nejde při nich o stanovení pouhých zásad, jichž provedení předpokládá zvláštní zákony, nikoliv pouhé akademické výroky. Přestoupení takových norem se strany moci výkonné způsobuje vůči jednotlivci porušení práv subjektivních; z toho plyne, že poškozený má, pokud by uvedené normy byly porušeny výrokem úřadů správních, nárok na ochranu před nejvyšším správním soudem (srovnej § 88 návrhu).

3. Změna předpisů hlavy páté je možná pouze za podmínek, za nichž lze změniti Ústavní listinu.“ (Dův. zpráva vládní, tisk. č. 2421. N.S.)

K § 106: Srovnej zákon č. 61/1918, 243/1920 o zrušení šlechtictví, řádů, titulů (viz zde pod č. 56 a 57) a

kého jsou původu, státní příslušnosti, jazyka, rasy nebo náboženství. Úchylky od této zásady jsou přípustny jen, pokud právo mezinárodní dovoluje.

[3] Tituly smějí býti udíleny jen, pokud označují úřad nebo povolání. Toto ustanovení netýká se akademických hodností.

Svoboda osobní a majetková.

§ 107.

[1] Svoboda osobní se zaručuje. Podrobnosti upravuje zákon jako součást této ústavní listiny.

[2] Omezení nebo odnětí osobní svobody je možné jen na základě zákona. Rovněž jen na základě zákona může veřejná moc od občana požadovati osobních výkonů.

§ 108.

[1] Každý státní občan československý může se

---

vl. nařízení č. 362/22, zřízení řádu Bílého lva; zákon č. 331/22 o osvobození osob exteritoriálních od státních a jiných veřejných daní a dávek atd.

K § 107: Viz ústavní zákon 293/1920 o ochraně svobody osobní, domovní a tajemství listovního (zde pod č. 59). — Viz též § 93 a násl. trest. zákona. — Dále zákon č. 300/1920 o mimořádných opatřeních (viz č. 78) a zákon č. 168/1922 o výjimečných opatřeních a stanném právu.

K § 108: Viz ustanovení trest. řádů o vazbě a o výkonu trestu; zákon o postrku č. 88/1871 ř. z.; o vypovězení cizinců ze státu § 25 trest. zák. a 407 trest. řádu; vyhoštění zákon č. 87/1862 ř. z.; zákon č. 118/21 o omezení práva stěhovacího.

usazovati na kterémkoli místě Československé republiky, nabývati tam nemovitostí a vykonávati výdělkovou činnost v mezích všeobecných právních ustanovení.

[2] Omezení tohoto práva je možné jen v zájmu veřejném na základě zákona.

§ 109.

[1] Soukromé vlastnictví lze omeziti jen zákonem.

[2] Vyvlastnění je možné jen na základě zákona a za náhradu, pokud zákonem není nebo nebude stanoveno, že se náhrada dáti nemá.

§ 110.

[1] Právo vystěhovati se do ciziny může býti omezováno jen zákonem.

§ 111.

[1] Daně a veřejné dávky vůbec mohou se ukládati jen na základě zákona.

[2] Rovněž jen na základě zákona možno tresty hroziti a je ukládati.

K § 109: Viz př. vš. obč. zák. § 365; zákon č. 30/1878 ř. z. o vyvlastňování k účelům železničním; zákon čl. uh. XLI/1881; zákon č. 189/1919 o školách národních; zákon č. 215/19 o zabrání velkého majetku pozemkového; zákon č. 58/24 o staveb. ruchu; zákon č. 35/1923 a č. 72/1924.

K § 110: Viz zákon o vystěhovalectví č. 71/1922, vl. nařízení č. 170/1922 (viz zde č. 61).

Svoboda domovní.

§ 112.

[1] Právo domovní je neporušitelné.

[2] Podrobnosti upravuje zákon jako součást této ústavní listiny.

Svoboda tisku, právo shromažďovací a spolkové.

§ 113.

[1] Svoboda tisku, jakož i právo klidně a beze zbraně se shromažďovati a tvořiti spolky jsou zabezpečeny. Jest proto v zásadě nedovoleno podrobovati tisk předběžné censuře. Výkon práva spolčovacího a shromažďovacího upravují zákony.

[2] Spolek může býti rozpuštěn jen, když jeho činností byl porušen trestní zákon nebo veřejný pokoj a řád.

[3] Zákonem mohou se zavésti omezení zvláště pro shromáždění na místech sloužících veřejné dopravě, pro zakládání spolků výdělečných a pro účast cizinců v politických spolcích. Tímto způsobem může se stanoviti, jakým omezením podléhají zásady předcházejících odstavců za války

---

K § 112: Viz § 139 trest. řádu, zákon č. 293/1920 Sb. z. a n.

K § 113: Viz §§ 483 a násl. trest. řádu resp. zákon č. 124/1924 Sb. z. a n. (viz zde č. 63). — Dále zákon ze dne 15. listopadu 1867, č. 134 (spolk. zákon), (viz zde č. 54 a 55), a zákon č. 135 o právu shromažďovacím; č. 300/1920; zákon č. 309/1920 proti útisku; zákon č. 50/1923 na ochranu republiky (viz zde č. 75).

nebo tehdy, vypuknou-li uvnitř státu události ohrožující zvýšenou měrou republikánskou státní formu, ústavu nebo veřejný klid a pořádek.

§ 114.

[1] Právo spolčovací k ochraně a podpoře pracovních (zaměstnaneckých) a hospodářských poměrů se zaručuje.

[2] Všeliké činy jednotlivců nebo sdružení, jež se jeví úmyslným rušením tohoto práva, jsou zakázány.

Právo petiční.

§ 115.

Právo petiční přísluší každému; právnickým osobám a sdružením jen v mezích jejich působnosti.

Tajemství listovní.

§ 116.

[1] Tajemství listovní je zaručeno.

[2] Podrobnosti upravuje zákon.

Svoboda učení a svědomí. Svoboda projevu mínění.

§ 117.

[1] Každý může v mezích zákona projevovati mínění slovem, písmem, tiskem, obrazem a pod.

K § 116: Viz zákon č. 42/1870 ř. z., č. 79/1879 o ochraně listov. tajemství; zákon č. 293/1920 Sb. z. a n.; zákon č. 300/1920 Sb. z. a n.

K § 117: Viz zákon č. 79/1919 o služeb. poměru učitelů vysokoškolských, § 2.

[2] Totéž platí o právnických osobách v mezích jejich působnosti.

[3] Výkon tohoto práva nesmí nikomu býti na újmu v jeho pracovním nebo zaměstnaneckém poměru.

§ 118.

Vědecké badání a hlásání jeho výsledků, jakož i umění jest svobodné, pokud neporušuje trestního zákona.

§ 119.

Veřejné vyučování budiž zařízeno tak, aby neodporovalo výsledkům vědeckého badání.

§ 120.

[1] Zřizovati soukromé vyučovací a vychovávací ústavy je dovoleno jen v mezích zákonů.

[2] Státní správě přísluší vrchní vedení a dozor na veškeré vyučování a vychovávání.

§ 121.

Svoboda svědomí a vyznání jest zaručena.

§ 122.

Všichni obyvatelé republiky Československé mají v stejných mezích jako státní občané republiky Československé právo vykonávati veřejně i

---

K § 121: Viz zákon č. 96/1925 Sb. z. a n. o vzájemných poměrech nábož. vyznání, jimž zrušen m. j. zákon č. 49/1868 (úprava interkonfes. poměrů stát. občanů), zákon č. 277/1920, některá ustanovení zákon. čl. LIII/1868 (reciprocita uznaných křesťan. nábož. společností), zákon. čl. XXXII/1894 (náboženství dětí), zákon. čl. XXXIII/1894 o stát. matrikách a zákon. čl. XL/1879.

soukromě jakékoli vyznání, náboženství nebo víru, pokud výkon ten není v neshodě s veřejným pořádkem a řádem nebo s dobrými mravy.

§ 123.

Nikdo nesmí býti ani přímo ani nepřímo nucen k účasti na jakémkoli náboženském úkonu s výhradou práv plynoucích z moci otcovské nebo poručenské.

§ 124.

Všecka náboženská vyznání jsou si před zákonem rovna.

§ 125.

Vykonávati určité náboženské úkony může býti zakázáno, odporují-li veřejnému pořádku nebo veřejné mravnosti.

Manželství a rodina.

§ 126.

Manželství, rodina a mateřství jsou pod zvláštní ochranou zákonů.

Branná povinnost.

§ 127.

[1] Každý způsobilý státní občan republiky Československé je povinnen podrobiti se vojenské-

K § 122: Viz zákon č. 50/1923 na ochranu republiky, § 14 (viz zde č. 75).

K § 123: Viz tu zvláště zákon č. 223/1922 a zákon č. 96/1925.

K § 127: Viz branný zákon č. 193/1920.

mu výcviku a uposlechnouti výzvy k obranně státu.

[2] Podrobnosti upravuje zákon.

HLAVA ŠESTÁ

OCHRANA MENŠIN NÁRODNÍCH, NÁBOŽENSKÝCH A RASOVÝCH

§ 128.

[1] Všichni státní občané republiky Československé jsou si před zákonem plně rovni a požívají stejných práv občanských a politických nehledíc k tomu, jaké jsou rasy, jazyka nebo náboženství.

Ad hlava VI.: Viz zde oddíl „Právo jazykové a národnostní (pod č. X).

„§§ 128—132 upraveny jsou podle smlouvy Saint Germainské, uzavřené mezi mocnostmi spojenými s naší republikou. § 128 přípíná se k odst. 1.—3. a § 129 k odstavci 4., čl. 7., § 130 k čl. 8.; § 131 a 132 k čl. 9. citov. smlouvy. Nadpis šesté hlavy ústavní listiny užívá vědomě slov „menšin národních" a nikoliv národnostních. Naši bratři na Slovensku a v Podkarpatské Rusi stejně jako ostatní národové dřívějšího Uherska, pociťovali velmi trpce, že upírána jim byla kvalita národů a že stlačováni byli na pouhé národnosti. Této křivdy ústavní výbor se uvaroval. V § 128—132 obsažena je nejmenší výměra toho, co podle cit. smlouvy Saint Germainské národům, které jsou v našem státu v menšině, dáno býti musí. Palacký ve své řeči, pronesené dne 2. února 1871 pravil: „Varujme se křivdy, abychom zůstali na vrchu morálním, ne tak jako jiní, kteří právo

- Rozdíl v náboženství, víře, vyznání a jazyku není žádnému státnímu občanu republiky Československé v mezích všeobecných zákonů na závadu, zejména pokud jde o přístup do veřejné služby, k úřadům a hodnostem, aneb pokud jde o vykonávání jakékoli živnosti nebo povolání.

[3] Státní občané republiky Československé mohou v mezích všeobecných zákonů volně užívati jakéhokoli jazyka ve stycích soukromých a obchodních, ve věcech týkajících se náboženství, v tisku a jakýchkoli publikacích nebo ve veřejných shromážděních lidu.

[4] Tím však nejsou dotčena práva, jež státním orgánům v těchto směrech příslušejí podle platných nebo budoucně vydaných zákonů z důvodů veřejného pořádku a bezpečnosti státní i účinného dozoru.

---

udělujíce, jsou přece jen sobíkové." Národ náš rozhoduje právě nyní o osudu svého státu. Pevný bude náš stát, jen když mu položíme pevné základy a nejpevnějším základem je spravedlnost. Velká idea spravedlnosti musí pronikati zákony, jimiž prováděny budou zásady § 128 a násl. Jda za touto ideou Masaryk dobyl nám naší samostatnosti, jen když za ní půjdeme stále, udržíme si ji. Havlíčkovo hluboké „já pán, ty pán" ať zvítězí, ať není v našem státě národa panujícího a národů ovládaných! Zpravodaj nemá vroucnějšího přání, než-li, aby k výroku, který Masaryk učinil ve svém slavném prvním poselství „V našich zemích nesmí býti žádného znásilňování" — každý Čechoslovák s plnou oprávněností mohl dodati „a není ho". (Zpráva úst. výboru č. 2421 N. S.)

§ 129.

Zásady jazykového práva v republice Československé určuje zvláštní zákon, tvořící součást této ústavní listiny.

§ 130.

Pokud státním občanům přísluší podle všeobecných zákonů právo zakládati, říditi a spravovati vlastním nákladem ústavy lidumilné, náboženské a sociální, školy a jiné ústavy výchovné, jsou státní občané, nehledíc k národnosti, jazyku, náboženství a rase, sobě rovni a mohou v těchto ústavech volně používati svého jazyka a vykonávati svoje náboženství.

§ 131.

V městech a okresích, v nichž jest usedlý značný zlomek státních občanů československých jiného jazyka než československého, zaručuje se dětem těchto československých občanů ve veřejném vyučování v mezích všeobecné úpravy vyučovací přiměřená příležitost, by se jim dostalo vyučování v jejich vlastní řeči, při čemž vyučování československé řeči může býti stanoveno povinným.

§ 132.

Pokud ve městech a okresích, v nichž jest usedlý značný zlomek státních občanů československých náležících k menšinám náboženským,

---

K § 129: Viz zákon jazykový č. 122/1920 Sb. z. a n. (zde pod č. 65).

rodním a jazykovým, mají býti určité částky vynaloženy na výchovu, náboženství neb lidumilnost z veřejných fondů podle rozpočtu státního, rozpočtů obecních neb jiných veřejných, zabezpečuje se těmto menšinám v mezích všeobecných předpisů pro veřejnou správu platných přiměřený podíl na požitku a používání.

§ 133.

Provedení zásad §§ 131 a 132 a zvláště vymezení pojmu „značného zlomku" vyhrazuje se zvláštním zákonům.

§ 134.

Jakýkoli způsob násilného odnárodňování je nedovolený. Nešetření této zásady může zákon prohlásiti za jednání trestné.

III. STÁTNÍ ÚZEMÍ A HRANICE

Viz především úvod k saint-germainské smlouvě se spojenci, zařazený zde v oddílu „Právo jazykové a národnostní" (zde pod č. 64) a obsahující uznání odloučení Čech, Moravy a Slezska, území

K § 133: Viz na př. zákon č. 189/1919 o národních školách.

K § 134: Viz § 14 zákona č. 50/1923 na ochranu republiky (zde pod č. 75).

Slováků a Podkarpatských Rusínů, a vytvoření československého státu na tomto území. Se strany Německa uznání nezávislého území československého v čl. 81. versaillské smlouvy mírové, se strany Rakouska v čl. 53. smlouvy saint-germainské, se strany Maďarska čl. 48. smlouvy trianonské. Podrobný popis jednotlivých úseků hranice tohoto území jest uveden v následujících aktech:

8. MÍROVÁ SMLOUVA

MEZI MOCNOSTMI SPOJENÝMI A SDRUŽENÝMI A NĚMECKEM UZAVŘENÁ VE VERSAILLES DNE 28. ČERVNA 1919

(č. 217 Sb. z. a n. z roku 1921).

ČÁST II.

HRANICE NĚMECKA

Článek 27.

Německé hranice budou stanoveny takto:

6. S Československem:

Hranice z 3. srpna 1914. Mezi Německem a Rakouskem od svého dotyčného bodu s bývalou správní hranicí, oddělující Čechy a Horní Rakousy, až k severnímu bodu výběžku bývalého rakouského Slezska, ležícímu asi 8 km východně od Prudníku (Neustadt).

ČÁST III.

POLITICKÉ KLAUSULE EVROPSKÉ

ODDÍL VII.

STÁT ČESKOSLOVENSKÝ

Článek 82.

Hranice mezi Německem a státem československým bude určena starou hranicí mezi Rakousko-Uherskem a říší německou tak, jak byla dne 3. srpna 1914*).

Článek 83.

Německo se vzdává ve prospěch státu československého všech práv a právních titulů na část území slezského takto vymezenou**):

počínaje od bodu položeného asi 2 km na jihovýchod od Ketře (Katscher) na hranicích mezi krajem hlubčickým a ratibořským:

hranice mezi těmito dvěma kraji;

poté stará hranice mezi Německem a Rakousko-Uherskem až k bodu, ležícímu na Odře přímo na jih od železnice Ratiboř—Bohumín;

---

*) Podrobný popis této hranice o t. zv. hraničních recessech s Bavorskem, Saskem a Pruskem z r. 1848 resp. 1862 resp. 1869 (ř. z. č. 51/62, 97/69).

**) T. zv. Hlučínsko. Viz zákon č. 76/1920 o inkorporaci kraje hlučínského (zde pod č. 12).

po té směrem severozápadním až k bodu, ležícímu as 2 km na jihovýchod od Ketře:

čára, již bude určena na místě samém a která míjí na západě Chřenovice (Kranowitz).

(Následuje formální předpis o složení a způsobu rozhodování delimitační komise.)

Německo prohlašuje již nyní, že se zříká ve prospěch státu Československého všech práv a právních titulů na část kraje hlubčického, ohraničenou, jak uvedeno níže, pro případ, že by konečným stanovením hranic mezi Německem a Polskem řečená část tohoto kraje byla odloučena od Německa*):

počínaje od jihovýchodního konce výběžku staré rakouské hranice, ležícího asi 5 km na západ od Hlubčic, směrem na jih až k bodu, kde se stýká s hranicí mezi krajem hlubčickým a ratibořským:

stará hranice mezi Německem a Rakousko-Uherskem;

po té na sever správní hranice mezi krají hlubčickým a ratibořským až k bodu, ležícímu asi 2 km na jihovýchod od Ketře;

odtud na severozápad a až k bodu, od něhož vychází toto ohraničení:

čára, již bude určena na místě samém a která míjí na východě Ketř.

---

*) T. zv. Hlubčicko. Nestalo se.

9. MÍROVÁ SMLOUVA MEZI MOCNOSTMI SPOJENÝMI I SDRUŽENÝMI A RAKOUSKEM SEPSANÁ V SAINT-GERMAIN-EN-LAYE DNE 10. ZÁŘÍ 1919 (č. 507 Sb. z. a n. z roku 1921).

ČÁST II.

HRANICE RAKOUSKA*)

Článek 27.

Hranice Rakouska budou stanoveny takto:

6. Se státem československým:

od bodu svrchu určeného**) a až k ohbí staré hranice z roku 1867 mezi Rakouskem a Uhrami asi 2 km 500 m na severovýchod od Bergu:

čára, jež se určí na místě samém, přetínající cestu z Kopčan (Kittsee) do Bratislavy ve vzdálenosti asi 2 km na sever od Kopčan (Kittsee)***);

odtud k severu a až k bodu, jenž se zvolí na hlavním plavebním korytu Dunaje asi 4 km 500 m proti proudu od mostu bratislavského:

---

*) Specielní prováděcí úmluva československo-rakouská o vedení hranice mezi oběma státy, viz č. 288/22 Sb. z. a n.

**) Roz. v hranici s Maďarskem „bod", určený asi 1 km na západ od Antonienhofu (na východ od Kopčan—Kittsee), a jenž je společný trojím hranicím: Rakouska, Maďarska a státu československého.

***) Rakouská hranice t. zv. bratislavského předmostí.

čára, jež se určí na místě samém, držící se pokud možno starých hranic z roku 1867 mezi Rakouskem a Uhrami;

odtud k západu a až ke stoku Moravy s Dunajem:

hlavní plavební koryto Dunaje;

odtud proti proudu tok Moravy, pak tok Dyje až k bodu zvolenému asi 2 km na jihovýchod od bodu, kde cesta z Ranšpurku (Rabensburg) do Poštorné (Themenau) přechází železnici, vedoucí z Ranšpurku do Břeclavy;

odtud k západo-severozápadu a až k bodu staré správní hranice mezi Dolními Rakousy a Moravou, ležícímu asi 400 m na jih od bodu, ve kterém tato železnice přetíná železnici mikulovsko-valčickou (Nikolsburg—Feldsberg)*):

čára, jež se určí na místě samém, procházející kotami 187 (Dlouhý vrch), 221 (Rosenbergen), 223 (Wolfsberg), 291 (Reichenberg), 249 a 279 (Kellerheide);

odtud k západo-severozápadu tato správní hranice;

potom k západu a až k bodu, který se zvolí asi 3 km na východ od osady Františkova (Franzensthal):

stará hranice mezi Dolními Rakousy a Čechami;

*) T. zv. Valčicko (viz zde č. 13).

odtud k jihu a až ke kotě 498 (Gelsenberg) asi 5 km na severo-severozápad od Cmuntu:

čára, jež se určí na místě samém, procházející na východ od cesty z Robčachu (Rotenschaden) do Krabonoše (Zuggers) a kotami 537 a 522 (G. Nagel Berg);

odtud k jihu, pak k západo-severozápadu a až k staré správní hranici mezi Dolními Rakousy a Čechami do bodu, ležícího asi 200 m na severovýchod od bodu, kde tato hranice přetíná cestu z Nových Hradů do Vitoraze (Weitra):

čára, jež se určí na místě samém, procházející mezi Krabonošem (Zuggers) a Chříbkami (Breitensee), pak nejzazším jihovýchodním bodem železničního mostu přes Lužnici, ponechávající Rakousku město Cmunt a státu československému nádraží a železniční dílny cmuntské (Wolfshof) i rozvětvení železnic cmuntsko-českobudějovické a cmuntsko-třeboňské, jdoucí pak kotami 524 (Grundhübel), 577 (severně Hohenbergu) a 681 (Lagerberg)*);

odtud k jihozápadu tato správní hranice;

pak k severozápadu stará správní hranice mezi Čechami a Horními Rakousy až k jejímu styku s hranicí Německa.

---

*) T. zv. Vitorazsko (viz zde č. 13).

10. MÍROVÁ SMLOUVA MEZI MOCNOSTMI SPOJENÝMI A SDRUŽENÝMI A MAĎARSKEM DNE 4. ČERVNA 1920 (TRIANON)

(č. 102 Sb. z. a n. z roku 1922).

ČÁST II.

HRANICE MAĎARSKA

Článek 27.

Hranice Maďarska určí se takto:

4. S Československem:

od koty 123 výše popsané*) na severozápad až k bodu, který se vyhledá nad tokem Bataru okrouhle 1 km východně od Magosligetu:

čára, která se určí na místě samém;

odtud tok Bataru po proudu;

odtud až k bodu, který se vyhledá pod Badalem a blíže této vesnice:

tok Tiszy po proudu;

odtud na severo-severozápad až k bodu, který se vyhledá na místě severovýchodně od Darocze:

čára, která se určí na místě samém a ponechává na rusínském území státu československého místa:

*) V odst. 3. článku (hranice s Rumunskem) se o této kotě praví: „Kota 123 (asi 1200 m východně od Magosligetu) bodu to společného třem hranicím: maďarské, rumunské a československé (Podkarpatská Rus).“

Badalo, Csoma, Macsola, Azstely a Deda, a na území uherském místa: Bereg-Surany a Darocz;

odtud na severozápad až k stoku Černé Vody (Fekete Viz) s Čarondou (Czaronda):

čára, která se určí na místě samém, jde přes kotu 179 a ponechá na rusínském území místa: Mézö Kaszony, Lonyay Tn., Degenfeld Tn., Hetyen, Horvathi Tn., Komjathy Tn., a na území uherském místa: Kerek, Gorond Tn., Berki Tn. a Barabas;

odtud až k bodu, který se určí na místě samém po administrativní hranici mezi komitáty sabolčským a beregským:

tok Čarondy (Czarondy) po proudu;

odtud na západ až k bodu, kde výše vytčená hranice přecházejíc od pravého břehu přetíná tok Tiszy:

čára, která se určí na místě samém;

odtud po proudu až k bodu, který se vyhledá na místě samém východo-jihovýchodně od Tarkany:

tok Tiszy;

odtud celkem na západ až k bodu na toku Ronyvy okrouhle 3700 m západně od mostu mezi městem a železnicí stanicí Satoralja-Ujhelyšskou:

čára, která se určí na místě samém, a ponechává Československu místa: Tarkany, Perbenyik, Őrös, Kis Kővesd, Bodrog Szerdahély, Bodrog Szeg a Borši; Maďarsku místa: Dámóc, Láca, Rozvagy,

Pácin, Karos, Felső Berecki, jde přes Bodrog a přetíná železniční trojúhelník jihovýchodně od Nového Města (Satoralja Ujhély), jdouc východně od tohoto města tak, že ponechává na československém území celou železnici Košice—Čap (Kassa—Czap);

odtud vzhůru až k bodu, ležícímu u koty 125, asi 1500 m na jih od Michalan (Alsómihaly):

tok Ronyvy;

odtud na severozápad až k místu na toku Hernadu ve výši koty 167 na pravém břehu jihozápadně od Nadoště (Abaujnadasd):

čára, která se určí na místě samém, sleduje povšechně čáru vodního předělu oblasti Ronyvy na východě a Božvy na západě, ale tak, že jde asi 2 km východně od Pusztafalu, obrací se na kotě 896 na jihozápad a přetíná na kotě 424 silnici Košice—Nové Město (Satoralja) a jde jižně od Nadoště;

odtud až k bodu, který se určí na místě asi 1500 m jihozápadně od Abaujvaru:

tok Hernadu po proudu;

odtud na západ až ku kotě 330 okrouhle 1500 m jihozápadně od Períny:

čára, která se určí na místě samém a ponechává Československu místa: Miglec (Miglécz němeti) a Perínu, a Maďarsku Nemtu (Tornyos němeti);

odtud na západ až ku kotě 291 okrouhle 3500 m jihovýchodně od Janoku:

čára vodního předělu oblasti Bodavy (Bodva) na severu a Rakoce (Rakocsa) na jihu, ponechávajíc na maďarském území silnice na horském hřbetu jihovýchodně od Buzity;

odtud na západo-severozápad až ku kotě 431 okrouhle 3 km jihozápadně od Turně (Torna):

čára, která se určí na místě samém a ponechává Československu místa: Janok, Tornahorvati a Bodvavendegi, Maďarsku místa: Tornaszentjakab a Hidvegardó;

odtud na jihozápad až ku kotě 365 okrouhle 12 km jihovýchodně od Plešivce (Pelsöcz):

čára, která se určí na místě samém tak, že jde přes koty 601, 381 (na silnici Rožnava-Edelény (Rosznyi-Edelény), 557 a 502;

odtud na jiho-jihozápad až ku kotě 305 okrouhle 7 km na severozápad od Putnoku:

čára vodního předělu mezi oblastmi Slané (Šajavy, Bassin Sajó) na západě a Kilemíru a Suché na východě;

odtud na jiho-jihozápad až ku kotě 278 jižně od stoku Slané (Šajavy) a Rimavy (Rimo):

čára, která se určí na místě samém a jde tak, že ponechává nádraží Banriev (Banreve) Maďarsku, dovolí však v případě potřeby na území československém konstrukcí spojky mezi oběma železnicemi plešiveckou a lučeneckou (Pelsöcz—Losoncz);

odtud na jihozápad až ku kotě 485 okrouhle

10 km, východo-severovýchodně od Šalgotorjánu*):

čára, která se určí na místě samém sledujíc povšechně čáru vodního přídělu oblasti Rimy na severu a Hongony a Tarny na jihu;

odtud na západo-severozápad až ku kotě 727:

čára, která se určí na místě samém ponechává Maďarsku místo a doly Zagyva-Rona a Salgó a vede na jih od stanice Šomošujfalu (Somos-Ujfaly);

odtud na severozápad až ku kotě 391 okrouhle 7 km východně od Litke:

čára, sledující povšechně horský hřbet a ohraničující na severovýchodě údolí Dobrody a jde přes kotu 446;

odtud na severozápad až k bodu, který se vyhledá na toku Iplu (Eipel) okrouhle 1500 m severovýchodně od Tarnovců (Tarnocz):

čára, která se určí na místě samém a jde přes kotu 312 mezi Tarnovci a Kalondou (Tarnocz a Kolondo);

odtud na jihozápad až k bodu, který se vyhledá na ohbí Iplu, okrouhle 1 km jižně od Tešmaku (Tesmag):

tok Iplu po proudu;

---

*) Na základě rozhodčího výroku Rady společnosti Národů hranice posunuta úmluvou ze dne 9. února 1924 na sever od lomu Somošky a při dráze Šalgotarján—Filakovo.

odtud na západ až k bodu, který se vyhledá na toku Iplu asi 1 km západně od Teší (Tesa):

čára, která se určí na místě samém tak, že vede jižně od stanice Ipolysagu a ponechává úplně na československém území železnici vedoucí z Ipolysagu do Csaty, jakož i odbočku do Krupíně (Korpona), ponechávajíc Maďarsku místa Bernece a Teši (Tesa);

odtud na jih až ke stoku s Dunajem:

tok Iplu po proudu;

odtud až k bodu, který se určí asi 2 km východně od Antonienhofu (vých. od Kittsee):

hlavní plavební tok Dunaje proti proudu;

odtud na západ až k bodu, který se vyhledá na místě, okrouhle 1 km západně od Antonienhofu (vých. od Kittsee) společného to bodu třem hranicím: Rakouska, Maďarska a Československa:

čára, která se určí na místě samém.

11. ROZHODNUTÍ VELVYSLANECKÉ KONFERENCE ZE DNE 28. ČERVENCE 1920 (uveř. vyhláškou č. 20/1925 Sb. z. a n.).

Hranice svrchovanosti Polska a Československa nad bývalým knížectvím těšínským, nad územím Oravy a Spiše budou stanoveny hraniční čarou, určenou tímto způsobem:

1. V krajině těšínské:

Od bodu, kde východní hranice obce Pierščné styká se s bývalou hranicí mezi Německem a Rakouskem, na jih a až ke kotě 268, ležící asi 2 km severovýchodně od Frýštátu:

čára, kterou jest určiti na místě samém a která ponechává ves Dolní Marklovice a domy obce Mizerova státu československému;

odtud na jih a až k bodu, kde jihovýchodní hranice obce Roje přetíná řeku Olšu;

východní hranice obci Frýštátu a Roje;

odtud jiho-jihovýchodně a až k bodu, který jest určiti asi 500 m severo-severozápadně od mostu, ležícího 1500 m jihovýchodně od Šibice;

tok řeky Olši proti proudu;

odtud východo-jihovýchodně a až k bodu, kde hranice mezi obcemi Horní Lišnou a Nýdkem styká se se západní hranicí okresu bílského:

čára, kterou jest určiti na místě samém a která sleduje pokud možno horské hřbety, vedouc přes koty 405 (Osovka B.), 514 (Vrurna), 708 (Ostrý) a ponechávajíc Polsku obce Puncov a Horní Lišnou a státu československému obce Kojkovice a Dolní Lišnou;

odtud jiho-jihovýchodně a až ke kotě 989 (Kičory):

západní hranice okresu bílského;

odtud jižně až k bodu, kde hranice mezi obcemi Bukovcem a Javořinkou stýká se s bývalou hranicí mezi Maďarskem a Slezskem:

západní hranice obcí Jistebné a Javořinky.

2. V krajině oravské:

Od bodu ležícího asi $1^1/_2$ km východně od koty 1725 (Babia Gora) na bývalé hranici mezi Maďarskem a Haličí až k bodu na horním toku Lipnice přímo na západ od koty 843:

čára, kterou jest určiti na místě samém a která vede přes kotu 924;

odtud až k bodu ležícímu asi 200 m jihovýchodně od stoku Lipnice a potoku, tekoucího od Privarovky:

tok Lipnice;

odtud k stoku Chýžného potoku a Černé Oravy:

čára, kterou jest určiti na místě samém a která vede přes koty 758 (as 1 km západně od Lipnice), 798, 766, 617 (poblíže silnice Námestov-Jablonka);

odtud jihovýchodně až k bodu, který jest určiti na Chýžném potoku asi 2 km severozápadně od mostu přes Chýžný potok na silnici z Trstené do Jablonky:

tok Chýžného potoku proti proudu;

odtud jiho-jihozápadně a až k bodu, který jest stanoviti na Jelesné Vodě asi $1^1/_2$ km severně od koty 654;

čára, kterou jest určiti na místě samém a která vede přes kotu 659;

odtud jihovýchodně až k bodu na Jelesné Vodě, ležícímu asi 1 km západně od Hladovky (přibližně na čáře, spojující koty 754 a 740):

tok Jelesné Vody proti proudu;

odtud jiho-jihovýchodně až k bodu na bývalé hranici mezi Haličí a Maďarskem, ležícímu asi 1 km severně od koty 1230 (Magura):

čára, kterou jest určiti na místě samém a která vede přes koty 862, 919 (Bučinka), 955, 967 (Bučník).

3. V krajině spišské:

Od bodu bývalé hranice mezi Haličí a Maďarskem, ležícího na říčce Bialce asi 500 m východně od obce Brzegi, všeobecným směrem východoseverovýchodním až k bodu téže hranice, který leží poblíž koty 487 na silnici z Czorsztyna do Staré Vsi;

SMLOUVA HRANIČNÍ PODEPSANÁ V SÈVRES 10. SRPNA 1920*)

Článek 1.

S výhradou zvláštních ustanovení smluv, úmluv doplňovacích a rozhodnutí sjednaných za

*) Hraniční smlouva sèvresská nebyla uveřejněna ve sbírce zákonů a nařízení, ba, není ani platným aktem

účelem uspořádání nynějších poměrů, vysoké smluvní strany uznávají svrchovanost Polska na územích bývalé monarchie rakousko-uherské ležících severně od následující hraniční čáry:

od bodu na toku Odry, ležícího bezprostředně na jih od železnice Ratibor—Bohumín, na východ až k bodu, kde východní hranice obce Prstné styká se s bývalou hranicí mezi Rakouskem a Německem:

---

mezinárodněprávním, protože podmínky její účinnosti nebyly splněny. Přes to má význam důležitého dokumentu, zejména pokud jde o naši hranici s Polskem (Východní Halič) a Rumunskem, jež podrobně popisuje. Není tedy pro tuto část hranice přímo právním pramenem. Pokud jde o Polsko (Východní Halič), jest hranice na Těšínsku, Oravě a Spiši založena rozhodnutím velvysl. konference (viz zde č. 11), ostatní hranice československo-polská pak založena právním obyčejem, zachovávaným od r. 1918 tak, jako v sèvresské smlouvě popsáno. Tímto způsobem také hranice delimitována delimitační komisí ad hoc ustanovenou konferencí velvyslanců za souhlasu obou súčast. států. Viz též rozhodnutí konference velvyslanců ze dne 5. září 1924 na základě t. zv. krakovského protokolu o hospodářských a komunikačních úlevách na pohraničním pásmu československo-polském (č. 274/1925 Sb. z. a n.) Hranice s Rumunskem má podobný právní základ. Také tu rozhodnutím konference velvyslanců za dohody Československa i Rumunska ustanovena delimitační komise, aby delimitovala hranici, založenou mezi oběma státy právním obyčejem tak, jak ji popsala smlouva sèvresská. Úchylka od hranice zde popsané způsobena t. zv. pražskou smlouvou ze dne 4. května 1921, již byly některé pohraniční obce vyměněny.

tato bývalá hranice;

odtud na jiho-jihovýchod až k bodu, kde hranice obcí Bukovce a Jaworzynky stýká se s bývalou hranicí mezi Slezskem a Uherskem:

hranice popsaná v rozhodnutí dne 28. července 1920 v Paříži učiněném;

odtud na východ až k bodu, ležícímu okrouhle $1^1/_2$ km východně od koty 1725 (Babia Gora) na staré hranici haličsko-uherské:

stará hranice mezi Slezskem a Uhrami;

dále hranice mezi Haličí a Uhrami;

odtud na jiho-jihovýchod až k bodu na staré hranici haličsko-uherské, ležícímu okrouhle 1 km severně od koty 1230 (Magura):

hranice popsaná v rozhodnutí dne 28. července 1920 v Paříži učiněném;

odtud na jih, dále na východ a pak k severu až k bodu na staré hranici mezi Haličí a Uhrami, ležícímu na řece Bialce asi 500 m od vesnice Brzegů:

stará hranice haličsko-uherská;

odtud v povšechném směru východo-severovýchodním až k bodu na téže hranici, který leží v blízkosti koty 487 na silnici z Czortynu do Spišského Údolí:

hranice popsaná v rozhodnutí dne 28. července 1920 v Paříži učiněném;

odtud na východ a dále na východo-jihovýchod až k bodu, ležícímu okrouhle 2 km jižně od koty

1335 (Halicz), kde styká se se správní hranicí mezi okresy Lisko na západě a Turka na východě:

bývalá hranice mezi Haličí a Uhrami:

Tento bod jest společný třem hranicím polské, československé a Východní Haliče.

Delimitační komise dotčená ve čl. II. rozhodnutí dne 28. července 1920 v Paříži učiněného, bude míti úkol určiti na místě samém hraniční čáru svrchu popsanou.

Článek 2.

S výhradou zvláštních ustanovení smluv, úmluv doplňovacích a rozhodnutí sjednaných za účelem uspořádání nynějších poměrů, vysoké smluvní strany uznávají svrchovanost československého státu na územích ohraničených hranicemi níže dotčenými:

1. s Německem, hranice popsaná ve čl. 27.—6. a ve čl. 83. mírové smlouvy uzavřené s Německem dne 28. června 1919;

2. s Rakouskem, hranice popsaná ve čl. 27.—6. mírové smlouvy uzavřené s Rakouskem dne 10. září 1919;

3. s Maďarskem, hranice popsaná ve čl. 27.—4. mírové smlouvy uzavřené s Maďarskem dne 4. června 1920;

4. s Rumunskem, čára následující:

od koty 123 okrouhle 1200 m východně od Magosligetu, jež jest bodem společným třem hra-

Světová knihovna: Ústava republiky Československé. — 8.

nicím československé, rumunské a maďarské, na severovýchod až k toku Bataru;

čára, jež určí se na místě samém;

odtud na východ až k bodu, kde Batar opouští správní hranici mezi župou ugočskou a szatmárskou:

tok Bataru proti proudu;

odtud povšechným směrem východním až ke kotě 652 ležící v horách avaských okrouhle 6 km jihozápadně od Veletu:

čára, která se určí na místě samém a jde rovnoběžně se silnicí Tisza-Ujlak-Halmi ve vzdálenosti nejméně 1 km, přetíná železnici asi 500 m jižně od stanice Nevetlen-Falva a dále povšechně sleduje rozvodí mezi Batarem na severu a Turou na jihu, táhnouc se přes koty 238 a 582;

odtud na jihovýchod až ke kotě 943 jižně od Remetu:

čára vodního předělu mezi Tisou na severu a Turou na jihu;

odtud na sever až k bodu, který se vyhledá na toku Tisy okrouhle 1 km nad Remetem:

čára, která se určí na místě samém;

odtud na východ až k bodu, který se vyhledá nad soutokem Tisy a Vyše (Visso) tak, aby zůstala železnice marmarošská Sihoť-Borsa úplně na území rumunském, poskytujíc však Československu v největší míře možnost k dosažení připojení na železnice Huszt, Also-Aspa a Jaseň

(Korösmezo) severně od Tisy a úplně po území československém:

tok Tisy proti proudu;

odtud na východ až ke kotě 1655, kteráž jest v Karpatech bodem společného prameniska tří řek Tisy, Vyše (Visso) a Čeremoše:

čára vodního předělu mezi Tisou a Vyšem (Visso).

Bod 1655 jest bodem společným třem hranicím, a sice Československa, Východní Haliče a Rumunska.

5. s Východní Haličí čára následující:

od bodu 1655 shora naznačeného na západoseverozápad až k připojení se na správní hranici okresů Lisko a Turka asi 2 km jižně od bodu 1335 (Halič):

stará hranice mezi Haličí a Uherskem;

6. s Polskem hranice popsaná čl. 1. této smlouvy a čl. 83. mírové smlouvy s Německem uzavřené dne 28. června 1919.

12. ZÁKON ZE DNE 30. LEDNA 1920 O INKORPORACI KRAJE HLUČÍNSKÉHO (č. 76 Sb. z. a n).

§ 1.

Podle ustanovení čl. 83. mírové smlouvy, která byla uzavřena mezi mocnostmi spojenými a při-

druženými a mezi říši Německou ve Versailles dne 28. června 1919 a nabyla mezinárodní platnosti dne 10. ledna 1920, rozšiřuje stát československý svou suverenitu na část Horního Slezska v mezích, které budou na základě uvedené mírové smlouvy a podle jejích ustanovení definitivně určeny mezinárodní komisí.

§ 2.

Dosavadní zákony a nařízení, platné v inkorporovaném území, zůstávají v platnosti, pokud je to srovnatelno se změnou suverenity, a pokud nebudou zrušeny nebo změněny zákony a nařízeními republiky Československé.

§ 3.

Zákony československé, které vyhlášeny budou ve Sbírce zákonův a nařízení státu československého ode dne 1. května 1920, nabývají platnosti také pro inkorporované území, pokud neustanovují opaku. Zákony, které byly v republice Československé v platnosti již před 1. květnem 1920, nebo které budou do té doby vyhlášeny ve

---

K § 2 a 3: Postupně ovšem byly rozšiřovány předpisy platné v ostatním území republiky Československé na Hlučínsko. Př. 152/20 (rozš. zákonů a nařízení z oboru práva soukromého a soudní správy), 321/20 resp. 357/22 resp. 13/26 (administrativní právo), 456/20 (vojenské předpisy), 168/21 (tiskové zákony), 261/21 (právo známkové), 352/22 (právo patentní), 18/21 (knihovní právo).

Sbírce zákonův a nařízení státu československého, nabudou, pokud nemají ustanovení jinakého, v inkorporovaném území platnosti postupně od doby, kterouž určí v jednotlivých případech vláda republiky Československé nařízením, vyhlášených ve Sbírce zákonův a nařízení.

§ 4.

Vláda se zmocňuje, by, splní-li se podmínka, stanovená čl. 83. mírové smlouvy s Německem pro inkorporaci kraje Hlubčického, rozšířila na tento kraj suverenitu státu československého a uvedla v něm v platnost zákony Československé republiky podle obdoby ustanovení tohoto zákona.

§ 5.

Vláda se zmocňuje, by provedla v územích inkorporovaných všechna opatření, potřebná k zavedení řádné správy a řádného soudnictví. O opatřeních podle tohoto zákona provedených podá vláda Národnímu shromáždění zprávu.

§ 6.

Zákon tento nabývá účinnosti dnem vyhlášení.

§ 7.

Provedením zákona tohoto pověřují se všichni ministři.

K § 5: Již vl. nařízením č. 65/1920 Sb. z. a n. byl zřízen (s odvoláním na § 14 prozat. ústavy č. 37/1918) úřad splnomocněného komisaře pro Ratibořsko.

K § 6: Zákon byl vyhlášen dne 13. února 1920.

13. OPATŘENÍ STÁLÉHO VÝBORU NÁRODNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ PODLE § 54 ÚSTAV. LISTINY ZE DNE 23. ČERVENCE 1920 O INKORPORACI VITORAZSKA A VALČICKA

č. 450 Sb. z. a n.

Stálý výbor Národního shromáždění republiky Československé usnesl se podle § 54 ústavní listiny ze dne 29. února 1920, č. 121 Sb. z. a n., na tomto opatření:

§ 1.

Podle ustanovení čl. 27. mírové smlouvy, která byla uzavřena mezi mocnostmi spojenými a sdruženými a mezi Rakouskem v Saint-Germain-en-Laye dne 10. září 1919 a nabyla působnosti dne 16. července 1920, kdy sepsán byl první protokol o uložení ratifikačních listin, rozšiřuje stát československý svou suverenitu na část Vitorazska a Valčicka v hranicích, které budou definitivně určeny mezinárodní komisí na základě uvedené mírové smlouvy a podle jejích ustanovení.

§ 2.

Dnem, kdy bude území v § 1 uvedené zabráno Československou republikou, rozšiřuje se působnost mezinárodních smluv, zákonův a nařízení,

---

K § 2: Zde tedy právní řád inkorporovaného území — pokud obsahoval úchylky od právního řádu v ostatním území republiky (na př. zemské zákony,

platných v Československé republice, na inkorporovaná území, označená v § 1, a zrušují se právní předpisy, které byly na oněch územích dosud v platnosti.

§ 3.

Jednotlivá ministerstva se zmocňují, aby na dobu přechodnou, nejdéle však na dobu šesti měsíců, na zmíněných územích uznala nebo strpěla právní akty a právní zařízení provedená podle práva rakouského, pokud by nebylo lze těch kterých právních předpisů nebo zařízení československých uvésti tam v život.

§ 4.

Vláda se zmocňuje, by provedla v územích inkorporovaných všechna opatření, potřebná k zachování právního řádu, k zavedení řádné správy a řádného soudnictví a by vydala cestou nařizovací bližší předpisy k tomu směřující.

§ 5.

Toto opatření Stálého výboru podle § 54 ústavní listiny nabývá účinnosti dnem vyhlášení.

§ 6.

Provedením opatření tohoto pověřují se všichni ministři.

---

popřevratové zákony a nařízení rakouské) — nebyl převzat (na rozdíl od inkorporace Hlučínska).

K § 5: Vyhlášeno dne 31. července 1920.

14. ZÁKON ZE DNE 30. ČERVNA 1921 O STÁTNÍCH HRANICÍCH

č. 245 Sb. z. a n.

Článek I.

Veškeré záležitosti spojené s administrací, určováním, vytýčením a omezníkováním, jakož i s revisí, udržováním a evidencí státních hranic soustřeďují se v době, po kterou se provádějí rozhraničovací ustanovení mezinárodních smluv, v ministerstvu veřejných prací, kterému náleží dohodnouti se ve všech otázkách týkajících se hranic se zúčastněnými ministerstvy.

Ukončení této doby bude stanoveno vládním nařízením.

Článek II.

§ 1.

Vlastníci pozemků jsou povinni trpěti bez nároků na odškodné, by na těchto pozemcích byly postaveny státní hraniční mezníky, jakož i jiná značková opatření (sloupy, výtky atd.), jichž ku řádnému vytýčení a vyznačení státních hranic bude potřebí, dále, aby pozemků těchto používalo

---

K zákonu č. 245/21: Mezinárodně právní úprava otázek souvisejících s udržováním státních hranic je předmětem t. zv. smluv o právních otázkách, jež se uzavírají se sousedy. (Posud žádná z těchto smluv nebyla publikována.) Viz též zákon č. 254/21 o ochraně hraničních mezníků a trigonometrických značek.

se jakýmkoliv způsobem k tomu, aby se umožnilo a zabezpečilo stanovení hranic a postavení hraničních mezníků a značek.

Rovněž povinni jsou bez nároků na jakékoliv odškodné trpěti obchůzky státní hranice legitimovanými úředními osobami a dovoliti přístup, po případě příjezd na státní hranici a jakékoliv jiné použití pozemků za účelem provádění nutných osazovacích prací a oprav na hraničních mezních a značkách.

§ 2.

Vlastníci hraničních pozemků jsou dále povinni na vyzvání československého komisaře mezinárodní komise pro stanovení hranic, a kdyby příslušná státní hranice touto komisí přezkoumávána nebyla, na vyzvání politického úřadu bezplatně postoupiti do vlastnictví státu soukromé mezníky na státní hranici se nacházející, pokud tyto byly uznány těmito orgány za způsobilé pro vyznačení státních hranic a pokud by při použití jich k tomu účelu nebylo nutno je s dosavadního místa posunouti.

Mezníky ty nesmějí ani později bez svolení vlastníka pozemku s dosavadního místa býti jinam přesazeny.

§ 3.

Tam, kde prochází státní hranice lesy, jsou vlastníci lesního pozemku povinni zpravidla bez nároku na náhradu vymýtiti pruh lesa v šířce 1 m

od hranic a odstraniti odtud veškeré pařezy, jakož i poražené kmeny a klestí ve lhůtě, kterou k tomu určí československý komisař mezinárodní komise pro stanovení hranic, a kdyby příslušná část hranice nebyla touto komisí přezkoumávána, ve lhůtě, kterou určí politický úřad.

Tento pruh podél státních hranic povinni jsou vlastníci bez nároku na náhradu udržovati trvale vymýcený a v takovém stavu, aby od každého hraničního kamene bylo viděti k oběma sousedním hraničním kamenům.

Táž povinnost ukládá se i vlastníkům pozemků nezalesněných, pokud by na nich ve vzdálenosti 1 m od státních hranic nalézaly se stromy nebo keře.

K příkazu příslušných orgánů jest povinnen k úkonům nařízeným v tomto paragrafu za vlastníka každý, kdo drží neb spravuje pohraniční pozemky.

§ 4.

Vlastníci pozemků povinni jsou napříště ponechati pruh v šíři 1 m podél státních hranic nezastavěný a nesmějí v něm zřizovati příkopů, zdí, ohrad a vůbec žádných zařízení, kterými by obchůzka hranice byla ztížena neb znemožněna.

Ustanovení toto netýká se budov a zařízení v době vydání tohoto zákona již existujících, jakož i těch budov a zařízení na pozemcích železnic veřejné dopravě sloužících, jež budoucně — před-

pokládajíc povolení ministerstva železnic v dohodě s ministerstvem veřejných prací — budou prováděny.

§ 5.

Pokud státní hranice sleduje tok vody veřejné neb soukromé, po případě vody ve veřejné neb soukromé disposici jsoucí, ať již tím způsobem, že střed toku nebo některý břeh tvoří hranici státní, povinni jsou vlastníci břehů, jakož i pozemků přilehlých bez nároků na jakékoliv odškodné trpěti, aby na jejich pozemcích postaveny byly hraniční mezníky, po případě i jiná značková opatření a zařízení, jichž jest ku přesnému stanovení a vytýčení státních hranic potřebí, jakož i by používalo se pozemků jejich jakýmkoliv způsobem při stavbě a opravě hraničních mezníků, značkových kamenů a zařízení, dále k obchůzkám hranice legitimovanými úředními osobami.

§ 6.

Vlastníci břehů vod soukromých i veřejných, po případě v soukromě neb veřejné disposici jsoucích, pokud tvoří tyto vody státní hranici, povinni jsou kromě případů hrozícího nebezpečí zdržeti se všeho, čím by povaha, poloha, tvar neb směr břehů a řečiště vod těchto mohly býti změněny.

Stejné obmezení stíhá i vlastníky a uživatele těchto vod a majitele práv vodních k těmto vodám.

§ 7.

Vlastníci břehů vod soukromých neb veřejných, po případě v soukromé neb veřejné disposici jsoucích, pokud tvoří tyto vody státní hranici, jakož i vlastníci pozemků sousedních, povinni jsou zpravidla bez nároků na náhradu vymýtiti potřebný pruh porostu v rozsahu až do šíře 2 m v době a směru, které určí československý komisař mezinárodní komise pro stanovení hranic, po případě politický úřad, při čemž jest přihlížeti k tomu, aby vykácením porostu nebyla ohrožena pevnost a stálost břehů, dále jsou povinni ve zmíněném stavu břehy a sousední pozemky udržovati a nezřizovati na nich ničeho ani budoucně, čím by obchůzka vod těch úředními osobami byla ztížena nebo znemožněna.

K příkazu příslušných orgánů jest povinen k úkonům nařízeným v tomto paragrafu za vlastníka každý, kdo drží neb spravuje břehy pohraničních vod, po případě pozemky sousední.

§ 8.

Jakékoliv změny dosavadních břehů vod soukromých neb veřejných, po případě v soukromé neb veřejné disposici jsoucích, jež tvoří státní hranici, jakož i nová díla vodní, dále změny dosavadních vodních děl na těchto vodách a každé nové použití vod těchto, které by mohlo míti za následek změnu dosavadních břehů, podléhají po dobu

v čl. I. uvedenou schválení ministerstva veřejných prací.

Pokud k opatřením těm potřebí jest též povolení vodoprávního, nesmí je úřad vodoprávní vydati dříve, než bude prokázáno, že uděleno bylo schválení ministerstvem veřejných prací dle odstavce 1.

§ 9.

Kdo drží neb spravuje pozemky ležící podél státních hranic, po případě podél břehů vod, jež tvoří státní hranici, povinnen jest ihned, jakmile o tom zví, hlásiti starostovi obce každé porušení, zničení, odstranění neb přenešení hraničních mezníků, jakož i jiných značkových kamenů a zařízení sloužících ke stanovení státní hranice, po případě i jiné skutečnosti, jimiž by zřejmost hranic byla porušena neb ohrožena.

§ 10.

Pro železnice, sloužící veřejné dopravě, jež hranice státní protínají neb jich se dotýkají, platí obdobně předpisy tohoto zákona, při jich provádění však dlužno šetřiti dosavadních stavebních a policejních předpisů, platných pro železnice.

§ 11.

Každé nesplnění povinností v §§ 3, 4, 6, 7, 9 tohoto zákona stanovených trestají, pokud nejde o trestný čin přísněji stíhaný, politické úřady, na Slovensku a v Podkarpatské Rusi administrativní policejní vrchnosti první stolice, a to peně-

žitou pokutou od 100 Kč do 10.000 Kč nebo vězením do tří měsíců. Při nedobytnosti pokuty nastupuje místo ní vězení nejvýše tři měsíce trvající.

§ 12.

Kdykoliv předpisy tohoto zákona nějakým konáním neb opominutím byly přestoupeny, může státní správa — bez ohledu na případné potrestání — sama na útraty provinilcovy dáti vykonati všecka opatření těmito předpisy jemu uložená, po případě dáti uvésti vše ve stav těmto předpisům odpovídající a vzniklé tím náklady vymáhati na zavázaném politickou exekucí.

Článek III.

Zákon tento nedotýká se mezinárodních smluv uzavřených před 1. srpnem 1914.

Článek IV.

Zákon tento nabývá účinnosti dnem vyhlášení.

Článek V.

Vládním nařízením buďtež stanoveny případy, kdy výjimečně podle §§ 3 a 7 má se poskytnouti náhrada.

Článek VI.

Provedením zákona v době v čl. I. určené pověřuje se ministr veřejných prací v dohodě s ministrem věcí zahraničních, ministrem vnitra, ministrem financí a ministrem zemědělství; po uplynutí doby této pak ministr vnitra v dohodě s ostatními ministry právě uvedenými.

K čl. IV.: Zákon byl vyhlášen dne 4. srpna 1921.

III a. PODKARPATSKÁ RUS.

15. SMLOUVA MEZI ČELNÝMI MOCNOSTMI SPOJENÝMI A SDRUŽENÝMI A ČESKOSLOVENSKEM PODEPSANÁ V SAINT-GERMAIN-EN-LAYE DNE 10. ZÁŘÍ 1919 (č. 508 Sb. z. a n. z roku 1921).

(Ostatní části smlouvy viz v oddílech „Právo jazykové a národnostní" a „Státní občanství".)

HLAVA II.

Článek 10.

Československo se zavazuje, že zřídí území Rusínů jihokarpatských v hranicích, určených Čelnými mocnostmi spojenými a sdruženými, v rámci státu československého jako samosprávnou jednotku, která bude vybavena nejširší samosprávou slučitelnou s jednotností státu československého.

Článek 11.

Území Rusínů jihokarpatských bude míti samosprávný sněm. Tento sněm bude míti zákono-

---

Také závazky plynoucí z této II. hlavy smlouvy podléhají kontrole Svazu národů podle článku 14. (jenž je zde uveden ve výňatku této smlouvy v oddílu „Právo jazykové a národnostní").

dárnou moc ve věcech jazykových, vyučovacích a náboženských, jakož i v otázkách místní správy a ve všech ostatních otázkách, které mu zákony státu československého přidělí. Guvernér území rusínského bude jmenován presidentem republiky Československé a bude odpověden sněmu rusínskému.

Článek 12.

Československo souhlasí, aby úředníci na území rusínském byli vybíráni, pokud možno, z obyvatelů tohoto území.

Článek 13.

Československo zaručuje území Rusínů spravedlivé zastoupení v zákonodárném sboru republiky Československé, do něhož bude toto území vysílati poslance zvolené podle ústavy republiky Československé. Tito poslanci nebudou však míti práva hlasovati ve sněmu československém v žádných otázkách zákonodárných, které jsou přikázány sněmu rusínskému.

ÚSTAVNÍ LISTINA
ustanovuje o Podkarpatské Rusi v § 3
(viz zde pod č. 7).

Prozatímní organisace správy autonomních záležitostí Podkarpatské Rusi provedena generálním statutem (viz zde č. 16 a 17). Vedle toho administrativa (zejména oborů, které nepatří do oblasti autonomie) upravena řadou předpisů spe-

ciálních. Na př. vl. nařízení č. 476/1920 o prozatímní úpravě správy politické v území Podkarpatské Rusi, vl. nařízení č. 113/1923, jímž se mění prozatím až do definitivní úpravy zákonem příslušnost administrativních úřadů v Podkarpatské Rusi; vl. nařízení č. 171/1923 o prozatímní úpravě obecního zřízení na Podkarpatské Rusi; zákon č. 62/1925, jímž se s prozatímní platností vydávají některá ustanovení obecního zřízení v Podkarpatské Rusi. — Dále viz § 6 zákona jazykového č. 122/1920 Sb. z. a n. (zde č. 65); čl. 100 vl. nařízení č. 17/26 (zde č. 66); § 49 jednacího řádu poslanecké sněmovny a senátu N. S. (viz zde č. 32 a 33); zákon o cedulové bance č. 347/20 a č. 102/25; volební řád do poslanecké sněmovny č. 123/1920 resp. 205/1925 Sb. z. a n. a zákon o složení a pravomoci senátu č. 124/1920 resp. 206/1925.

16. GENERÁLNÍ STATUT PRO ORGANISACI A ADMINISTRACI PODKARPATSKÉ RUSI, PŘIČLENĚNÉ PAŘÍŽSKOU KONFERENCÍ REPUBLICE ČESKOSLOVENSKÉ*).

Vláda po předchozích poradách s čelnými občany a představiteli lidu v Podkarpatské Rusi po-

*) Byl prohlášen veřejně vrchním velitelem pro Podkarpatskou Rus, generálem Hennoquem, jako vojen-

Světová knihovna: Ústava republiky Československé. —9.

dává následující hlavní zásady pro organisaci a administraci Podkarpatské Rusi.

I.

Na pařížské konferenci mírové byla přijata následující smlouva mezi pěti velmocemi a Československou republikou:

Článek 1.

Československá republika se zavazuje, že zorganisuje rusínské území jižně od Karpat v hranicích, určených hlavními spojeneckými a spojenými mocnostmi, jako autonomní jednotku v československém státě, a obdaří je nejvyšší měrou samosprávy, jaká se srovnává s jednotností státu československého.

Článek 2.

Území Rusínů jižně od Karpat bude míti svůj zvláštní sněm. Tento sněm bude vykonávati zákonodárnou moc ve všech jazykových, školských a náboženských otázkách, ve věcech místní správy a v ostatních otázkách, kterými ho pověří zákony Československé republiky. Guvernér území Rusínů, který bude jmenován presidentem Československé republiky, bude zodpovědný rusínskému sněmu.

---

ským diktátorem teritoria, dne 16. listopadu 1919, na základě usnesení min. rady (č. 26536/19 m. r.). K publikaci ve Sbírce zákonů a nařízení nedošlo.

Článek 3.

Československá republika se zavazuje, že úředníci v kraji Rusínů budou pokud možno vybíráni z obyvatel tohoto území.

Článek 4.

Československá republika zaručuje území Rusínů spravedlivé zastoupení v zákonodárném sboru republiky, do kterého vyšle poslance zvolené dle ústavy Československé republiky. Tito poslanci však nebudou míti práva hlasovacího v parlamentě Československa v takových zákonodárných otázkách, které jsou přiřčeny rusínskému sněmu.

II.

Teritoriální komise mírové konference v Paříži stanovila hranice tímto způsobem:

a)

Demarkační linie mezi Slováky a Rusíny jde přímo od města Čapu (Csap) k severní části města Užhorodu (Ungvar) tak, že železnice zůstává u Slovenska a Užhorod u Rusínska a odtud podle řeky Uže (Ung) ku Karpatům; Veškeré území na východ od této linie budiž považováno za autonomní rusínské území.

b)

Jižní hranice autonomního rusínského území byla určena mírovou konferencí tak, že hranice proti Maďarsku probíhá od Čapu na jih: Želez-

nice od Čapu zůstává na rusínském území až k Marmarošskému Sihotu, jenž připadá Rumunsku; dále hranice jde částečně podle Tisy na východ k hranici severní, která odpovídá hranici mezi bývalými Uhrami a Haličí.

c)

Protože část rusínského lidu tvoří na slovenském území určeném mírovou konferencí minoritu, vláda československá doporučila představitelům obou národů, aby se o eventuelní přičlenění části souvisícího rusínského území k autonomnímu rusínskému území dohodli.

III.

1.

Název a jazyk: Až do právoplatné úpravy zvoleným sněmem budiž užíváno historického názvu Podkarpatská Rus; vedle toho lze užívati také názvu Rusínsko.

2.

Ve školách lidový jazyk bude jazykem vyučovacím, jakož oficielním jazykem vůbec.

Buďtež co nejdříve organisovány nutné rusínské školy. Rusínský jazyk jest vyučovacím jazykem v prvých třídách a postupuje ve třídách vyšších všech škol. Pro přechodnou dobu na posavadních školách maďarský jazyk se ponechává ve vyšších třídách; rusínskému jazyku se však učí obligátně.

Školy minority maďarské jsou chráněny jako všechny minority v republice minoritním ustanovením mírové konference a zákony a nařízeními republiky.

IV.

Aby v zemi zavládl pořádek a aby základy nové státní a autonomní administrace byly položeny, vláda podle článku 1. uvedené smlouvy ustanovuje zatímně administrátora, jemuž nutný počet úředníků bude přikázán.

Vláda jmenuje zatímní rusínské autonomní direktorium. Direktorium bude poradním sborem pro zákonodárství a správu ve všech jazykových, školských a náboženských otázkách, jakož i v otázkách místní správy. Poradní činnosti direktoria vztahuje se také na jmenování a odvolávání všech úředníků a zaměstnanců pověřených exekutivou a správou vyjmenovaných záležitostí. Tito úředníci budou jmenováni administrátorem a budou jemu podřízeni a odpovědni.

Neshodnou-li se administrátor s direktoriem o nějaké záležitosti v předchozím odstavci zmíněné, záležitost ta bude předložena presidentu Československé republiky aneb nějaké jiné osobě, vyjma administrátora, kterou by president pokládal za vhodnou a na kterou by přenesl tuto moc. Rozhodnutí presidentovo neb oprávněných zástupců bude konečné a závazné. Do tohoto rozhodnutí sporná záležitost bude pokládána za nevyřízenou.

Direktorium se ustaví podle odborů. Direktorium může býti slyšeno také při řešení společných státních otázek.

Direktoriu budou síly potřebné k vedení jeho agendy přikazovány administrátorem.

Úřad administrátora a autonomního direktoria přestane, až rusínská autonomní konstituce zakládající se na ustanoveních pařížské konference vejde v život. Volby členů do sněmu rusínského budou konány ne později než 90 dní po volbách do všeobecného Národního shromáždění republiky Československé.

Funkce administrátora a direktoria jsou dočasné a provisorní; jejich práva a závazky nebudou nikterak praejudicem pro budoucnost.

Rusínsko bude míti své zvláštní veřejné finance. Do definitivního upravení stát hradí výlohy správy; výlohy ty budou zvláště účtovány.

17. NAŘÍZENÍ VLÁDY REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ ZE DNE 26. DUBNA 1920, O ZMĚNĚ GENERÁLNÍHO STATUTU PODKARPATSKÉ RUSI

č. 356 Sb. z. a n.

Na základě § 3, odst. 8., zákona ze dne 29. února 1920, č. 121 Sb. z. a n., nařizuje se:

§ 1.

V čele Podkarpatské Rusi je prozatímní guvernér jmenovaný presidentem Československé republiky k návrhu vlády na dobu, nežli se ustaví sněm Podkarpatské Rusi.

Prozatímní guvernér složí do rukou presidenta republiky slib tohoto znění: „Slibuji na svou čest a své svědomí, že budu svědomitě a nestranně konati své povinnosti a budu šetřiti ústavních a jiných zákonů.“

§ 2.

Do působnosti guvernéra Podkarpatské Rusi přísluší:

1. zastupovati Podkarpatskou Rus při jednáních s vládou;

2. podle dalších ustanovení tohoto nařízení říditi jednání guberniální rady;

3. podepisovati nařízení a výnosy povahy normativní, vydávané civilní správou pro celé území Podkarpatské Rusi;

4. k návrhu příslušného referenta, podepsanému též viceguvernérem:

a) jmenovati zaměstnance z oboru církevní a místní správy, pokud jmenování (nebo volba) nespadá v oprávnění presidenta republiky, vlády republiky nebo autonomních činitelů (obcí, měst, církví a pod.);

b) jmenovati osoby učitelské škol nestátních;

c) prováděti jmenování i povýšení soudců a úředníků státních až včetně do VII. třídy hodnostní s platností provisorní pro území Podkarpatské Rusi, pokud jde o úředníky civilní správy, tudíž s vyloučením zaměstnanců úřadů, které nepodléhají civilní správě, jako úřady celní, poštovní, železnice a j.;

d) předkládati vládě návrhy na povýšení a jmenování ostatních soudců a státních úředníků civilní správy a úřadů podřízených.

5. Má právo vyžádati si ústní nebo písemné zprávy od viceguvernéra a jeho prostřednictvím od jednotlivých referentů civilní správy ve všech věcech, tykajících se Podkarpatské Rusi.

6. Civilní správa má povinnost sděliti guvernérovi všechna zamyšlená závaznější vládní opatření, zejména, jsou-li povahy politické. Guvernér má právo zastaviti opatření viceguvernéra, o kterých se domnívá, že odporují ústavní listině neb jiným zákonům neb poškozují zájem Podkarpatské Rusi, a vyžádati si v každém takovémto případě rozhodnutí vlády. Viceguvernér v tom případě učiní jen neodkladné prozatímní opatření pod vlastní odpovědností.

§ 3.

Viceguvernér, jejž jmenuje president republiky k návrhu vlády, zastupuje guvernéra, je-li guvernér nemocen, nepřítomen nebo zaneprázdněn, nebo je-li místo jeho dočasně neobsazeno.

Jest bezprostředním představeným všech referentů civilní správě Podkarpatské Rusi přidělených a úřadů i ústavů civilní správě přičleněných a podřízených a sprostředkuje styk mezi těmito úřady a vládou.

Spolupodepisuje všecky úřední akty guvernérovy.

Kdyby v jakékoliv otázce nebylo docíleno shody mezi guvernérem a viceguvernérem, předloží se věc k rozhodnutí vládě.

Je-li viceguvernér nemocen, nepřítomen nebo zaneprázdněn, nebo je-li místo jeho dočasně neobsazeno, zastupuje jej konceptní úředník civilní správy hodnostní třídou nejvyšší.

§ 4.

Guberniální rada skládá se z guvernéra jakožto předsedy a viceguvernéra jakožto místopředsedy, z 10 členů volených a 4 členů jmenovaných vládou.

Členem guberniální rady může býti volen neb ustanoven, komu přísluší právo voliti do poslanecké sněmovny Národního shromáždění, dosáhli-li věku 26 let.

§ 5.

Volba deseti členů guberniální rady koná se po jednom tímto způsobem:

Viceguvernér svolá k volbě všecky starosty z každého volebního okresu.

Volbu řídí viceguvernér anebo zástupce jím ustanovený.

K platnosti volby je zapotřebí přítomnosti alespoň jedné třetiny všech starostů toho kterého volebního obvodu.

Souhlasí-li nadpoloviční většina přítomných, koná se volba dle rozhodnutí funkcionáře volbu řídícího povstáním nebo zdvižením ruky; jinak koná se volba hlasovacími lístky.

Zvolen jest ten, kdo obdržel nadpoloviční většinu hlasů přítomných.

Nedosáhne-li se tohoto výsledku při prvém hlasování, hlasuje se stejným způsobem po druhé. Nedosáhne-li se ani nyní výsledku, koná se volba užší mezi dvěma osobami, které při prvé volbě dosáhly nejvíce hlasů.

Má-li několik osob stejný počet hlasů, rozhodne los, kdo se má do užší volby pojmouti.

Při užší volbě zvolen jest ten z obou kandidátů do užší volby pojatých, který dosáhl většího počtu hlasů. Při stejném počtu hlasů rozhodne los.

Nesejde-li se k volbě dostatečný počet pozvaných starostů, buďtež svoláni všichni starostové k volbě nové, která se vykoná platně za každého počtu přítomných.

Současně s členy rady volí se stejným způsobem náhradník každému z nich.

Volební obvody a další podrobnosti řízení upraveny budou po slyšení guvernéra zvláštním nařízením.

§ 6.

Čtyři členy guberniální rady jmenuje vláda, vyžádavši si návrhy guvernéra.

§ 7.

Sídlem guberniální rady jest Užhorod. Dle potřeby může však býti svolána i do jiného místa.

§ 8.

Guberniální rada schází se na pozvání guvernéra alespoň jednou za měsíc. Guvernér jest však oprávněn podle potřeby svolati schůze častěji; jest povinen svolati schůzi do 14 dnů, žádá-li za to alespoň pět členů volených, nebo tři členové vládou jmenování, udávajíce, o čem se má jednati.

Schůze svolána budiž alespoň osm dní předem a budiž zároveň všem členům ohlášeno, o čem se má jednati.

§ 9.

Guberniální rada může platně jednati a se usnášeti, je-li mimo guvernéra a viceguvernéra přítomno alespoň pět členů volených a dva členové vládou jmenovaní.

Nesejde-li se počet členů právě uvedený, budiž svolána do osmi dnů schůze nová, při kteréž stačí i menší počet členů.

§ 10.

Z referentů přidělených civilní správě mají právo a povinnost účastniti se jednání s právem hlasovacím referenti politický, finanční a kulturní, mimo to určuje viceguvernér od případu k případu

další referenty, nejvýše tři, kteří mají právo hlasovací; ostatní referenti mohou se zúčastniti jednání s hlasem poradním.

§ 11.

Jednání guberniální rady řídí guvernér a v jeho zaneprázdnění viceguvernér.

Předměty dané na pořad jednání z podnětu vlády, guvernéra nebo viceguvernéra mají přednost. Po jejich projednání mohou členové podávati vlastní návrhy a dotazy ve všech věcech týkajících se Podkarpatské Rusi. Schůze guberniální rady jsou neveřejné.

§ 12.

K platnosti usnesení jest třeba, aby pro návrh hlasovala nadpoloviční většina přítomných členů s hlasem rozhodujícím. Předseda nehlasuje, pouze v případě rovnosti hlasů rozhoduje hlasem svým.

§ 13.

Podrobnosti upraveny budou v rámci tohoto nařízení jednacím řádem, na kterém se usnese guberniální rada a který musí býti schválen vládou.

Pro dobu, než tento jednací řád bude usnesen a schválen, vydá vláda vyslechnuvši guvernéra prozatímní jednací řád.

§ 14.

Členové volení a vládou jmenovaní mají nárok na cestovné a stravné, jako státní úředníci VI. třídy hodnostní.

§ 15.

Guberniální rada jest příslušná jednati o všech věcech Podkarpatské Rusi se týkajících, které jí vládou, guvernérem nebo viceguvernérem k vyjádření budou předloženy. Zejména buďtež guberniální radě předložena všecka nařízení a výnosy normativní povahy civilní správy Podkarpatské Rusi. V naléhavých případech mohou však vydány býti nařízení nebo výnos normativní povahy i před slyšením rady. V tom případě buďtež předloženy guberniální radě k vyjádření dodatečně.

§ 16.

Členství v radě guberniální pozbývá člen ztrátou volitelnosti (§ 4).

Vláda jest oprávněna, vyslechnuvši dle možnosti guvernéra, guberniální radu rozpustiti nebo jednotlivé členy její, kteří své povinnosti zanedbávají, zbaviti jejich funkce.

V případě rozpuštění učiní vláda vyslechnuvši guvernéra opatření nutná k tomu, aby do dvou měsíců dosazena byla nová guberniální rada.

Za člena funkce pozbyvšího budiž povolán náhradník a, pokud ho není, nový člen způsobem, jakým byl povolán člen funkce pozbyvší.

§ 17.

Tímto prozatímním statutem doplňuje a mění

K § 17: Vzhledem k tomu, že guberniální rada podle tohoto vl. nařízení jest myšlena jako dočasný surrogat

se generální statut pro organisaci a administraci Podkarpatské Rusi č. 26536/19 m. r.

Ustavením guberniální rady podle tohoto prozatímního statutu zanikne působnost dosavadního direktoria.

Rovněž působnost administrátora zaniká.

IV. STÁTNÍ OBČANSTVÍ.

18. SMLOUVA MEZI ČELNÝMI MOCNOSTMI SPOJENÝMI I SDRUŽENÝMI A ČESKOSLOVENSKEM PODEPSANÁ V SAINT-GERMAIN-EN-LAYE DNE 10. ZÁŘÍ 1919

(č. 508 Sb. z. a n. z roku 1921).

(Ostatní ustanovení této smlouvy viz v oddílu „Právo jazykové a národnostní“ a „Podkarpatská Rus“.)

Článek 3.

S výhradou zvláštních ustanovení smluv níže uvedených Československo uznává za československé příslušníky ipso facto a bez jakékoli formality příslušníky německé, rakouské a uherské,

---

za autonomní sněm, dlužno míti za to, že vl. nařízení č. 356/20 zrušilo též ustanovení odstavce 6, článku IV. původního gen. statutu o terminu voleb do sněmu.

kteří v den, kdy nabude působnosti tato smlouva, mají, podle okolností, bydliště nebo právo domovské na území, jež jest nebo bude uznáno za část Československa podle mírových smluv s Německem, s Rakouskem a s Maďarskem, nebo podle jakýchkoli smluv uzavřených k uspořádání nynějších poměrů.

Osoby shora jmenované, kterým je víc než osmnáct let, mají však volnost, za podmínek, jež stanoví ony smlouvy, optovati pro jakékoli jiné státní občanství, jež jim bude přístupno. Opce manželova zahrnuje opci manželčinu a opce rodičů opci jejich dětí, kterým ještě není osmnáct let.

Osoby, které použijí tohoto práva opce, budou povinny ve dvanácti následujících měsících přenésti své bydliště do státu, pro který optovaly. Bude jim volno podržeti si nemovité statky, které mají na území československém. Budou si moci odvézti veliký svůj majetek movitý. Nebude na ně uvalen z tohoto důvodu žádný vývozní poplatek.

Článek 4.

Československo uznává za příslušníky československé ipso facto a bez dalších formalit osoby, které jsou státními občany německými, rakouskými nebo uherskými a narodily se na území shora jmenovaném z rodičů majících tam, podle okolností, bydliště nebo právo domovské, i když ony

osoby samy v den, kdy nabude působnosti tato smlouva, tam nemají bydliště, nebo, podle okolností, práva domovského.

Do dvou let ode dne, kdy nabude působnosti tato smlouva, mají však ony osoby volnost prohlásiti před oprávněnými československými úřady v zemi svého bydliště, že se vzdávají státního občanství československého, a přestanou poté býti pokládány za příslušníky československé. V tom ohledu bude se míti za to, že prohlášení manželovo platí pro manželku a prohlášení rodičů pro děti, kterým ještě není osmnáct let.

Článek 5.

Československo se zavazuje nečiniti žádných překážek vykonání práva opce stanoveného smlouvami, které byly nebo budou uzavřeny mocnostmi spojenými a sdruženými s Německem, s Rakouskem nebo s Maďarskem a které dovolují zájemníkům získati nebo nezískati státní občanství československé.

Článek 6.

Státního občanství československého nabude ipso facto pouhým zrozením na československém území každá osoba, která zrozením nenabývá státního občanství jiného.

(Také tyto články smlouvy podléhají kontrole Svazu Národů.)

19. ÚSTAVNÍ ZÁKON ZE DNE 9. DUBNA 1920, KTERÝM SE DOPLŇUJÍ A MĚNÍ DOSAVADNÍ USTANOVENÍ O NABÝVÁNÍ A POZBÝVÁNÍ STÁTNÍHO OBČANSTVÍ A PRÁVA DOMOVSKÉHO V REPUBLICE ČESKOSLOVENSKÉ

(č. 236 Sb. z. a n.).

STÁTNÍ OBČANSTVÍ

I.

Kdo jsou státními občany československými.

§ 1.

Státními občany československými jsou:

1. Ode dne 28. října 1918 osoby, které nejpozději dnem 1. ledna 1910 získaly a od té doby nepřetržitě mají domovské právo v území někdej-

---

Zásady, jež ústavní zákon ten dává pro právní oblast vnitrostátní, byly mezinárodně právně formulovány v mírové smlouvě *saint-germainské s Rakouskem* (Sb. z. a n. č. 507/21), čl. 64., 65., 70.—82., 91., 92., 230.; *versailské s Německem* (Sb. z. a n. č. 217/21), čl. 84.—88., 278.; *trianonské s Maďarskem* (Sb. z. a n. č. 102/22, čl. 56., 57., 61.—66., 75., 76.; *rozhodnutí konference velevyslanců* ze dne 28. července 1920 (Sb. z. a n. č. 20/1925) o vztazích mezi Československem a *Polskem* na území Těšínska, Oravy a Spíše, oddíl III.; a smlouvě mezi mocnostmi spojenými a sdruženými a Československem (Sb. z. a n. č. 508/21), čl. 3.—6. (viz zde č. 18).

Podrobnější provedení těchto zásad bylo předmětem specielních smluv s jednotlivými státy; tak na př. s *Ra-*

šího mocnářství Rakousko-uherského, jež náleží nyní Československé republice.

2. Bývalí státní občané říše německé, kteří mají své řádné bydliště na územích, která náležela dříve k říši Německé a která od ní připadnou k republice Československé.

---

kouskem t. zv. brněnská smlouva ze dne 7. června 1920 (Sb. z. a n. č. 107/21), pražské smlouva s *Německem* ze dne 29. června 1925 (Sb. z. a n. č. 308/22), varšavská smlouva ze dne 23. května 1925 s *Polskem* (Sb. z. a n. č. 56/1926).

Viz § 4 ú. l. (zde č. 7). Provedení ústavního zákona 236/20 vl. nařízením č. 601/1920 (viz zde pod č. 20). Vyhláška ministerstva vnitra č. 492/20 *o počátku účinnosti zákona* č. 236/20 (dnem 16. července 1920, pokud jde o poměr ke státům utvořeným z území bývalé říše rak. uher.; dnem 10. ledna 1920, pokud jde o poměr k Německu; oněmi dny začaly se zejména lhůty, pro něž zákon nestanoví jiného počátečního dne). Prodloužení obční lhůty stanovené v § 4, č. 4 zákona, vl. nařízením č. 160/21.

Viz dále ústavní zákon č. 152/26 (zde pod č. 19 a).

Některá rozhodnutí nejv. správ. soudu :

Ústavní zákon č. 236/20 upravuje státní občanství jen, pokud toto souvisí s územními změnami nastalými mírovými smlouvami. (Nález č. 179/23, Boh. č. 1826.)

Československé státní občanství, právoplatně udělené příslušným úřadem státu Československého, v době od 28. října 1918 do účinností tohoto zákona, nebylo tímto zákonem zbaveno své platnosti. (Nález č. 10138/23, Boh. č. 3080.)

Domovské příslušnosti na Slovensku nenabývá se pouhým splněním náležitostí v § 10 zákona, čl. XXII.,

3. Bývalí státní občané němečtí, rakouští a uherští, kteří se narodili na území Československé republiky jako děti státních občanů německých, majících na tomto území řádné bydliště, nebo státních občanů rakouských nebo uherských, majících tam právo domovské, i když osoby, o něž jde, samy nemají v době, kdy tento zákon vejde v platnost, bydliště nebo domovského práva v republice Československé.

1886 vytčených, nýbrž teprve konstitutivným aktem výslovného přijetí dotčené osoby do domovského svazku obce. (Nález č. 16455/23, Boh. č. 3029.)

K nabytí státního občanství podle § 1, č. 3 zákona, je třeba, aby rodiče osoby, o níž jde, měli — podle okolností — řádné bydliště neb právo domovské na území RČS v době, kdy tento zákon vešel v platnost. (Nález č. 8387/22, Boh. č. 1915.)

Na osoby, které nabyvše 28. října 1918 domovské právo v některé obci republiky Rakouské, staly se podle čl. 6., odst. 3., brněnské smlouvy státními občany rakouskými, nelze použíti ustanovení § 1, č. 3, ústav. zák. č. 236/1920. (Nález č. 68/24, Boh. č. 3071.)

Předpis § 1, č. 4 zákona, neplatí o oněch osobách, které se staly skutečnými úředníky nebo zřízenci státu Československého. (Nález č. 8833/1925.) — Úředníky státními nejsou učitelé škol církevních (Nález č. 3892/23, Boh. č. 2058), učitelé městských škol občanských (Nález č. 10914/20, Boh. č. 3763), profesoři městského gymnasia (č. 1417/1925), obvodní lékaří jmenovaní podle zákonu čl. uher. XXXVIII. z roku 1908 (Nález č. 234/25).

Za bývalé státní občany německé, rakouské a uherské jest ve smyslu § 1, č. 3 zákona, pokládati jen ty

4. Ode dne 28. října 1918 ti, kdož před tímto dnem měli právo domovské v některé obci bývalého mocnářství rakousko-uherského mimo území republiky Československé a stali se skutečnými úředníky nebo zřízenci Československého státu, nebo některého československého státního ústavu nebo podniku.

§ 2.

O osobách, které se narodily nebo narodí na území Československé republiky, má se za to, že jsou státními občany československými, není-li prokázáno, že narozením nabyly jiného státního občanství.

---

osoby, které byly až do 28. října 1918 příslušníky jmenovaných států. (Nález č. 12852/25.)

§ 4, odst. 2., nevyhražuje osobám, jež jsou prohlášeny státními občany československými už v § 1., ještě právo opce pro Československou republiku. (Nález č. 179/23, Boh. č. 1826.)

Na udělení státního občanství dle uher. zák. čl. L z roku 1879 není právního nároku. (Nález č. 5896/23, Boh. č. 2207.)

Na přiznání českosl. stát. občanství podle § 9 zákona č. 236/20 není právního nároku (Nález č. 1197/23, Boh. č. 1888).

Výrok o pozbytí státního občanství československého z důvodu vstoupení do služeb cizího státu nemůže býti založen toliko na výnosu ministerstva s plnou mocí pro správu Slovenska ze dne 3. března 1920, č. 1925 pres. (Nález č. 108/24, Boh. č. 3085.)

II.

Nabývání a pozbývání československého státního občanství.

§ 3.

Dosavadní ustanovení o nabývání a pozbývání státního občanství, pokud tímto zákonem se nemění, zůstávají nadále v platnosti.

§ 4.

Jiné státní občanství, než jim podle ustanovení odst. I. tohoto zákona přísluší, mohou si zvoliti (optovati):

1. Státní občané, uvedení v § 1, odst. 1., pokud měli přímo před tím, než stali se příslušníky některé obce v území, uvedeném v § 1, odst. 1., domovské právo v jiné části někdejšího mocnářství Rakousko-Uherského, ležící mimo obvod Československé republiky.

2. Cizozemci, kteří měli domovské právo na území, uvedeném v § 1, odst. 1., a nabyvše pak bezprostředně domovského práva v jiné obci bý-

---

K § 3 zákona: Zůstávají tedy v platnosti zvláště ustanovení obecn. zákonníku občanského (§§ 28—32), dvorský dekret ze dne 12. dubna 1816 a patent ze dne 24. března 1832; dvorský dekret ze dne 23. února 1833, č. 2592; dvorský dekret ze dne 1. března 1833, č. 2597; císařské nařízení ze dne 27. dubna 1860, č. 108 ř. z.; § 2 zákona ze dne 3. prosince 1863, č. 105 ř. z.; zák. článek L: 1879; viz též § 4 úst. listiny (zde pod č. 4.) článek 31. branného zákona č. 193/1920.

valého mocnářství Rakousko-Uherského, ležící mimo obvod Československé republiky a nynějšího státu Rakouského a Uherského, stali se státními občany státu, v jehož hranicích leží nynější obec domovská.

Optovati možno v propadné lhůtě jednoho roku, a to v případě 1. ve prospěch státu, na jehož území leží bývalá obec domovská, a v případě 2. ve prospěch Československé republiky.

3. Státní občané, kteří nejsou jazykem a racou Čechoslováky.

4. Cizozemci, kteří jsou jazykem a racou Čechoslováky a nabyli jen proto, že příslušeli domov-

---

Důvodová zpráva k osnově zákona č. 236/1920 praví:

„Zákonodárná úprava státního občanství patří do oněch oborů, v nichž nejvíce týkají se právní řády vnitrostátní s právním řádem mezinárodním. To platí zejména o ustanoveních, jež upravují pozbývání dosavadního a nabývání nového státního občanství, při čemž dostávají se do relace dva svrchované vnitrostátní právní řády (poněvadž nabytí a pozbytí státního občanství se navzájem podmiňují), kterážto relace jest zprostředkována právním řádem mezinárodním.

Až do světové války nemohly se o poměru vnitrostátních právních řádů k řádu mezinárodnímu vzniknouti žádné vážné pochybnosti a proto též právní úprava státního občanství aspoň v tomto směru neskýtala zvláštních obtíží a nejasností. Jinak má se věc nyní, kdy utvořením Svazu národů jakožto nadstátní organisace lidstva nastal přirozeně přesun v tomto poměru. Mírové smlouvy žádají pro sebe jako normy právní

ským právem do některé obce někdejšího mocnářství Rakousko-Uherského, ležící mimo území Československé republiky, státního občanství v Italii, Polsku, Rakousku, Rumunsku, státu Srbsko-Hrvatsko-Slovinském nebo v Uhersku.

Optovati možno v propadné lhůtě 6 měsíců, a to v případě čís. 3 ve prospěch Italie, Polska, Rakouska, Rumunska, státu Srbsko-Hrvatsko-Slovinského neb Uherska, jestliže v dotčeném státě většina obyvatelstva mluví jazykem optujícího, nebo náleží jeho race, v případě 4. ve prospěch Československé republiky.

---

zcela zjevně primát před právními normami vnitrostátními, zavazujíce jednotlivé státy, že nebudou stanoviti zákonů, jež by obsahově odporovaly ustanovením mezinárodního práva a stanovíce, že kdyby podobná vnitrostátní norma byla vydána, nebude míti moci (srov. k tomu čl. I. smlouvy mezi čelnými mocnostmi spojenými a přidruženými a Československem ze dne 10. září 1919). Bohužel vývoj tento — tak mnohoslibný pro osudy lidstva — není dosud ani zdaleka dokončen. Neboť na druhé straně platí beze sporu ještě zásada svrchovanosti vnitrostátních právních řádů, což znamená, že pro obor vnitrostátní jest kterýkoliv státní zákon (bez ohledu na jeho obsah) platným právem, jakmile jsou splněny podmínky pro vznik jeho, podle ustanovení vnitrostátního právního řádu. Této zásadě odporuje však očividně opět ustanovení, jako jest uvedený čl. I. smlouvy s naší republikou. Pohříchu nedospěla dosavadní organisace nového mezinárodního práva ke všem důsledkům, ke kterým logicky dospěti musí: K utvoření nadstátního orgánu zákonodárného a

Pro příslušníky obcí, ve kterých se bude konati plebiscit, počíná lhůta teprve dnem, kdy o státní příslušnosti jejich obce bude rozhodnuto.

5. Státní občané, vyjmenovaní v § 1, odst. 2.

6. Němečtí státní občané československé národnosti, kteří mají své řádné bydliště v Německu; mají-li své řádné bydliště mimo říši Německou a mimo Československou republiku, přísluší jim právo opce jen tehdy, jestliže neodporuje to zákonům státu, v němž žijí, a jestliže v něm nenabyli dosud státního občanství.

Optovati možno v propadné lhůtě 2 let a to v případě 5. pro státní občanství německé, v případě 6. ve prospěch Československé republiky.

---

tribunálu, jenž by rozhodoval o platnosti vnitrostátních zákonů s hlediska nadřízenosti norem mezinárodních. Podle nynějšího stavu věci není dále jasno, zda mezinárodní normy, stanovené mírovými smlouvami, platí hned pro obor oněch vnitrostátních právních řádů, či zda je třeba zvláštní vnitrostátní recepce jejich tím, že vtělen bude obsah jejich do zákonů vnitrostátních. Pochybnost tato vzniká na př. i ve příčině materie, o níž jedná tato zpráva. Tím, že vláda podala Národnímu shromáždění zvláštní osnovu, do které pojala příslušná ustanovení mírových smluv (s Rakouskem, Německem, Československem), týkající se úpravy státního občanství, přiklonila se patrně k názoru, že zmíněné vnitrostátní recepce třeba jest, a ústavní výbor, podávaje tuto zprávu Národnímu shromáždění, přikloňuje se, vzhledem k dosavadnímu nedokonalému stavu zákonodárství mezinárodního, taktéž k tomuto názoru, z čehož pro

7. Státní občané uvedení v § 1, odst. 3.

Osoby tyto mohou v propadné lhůtě 2 let prohlásiti před příslušnými úřady československými svého bydliště, že se vzdávají svého státního občanství ve prospěch toho státu, jehož státními občany byli přímo před tím, nebo který vykonává svrchovanost nad územím, v němž dotčená obec leží.

§ 5.

Právo opce (§ 4) vykonávají samostatně osoby starší 18 let. Na ženu provdanou, jejíž manželství nebylo soudně ani rozloučeno, ani prohlášeno za neplatné, vztahuje se opce manželova.

Na manželské děti do 18 let vztahuje se opce otcova, nebo, není-li otce, matčina.

Na nemanželské dítě do 18 let, vztahuje se opce neprovdané matky. Není-li rodičů, nebo je-li nemanželská matka provdána za muže, jenž není otcem dítěte, optuje jménem dítěte zákonný zástupce.

---

výklad příslušné materie plyne na př. důsledek, že pro oblast republiky československé nabudou ustanovení mírové smlouvy, týkající se úpravy státního občanství, teprve tím okamžikem platnosti, kdy vejde v účinnost příslušný vnitrostátní zákon československý.

Poněvadž však vláda a výbor ústavní, uznávajíce žádoucnost nadřízenosti mezinárodních právních norem, přesně přidržovaly se obsahu a — kde to bylo možno — i dikce mírových smluv, objevují se případné nedostatky, obsažené v těchto smlouvách, i v zákonu, jenž tímto předkládá se Národnímu shromáždění.

Pro posouzení náležitosti opce, uvedených v odstavcích předcházejících, je rozhodný den, kdy se opce koná. Opci vykonanou ať samostatně, ať rodiči, manželem či zákonným zástupcem, nelze odvolati.

Podrobnější ustanovení o výkonu opce vydá vláda nařízením.

§ 6.

Dnem řádně vykonané opce nastává změna ve státním občanství dotčených osob.

§ 7.

Osoby, které po opci pro Československou republiku přenesou na její území v propadné lhůtě 12 měsíců ode dne opce své řádné bydliště, nebudou podrobeny žádné dovozní dávce ze svého movitého jmění, jež ve lhůtě té na zmíněné území přivezou.

§ 8.

Osoby, jež optovaly pro cizí státní občanství, jsou povinny převésti v propadné lhůtě 12 měsíců ode dne opce své bydliště do státu, jejž volily. Sest jim však volno podržeti vlastnictví zdejších svých nemovitostí podle ustanovení platných pro občany československé a odvézti s sebou v uvedené propadné lhůtě své jmění movité bez jakékoli dávky vývozní.

§ 9.

Osobám, které nabyly domovského práva, uvedeného v § 1, odst. 1., teprve po 1. lednu 1910, a

příslušely před tím právem domovským do některé obce, ležící v území bývalé říše Rakousko-Uherské, mimo území nynější republiky Československé, určí vláda nařízením propadnou lhůtu, do níž mohou podati žádost za přiznání československého státního občanství. Až do rozhodnutí o ní, pokud se týče do uplynutí lhůty hledí se k nim jako ke státním občanům republiky Československé.

§ 10.

Osoby, které teprve po 1. lednu 1910 nabyly domovského práva na onom území bývalé říše Rakousko-Uherské, jež náleží nyní státu Srbsko-Hrvatsko-Slovinskému, a které přímo před tím měly domovské právo v některé obci, ležící na území, uvedeném v § 1, odst. 1., nabudou státního občanství československého, jestliže se nebudou ucházeti o státní občanství srbsko-hrvatsko-slovinské ve lhůtě, stanovené vládou srbsko-hrvatsko-slovinskou, nebo jestliže, žádané státní občanství srbsko-hrvatsko-slovinské bude jim odepřeno. Státního občanství československého řečené osoby nabudou dne, kdy uplyne lhůta uvedená v odstavci předcházejícím, nebo dne, kdy jim bylo dodáno zamítavé vyřízení jejich žádosti.

§ 11.

Osoby, které

a) příslušejí právem domovským do některé obce, ležící v území bývalé říše Rakousko-Uherské,

jež mírovou smlouvou bylo odstoupeno Italii, avšak nenarodily se tam; anebo

b) které v některé obci uvedené pod písmenou a) nabyly práva domovského pouze na základě svého úředního postavení anebo až po 24. květnu 1915,

stanou se bez dalšího státními občany republiky Československé, jestliže náležely právem domovským do některé obce, ležící v území Československé republiky, přímo před tím, než nabyly práva domovského v území uvedeném pod písmenou a, nepodají-li v propadné lhůtě jednoho roku u příslušných italských úřadů žádost za přiznání státního občanství italského, nebo podají-li sice žádost včas, ale bude-li žádost zamítnuta.

§ 12.

Státní občané českoslovenští, kteří

a) příslušeli právem domovským dříve do některé obce, uvedené v § 11, písmeno a, nebo jejichž otec, nebo, není-li otec znám, jejichž matka do některé obce tam příslušeli, nebo kteří

b) sloužili za nynější války v armádě italské, nebo jejich potomci,

přestanou býti státními občany československými, podají-li do jednoho roku u příslušných italských úřadů žádost za přiznání státního občanství italského, a bude-li žádosti jejich vyhověno.

§ 13.

Dosavadní ustanovení o nabývání a pozbývání práva domovského, pokud tímto zákonem se nemění, zůstávají v platnosti.

Pro povinnost obce přijímati do svazku obecního platí však na bývalém území uherském ustanovení zákona ze dne 5. prosince 1896, č. 222 ř. z.

§ 14.

Pokud osoba, která podle ustanovení tohoto zákona stala nebo stane se státním občanem československým, nemá na území Československé republiky obce domovské, nabývá domovského práva v té obci, která byla naposledy její obcí domovskou, nebo domovskou obcí jejího manželského otce, nebo nemanželské matky; není-li takové obce, tedy v oné obci, kde měla ona, nebo její právě uvedení předkové, naposledy své řádné bydliště; není-li ani takové obce, tedy v oné obci řečeného území, kde se ona sama nebo její právě uvedení předkové narodili.

Nelze-li ani tak určiti její obec domovskou, přísluší jí právo domovské v obci, kde se po prvé po svém návratu z ciziny, jako v řádném bydlišti usadí.

K § 13: Viz zákon ze dne 3. prosince 1863, č. 105 ř. z. a ze dne 5. prosince 1896, č. 222 ř. z.; uh. zákon článek XXII. z r. 1886 a zákon článek V z r. 1903.

§ 15.

Osoby, uvedené v § 1, odst. 4., mají právo domovské v obci, ve které jest jim vykázáno trvalé sídlo úřední či služební. Je-li toto sídlo mimo území republiky Československé, nabývá osoba dotčená domovského práva v Praze.

USTANOVENÍ OBECNÁ.

§ 16.

Manželky sledují své muže a děti do 18 let své rodiče, podle § 5 tohoto zákona ve všech případech, na které se tento zákon vztahuje. Toto ustanovení nevztahuje se však na případy § 1, č. 4, a § 15.

§ 17.

Členové rodu habsbursko-lotrinského nemohou nabývati státního občanství a práva domovského v území Československé republiky.

Dřívější jejich státní občanství a právo domovské v této republice zaniká.

§ 18.

Vláda se zmocňuje, by pro území, které podle mírové smlouvy s Německem připadlo k Československé republice, upravila nařízením poměry státního občanství a domovského práva pro dobu, nežli dojde ke všeobecné nové úpravě zákonem.

§ 19.

Vláda se zmocňuje, aby ku provedení tohoto zákona dohodla se o podrobnostech s vládami států, jichž se týče.

§ 20.

Zákon tento nabude účinnosti, pokud jde o poměr ke státům, utvořeným z území bývalé říše Rakousko-Uherské, dnem, kdy vstoupí v platnost mírová smlouva, uzavřená s Rakouskem dne 10. září 1919 v Saint-Germainu-en-Laye, pokud pak jde o poměr k říši Německé, dnem, kdy vstoupí v platnost mírová smlouva, uzavřená se říší Německou ve Versaillích dne 28. června 1919.

Oněmi dny počnou se zejména lhůty, pro které zákon tento nestanoví jiného počátečního dne.

Dny právě uvedené budou oznámeny vládní vyhláškou, uveřejněnou ve Sbírce zákonů a nařízení.

§ 21.

Provésti tento zákon ukládá se ministru vnitra.

19 a. ÚSTAVNÝ ZÁKON ZO DŇA 1. JÚLA 1926, O UDELENI ŠTÁTNEHO OBČIANSTVA ČESKOSLOVENSKÉHO NIEKTORÝM OSOBÁM.

č. 152 Sb. z. a n.

Národné shromaždenie republiky Československej usnieslo sa na tomto zákone:

§ 1.

[1] Štátni občania bývalého Uhorska, ktorí pred dňom 1. januára 1910 aspoň štyry roky nepretržite mali bydlište v niektorej obci Slovenska alebo Podkarpatskej Rusi a obec táto za túto dobu nečinila proti nim námietky podľa § 9 zákona čl. XXII/1886, majú nárok na udelenie československého štátneho občianstva, keď majú od uply-

---

K zákonu č. 152/1926: Zákon vešel v platnost dne 22. srpna 1926. Důvodová zpráva ústav. práv. výboru praví: „Návrh zákona vychádza z právneho stanoviska, že v bývalom Uhorsku, a tak na dnešnom území Slovenska a Podkarpatskej Rusi, na základe § 10 zák. čl. XXII/1886, každý, kto pred 1. januárom 1910 vyplnil tam označený kvalifikovaný pobyt v niektorej obci tohoto územia, automaticky vydržal si v dotyčnej obci domovské právo a následkom toho, jestli pozdejšie toto domovské právo neztratil, stal sa v smysle mierových smluv a na základe bodu 1., § 1, citovaného ústavného zákona, eo ipso, čsl. štátnym občanom a síce od 28. októbra 1918. Toto bolo zprvu aj právne stanovisko československých úradov, ktoré akceptovaly a praktikovaly v bývalom Uhorsku takto vysvetlovaný a prevádzaný citovaný § 10. Až 28. decembra 1923 vyniesol najvyšší správny súd pod č. 16455/23 rozhodnutie, v ktorom dal § 10 ex post, iný výklad, a síce v tom smysle, že tento paragraf neinvoval automatické vydržanie domovského práva, ale iba vydržanie nároku na domovské právo, ktorý keď si záujemník včas pred 1. januárom 1910 neuplatnil, nenadobudnul si domovského práva a následkom toho nestal sa ani čsl. štátnym občanom. Tento výklad najvyššieho správneho súdu protiví sa doslovnému zneniu § 10, dôvodovej zpráve dotyčného uhorského zá-

nutia spomenutých štyroch rokov nepretržite do podanej žiadosti bydlište na území náležajúcom dnes Československej republike a nie je dokázané, že si v tejto dobe nadobudli domovského práva v niektorej obci ležiacej mimo tohoto územia alebo štátneho občianstva mimo republiky Československej, jestliže do päť rokov od dňa účinnosti tohoto zákona podajú u príslušného úradu (§ 4) žiadosť za udelenie československého štátneho občianstva.

---

kona, praxi uhorských úradov a súdov prevádzaných pred prevratom na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi a tým živému zvykovému právu predprevratovému, ktoré v bývalom Uhorsku malo rovnú silu so zákonom. Návrh zákona i v znení ústavno-právneho výboru, obsahuje teda len spôsob, ako sa deklaruje to, čo záujemníci podľa ústavného zákona č. 236 a podľa mierových smluv už majú. Neustanovuje teda nové práva, nové nároky, ktoré by neboly obsažené v spomenutom úst. zákone a v mierových smluvách...

Navrhnutý zákon nemá ráz vynímečného, zvláštneho zákona pre Slovensko a Podkarpatskou Rus, ale naopak sleduje unifikačné tendencie. V českých zemiach stali sa čsl. štátnymi občanmi podľa mierovej smluvy a úst. zákona č. 236/1920 všetci, ktorí pred 1. januárom 1910 podľa vtedy platného práva nabyli si v niektorej obci domovského práva. Nie tak na Slovensku a Podkarpatskej Rusi, kde tým, ktorí podľa vtedy platného práva nabyli si domovskej príslušnosti, ale iba podľa § 10 zák. čl. XXII/1886, od roku 1923 čsl. štátne občanstvo viacej uznané nebolo. Tejto nerovnosti, ktorá viedla k mnohým nespravodlivostiam na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi, učiní navrhnutý zákon čiastočne koniec."

[2] Nepretržitosť bydliska podľa predošlého odstavca neruší doba, ktorú tá ktorá osoba strávila.

a) do 1. júna 1919 v službe vojenskej, pokiaľ táto nebola službou z povolania, alebo plniac povinnosť uloženú jej podľa zákona o válečných úkonoch,
b) za svetovej vojny alebo po svetovej vojne buď v zajatí, v rukojemstve alebo v internovaní,
c) v službe československej brannej moci,
d) prechodne za zárobkom.

[3] Z nároku sú vylúčení, ktorí

a) sa dopustili trestného činu proti bezpečnosti Československej republiky, alebo
b) dobrovolne opustili územie Československej republiky a prejavili nepriatelské smýšlanie vôči nej,
c) boli právoplatne vykázaní z územia Československej republiky,
d) po 28. októbru 1918 vykonávali mimo územia Československej republiky funkcie v záujme cudzieho štátu,

---

K § 1, odst. 2.: Důvodová zpráva praví: „Vypočítanie prípadov (v 2. odst.), v ktorých opustenie spomenutého územia (pred 1. januárom 1910 územia Slovenska a Podkarpatskej Rusi, po 1. januári 1910 dnešného územia republiky) neruší nepretržitosť bydliska, nie je taxatívne, ale exemplatívne, takže ministerstvo vnútra má možnosť i v iných prípadoch ustáliť nepretržitosť bydliska."

e) odopreli složenie sľubu poslušnosti podľa § 2 zákona zo dňa 10. decembra 1918, čís. 64 Sb. z. a n., a neboli preto na svojich služobných miestach ponechaní a ani pozdejšie prijatí.

§ 2.

[1] Vydané ženy, manželstvo ktorých nebolo súdne ani rozlúčené, ani vyhlásené za neplatné, nasledujú v štátnom občianstve nabytom podľa tohoto zákona svojho manžela, nezletilé deti manželské a legitimované svojho otca, není-li ho, svoju matku, nemanželské svoju matku.

[2] Bývanie umrelého manžela pred 1. januárom 1910 a od tejto doby (§ 1) započíťa sa do bývania vdovy, keď si táto podá podľa tohoto zákona žiadosť o udelenie československého štátneho občianstva.

[3] Bývanie umrelého otca, alebo, umrelej matky-vdovy, alebo umrelej nemanželskej matky pred 1. januárom 1910 a od tejto doby (§ 1) započítá sa do bývania detí (manželských, nemanželských alebo legitimovaných), podajú-li tieto podľa tohoto zákona žiadosť o udelenie československého štátneho občianstva. Keď sú tieto deti nezletilé podá žiadosť zákonitý zástupca.

[4] Podajú-li v predošlom odstavci spomenuté deti alebo ich zákonitý zástupca žiadosť o udelenie československého štátneho občianstva podľa tohoto zákona, započíta sa do ích bývania (§ 1) doba

bývania rodičova (§ 1) aj vtedy, keď dotyčný rodič ešte žije a pre svoju osobu udelenie štátneho občianstva nežiada.

§ 3.

Osobám, ktoré nabyly československého štátneho občianstva podľa tohoto zákona, určí ministerstvo vnutra, súčasne s udelením štátneho občianstva alebo s vystavením vysvedčenia podľa 5. odstavca § 4, v zvláštnom výnosu, domovské

K § 3: Dôvodová zpráva praví: „Vzhľadom k tomu, že ministerstvo vnútra pri rozhodovaní o udelení štátneho občianstva, má pri rukách všetky doklady ohľadne rôznych bydlísť žiadateľa, javilo sa byť praktickým, aby súčasne s udelením štátneho občianstva určilo žiadateľovi aj domovské právo, totiž ustanovilo obec, do svazku ktorej žiadateľ podľa zásad § 14 ústavného zákona č. 236/1920 patrí. Týmto spôsobem vyhne sa aj tomu, aby medzi do otázky prichádzajúcimi obcami povstal spor, ktorý po priechodu po rôznych inštanciách a prípadne i najvyššom správnom súde, len po uplynutí velmi dlhej doby bol právoplatne vyriešený a stránka, ktorá by čsl. štátne občianstvo už mala udelené, musela by niekedy i viac rokov čakať, až by jej bola domovská obec právoplatne určená. Nebude-li dotyčná obec s rozhodnutím ministerstva spokojná, ostáva jej možnosť sťažnosti na najvyšší správny súd. Rozhodnutie o prikázaní domovskej obce stane v zvláštnom výnose, oddelene od dekreta o udelení štátneho občianstva alebo vysvedčenia podľa § 4, odst. 5., a to z toho dôvodu, aby pre spor o prikázanie domovskej obce nebola otázka štátneho občianstva, doručenie dekretu, složenie štátno-občianskej prísahy atď., oddalované."

právo podľa zásad § 14 zákona z 9. apríla 1920, č. 236 Sb. z. a n.

§ 4.

[1] Žiadosti o udelenie československého štátneho občianstva podľa tohoto zákona podať treba u politického úradu II. stolice (županského úradu), v obvode ktorého má žiadatel bydlište.

K § 4: Dôvodová zpráva praví: „Tento paragraf určuje predovšetkým úrady, u ktorých treba žiadosť o udelenie čsl. štátneho občianstva podávať a ktoré žiadosť meritórne vybavia. — Dalej určuje § 4 to, čo sa pri uplatnení nároku vyžaduje od strany (odst. 2.) a to, čo kompetentný úrad z úradnej povinnosti musí vyšetriť a zistiť (odst. 4.). Povinnosť strany je, aby v žiadosti označila všetky okolnosti, ktoré pri udelovaní čsl. štátneho občianstva podľa osnovy zákona sú podstatné a ktoré zákon taxatívne vypočítá. Neoznačí-li strana tieto okolnosti, vrátí úrad žiadosť cielom doplnenia alebo opravy. Strana nie je povinná údaje žiadosti dokumentárne doložiť. Bude ale v jej vlastnom záujme, aby tak učinila, lebo nepriloží-li hodnoverné listiny, nariadi úrad ďalšie šetrenie, čím vybavenie žiadosti utrpí odklad. Úrad je povinný všetky, hodnovernými listinami stránkou nedoložené údaje a okolnosti ex offo vyšetriť, pri čom použiť môže všetkých dokazovacích prostriedkov podľa civilného súdneho poriadku. Pri posudzovaní dokazovacej síly tých prostriedkov sú tiež smerodajné zásady tohoto civilného poriadku. Nepretržitosť bydlišťa nemusí byť dokázaná, ale stačí zpravdepodobnenie, vzhľadom na to, že v prípadoch veľmi dlhéhoa premieňavého bývania bude velmi ťažko a snáď i nemožno toto do posledného dňa a do poslednej hodiny úplne dokázať."

[2] Žiadosť obsahovať musí označenie:

a) mena, priezviska, zamestnania, bydliska žiadateľa,
b) miesta a dňa narodenia žiadateľa,
c) mena a osobných pomerov manželky a detí žiadateľa,
d) pobytu žiadateľa od 1. januára 1906 počnúc, prípadne osôb, pobyt ktorých sa mu vpočítá,
e) pobytu podľa 2. odstavca § 1,
f) vlastnoručným podpisom opatrené prehlásenie žadatelovo, že po 1. januári 1906 nestal sa ani štátnym občanom ani domovským právom príslušným mimo republiky Československej,
g) prehlásenie žiadatelovo, že žiada o udelenie československého štátneho občianstva podľa tohoto zákona,
h) nie sú-li tieto údaje doložené verejnými listinami, nech sú v žiadosti označené dokazovacie prostriedky, ktoré strana chce mať použité.

[3] Politický úrad II. stolice (županský úrad) ihneď predloží žiadosť, zodpovedajúcu predpisom predošlého odstavca, ministerstvu vnútra. Nezodpovie-li žiadosť predpisom predošlého odstavca, vráti politický úrad II. stolice žiadosť strane cielom doplnenia alebo opravy. Neučiní-li tak strana v primeranej lehote úradom určenej, považuje sa žiadosť za odvolanú. Odvolanú žiadosť možno znovu opakovať.

4. Keď údaje žiadosti nie sú doložené hodnovernými listinami, úrad vyšetrí a zistí podmienky udelenia československého štátneho občianstva, pri čom može dať prísažne vypočuť svedkov, stránky a použiť všetkých dokazovacích prostriedkov podľa zásad civilného procesného poriadku. Je-li nepretržitosť bydliska (§§ 1 a 2) zistěná alebo aspoň pravdepodobná, žiadosť zamietnuť možno len vtedy, keď niet ostatných podmienok udelenia štátneho občianstva určených v tomto zákone.

5. Nebola-li žiadosť odvolaná a nevynesie-li ministerstvo vnútra konečné rozhodnutie behom dvoch rokov od dňa podania žiadosti u politického úradu II. stolice (županského úradu), považuje sa československé štátne občanstvo za žiadatelovi udelené podľa tohoto zákona. O tomto spomenuté úrady povinné sú na žiadosť stránky ihned vydať úradné vysvedčenie.

§ 5.

Udeleniu československého štátneho občianstva podľa tohoto zákona neprekáža, že žiadatelovi bolo uznanie alebo udelenie československého štátneho občianstva právoplatne odopreté pred dňom, keď zákon tento nadobudne účinnosti.

§ 6.

S osobami, ktorým bude podľa tohoto zákona udelené československé štátne občianstvo, budiž

od dňa udelenia štátneho občianstva tak nakladané, ako keby boli bývali štátnymi občanmi od dňa 28. októbra 1918.

§ 7.

Použije-li strana vedome nepravých a nesprávných dokladov a údajov v žiadosti pri uplatnení nároku v tomto zákone určenom, môže ministerstvo vnútra udelenie československého štátneho občianstva uplatneného podľa tohoto zákona vyhlásiť za neplatné.

§ 8.

Zákon tento nadobudne účinnosti 15. dňa po vyhlásení*). Prevedením zákona poveruje sa minister vnútra v dohode so súčastnenými ministrami.

K § 7: Důvodová zpráva praví: „Ústavne-právny výbor uznal za potrebné dať možnosť ministerstvu vnútra, zrušiť raz udelené čsl. štátnej občianstvo, keď pozdejšie výde na javo, že strana, vedomým použitím nesprávnych a nepravych dokladov a údajov, vylúdila si udelenie štátneho občianstva. Pri nesprávných a nepravých údajoch myslí sa tu hlavne na ten prípad, keď strana priložila podľa bodu f) § 4 k žiadosti osvedčenie, že si mimo Čsl. republiky nezískala domovského práva alebo štátneho občianstva, na základe ktorého osvedčenia jej bolo potom čsl. štátne občianstvo udelené a pozdejšie vysvitne, že sa ona predsa stala občanom iného štátu a obsah jej osvedčenia bol falošný."

*) Zákon byl vyhlášen dne 7. srpna 1926.

20. NAŘÍZENÍ VLÁDY REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ ZE DNE 30. ŘÍJNA 1920 č. 601 Sb. z. a n.

ku provedení ústavního zákona ze dne 9. dubna 1920, č. 236 Sb. z. a n., o nabývání a pozbývání státního občanství.

Ku provedení ústavního zákona ze dne 9. dubna 1920, č. 236 Sb. z. a n., se nařizuje:

I. PŘIZNÁNÍ STÁTNÍHO OBČANSTVÍ PODLE § 9 ZÁKONA.

Článek I.

[1] Osoby uvedené v § 9 zákona, které chtějí žádati za přiznání československého státního občanství, nechť podají žádost svou v propadné lhůtě do 31. prosince 1921 u politického úřadu I. stolice, v jehož obvodě leží nynější jejich obec domovská.

[2] V žádosti dlužno uvésti:

a) jméno, příjmení, zaměstnání (povolání) a bydliště žadatelovo;
b) místo a den narození (s doklady);
c) ve které obci má žadatel právo domovské v čas podání žádosti a ve které obci v území označeném v § 9 zákona měl právo domovské přímo před tím, než nabyl práva domovského v území Československé republiky (s doklady);

d) po případě jméno manželky a jména dětí mladších 18ti let, které podle § 16 zákona sledují manžela, po případě otce nebo matku (s doklady o oddavkách, po případě o věku dětí).

[3] Děti, které v čas podání žádosti jsou starší 18ti let, nechť podají žádost samostatně, chtějí-li za přiznání československého státního občanství žádati.

Článek II.

[1] Úřad, u kterého žádost byla podána, přezkoumá ji, je-li úplná, zejména obsahuje-li všecky předepsané doklady; není-li tomu tak, vrátí ji straně, aby ji doplnila a do uplynutí lhůty stanovené v článku 1. znovu předložila.

[2] Žádosti řádně doložené buďtež pak předloženy politickému úřadu II. stolice, který o nich rozhodne podle volného uvážení; vyhoví-li žádosti, vydá žadateli osvědčení o tom, že žadateli a po případě jeho příslušníkům jmény uvedeným přiznává se státní občanství československé. Manželce rozvedené budiž vydáno osvědčení zvláštní.

[3] Proti zamítavému rozhodnutí možno podati podle všeobecných předpisů stížnost k ministerstvu vnitra, které o ní podle volného uvážení rozhodne.

[4] Zvláštní ustanovení § 12, odst. 2., a § 16, odst. 3., vládního nařízení ze dne 3. září 1920, č. 514 Sb. z. a n., týkající se vojenských gážistů, zůstávají nedotčena.

II. NABÝVÁNÍ ČESKOSLOVENSKÉHO OBČANSTVÍ OPCÍ PODLE § 4, Č. 2., 4. A 6., ZÁKONA.

Článek III.

[1] Osoby uvedené v § 4, č. 2., 4. nebo 6., zákona mohou ve lhůtách tamže stanovených a vymezených blíže vyhláškou ministerstva vnitra v dohodě s ministerstvem věcí zahraničních ze dne 20. srpna 1920, č. 492 Sb. z. a n., podati prohlášení o tom, že optují pro československé státní občanství (opční prohlášení), u úřadů stanovených tímto článkem.

[2] Osoby, které jsou rakouskými státními občany, nechť podají své opční prohlášení u diplomatického zastupitelstva Československé republiky ve Vídni, osoby, které jsou německými státními občany, u diplomatického zastupitelstva Československé republiky v Berlíně.

[3] Jiné osoby nechť podají své opční prohlášení, mají-li řádné bydliště v Československé republice, u politického úřadu I. stolice, v jehož úředním obvodě leží obec jejich bydliště; bydlí-li v cizině, u diplomatického zastupitelstva Československé republiky, v jehož úředním obvodě leží obec jejich bydliště.

[4] Opční prohlášení obsahujž:

a) jméno, příjmení, zaměstnání (povolání) a bydliště osoby podávající opční prohlášení (optanta);

b) místo a den jeho narození (s doklady);

c) v případech § 4, č. 2., zákona doklad o tom, že optant má právo domovské v území tamže uvedeném a že je měl přímo před tím v území Československé republiky;

d) v případech § 4, č. 4., zákona doklad o tom, že optant má právo domovské v území tamže uvedeném a že jest jazykem a rasou Čechoslovákem (na př. o docházce do škol československých, o přihlášce k řeči české nebo slovenské při sčítání lidu a pod.);

e) v případech § 4, č. 6., zákona doklad o tom, že optant jest německým státním občanem a že jest československé narodnosti (způsobem uvedeným pod písm. d);

f) doklad o tom, ve které obci optant podle § 14 zákona nabývá práva domovského;

g) po případě jméno manželky a jména dětí mladších 18ti let, na které se účinek opce podle § 5 zákona vztahuje (s doklady o oddavkách, po případě o věku dětí).

[5] Děti starší 18. let nechť podají opční prohlášení samostatně.

Článek IV.

[1] Úřad, u kterého opční prohlášení bylo podáno, přezkoumá je, je-li úplné, zejména obsahu-

je-li všecky předepsané doklady; není-li tomu tak, vrátí je straně, aby je doplnila a do uplynutí lhůty opční znovu předložila.

[2] V případech uvedených ve článku 3., odst. 2., vydá diplomatické zastupitelstvo, u kterého opční prohlášení řádně doložené bylo podáno, jménem vlády republiky Československé optantovi osvědčení o tom, že optant a po případě jeho příslušníci jménem uvedení opčním prohlašením stali se státními občany československými.

[3] Bylo-li opční prohlášení podáno u některého úřadu zmíněného ve článku 3., odst. 3., postoupí je tento úřad prostřednictvím nadřízeného úřadu ministerstvu vnitra, které o něm vydá osvědčení obsahu uvedeného v odstavci předcházejícím.

[4] Manželce rozvedené budiž vydáno osvědčení zvláštní.

[5] Opis osvědčení o tom, že optant a po případě jeho příslušníci stali se státními občany československými, budiž současně vždy zaslán také obci, která podle § 14 zákona stane se domovskou obcí optantovou.

Článek V.

Den, kdy opční prohlášení řádně doložené bylo podáno, po případě podle článku 4., odst. 1., znovu předloženo, budiž ve vyřízení podle článku 4., odst. 2. a 3., uveden (§ 6 zákona).

III. VZDÁNÍ SE ČESKOSLOVENSKÉHO STÁTNÍHO OBČANSTVÍ PODLE § 4, Č. 7., ZÁKONA.

Článek VI.

[1] Prohlášení osob uvedených v § 4, č. 7., zákona o tom, že se vzdávají československého státního občanství, podati jest ve lhůtě tamže stanovené u úřadů uvedených shora ve článku 3., odst. 3.

[2] Prohlášení obsahujž:

a) jméno, příjmení, zaměstnání (povolání) a bydliště osoby, která prohlášení podává;

b) místo a den narození (s doklady);

c) doklady o tom, že osoba podávající prohlášení vyhovuje podmínkám stanoveným v § 1, č. 3., zákona;

d) po případě jméno manželky a jména dětí mladších 18. let, na které se účinek prohlášení podle § 16 zákona vztahuje (s doklady o oddavkách, po případě o věku dětí).

[3] Děti starší 18. let nechť podají prohlášení samostatně.

Článek VII.

O dalším řízení platí obdobně ustanovení článků 4. a 5. tohoto nařízení.

Článek VIII.

Kde se v tomto nařízení mluví o politickém úřadě I. stolice, rozumí se tím na Slovensku a v Podkarpatské Rusi šupan. Rozhodnuti podle článku 2., odst. 2., vydává pro Slovensko a Podkarpatskou Rus ministr vnitra, jenž může rozhodování, pokud jde o Slovensko, svěřiti ministru zplnomocněnému pro správu Slovenska.

Článek IX.

Žádosti a prohlášení v tomto nařízení zmíněné dlužno podávati písemně; osoby, které neumějí nebo nemohou psáti, mohou je podávati ústně.

Článek X.

V případech upravených články 2., 4. a 7. tohoto nařízení možno vydané rozhodnutí nebo osvědčení odvolati, zjistí-li se později, že nebylo zde podmínek stanovených zákonem, po případě tímto nařízením.

Článek XI.

O tom, kde a jak podávati jest opční prohlášení československých státních občanů ve prospěch cizího státního občanství, rozhodují předpisy vydané státem, pro jehož státní občanství se optuje.

Článek XII.

Veškeré předpisy tohoto nařízení vydávají se s výhradou odchylek, které po případě budou stanoveny smlouvami se zúčastněnými státy.

Článek XIII.

Nařízení nabývá účinnosti dnem vyhlášení a provede je ministr vnitra v dohodě s ministrem věcí zahraničních.

V. STÁTNÍ BARVY, ZNAK, VLAJKA A PEČETI REPUBLIKY.

ZÁKON ZE DNE 30. BŘEZNA 1920, KTERÝM SE VYDÁVAJÍ USTANOVENÍ O STÁTNÍ VLAJCE, STÁTNÍCH ZNACÍCH A STÁTNÍ PEČETI.

č. 252 Sb. z. a n.

§ 1.

Vlajka státní (národní) skládá se ze spodního pole červeného a vrchního bílého, mezi něž jest vsunut modrý klín od žerdi do středu vlajky.

K čl. 13.: Nařízení vyhlášeno dne 1. listopadu 1920. *Důvodová zpráva* k osnově zákona č. 252/20 praví: Záhy po revolučním převratu, jenž vytvořil nám samostatný stát, objevila se potřeba stanoviti pro stát

Poměr jednotlivých částí vlajky jest patrný z připojeného obrazce.

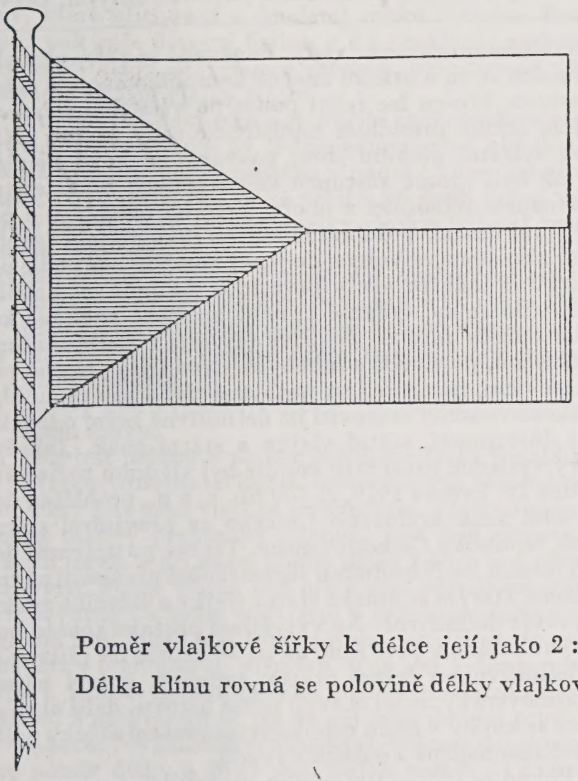

Poměr vlajkové šířky k délce její jako 2 : 3.
Délka klínu rovná se polovině délky vlajkové.

tento i zevní odznaky jeho důstojnosti, totiž státní vlajku a státní znak. Otázkou touto zabýval se ještě původní Národní výbor, po němž přejalo další jeji řešení

§ 2.

Standarta presidentova jest bílá s okrajem skládajícím se z plaménků střídavě bílých, červe-

---

presidium ministerské rady. Poněvadž se záhy ukázalo, že jedná se tu o otázku značně komplikovanou, a choulostivou, kterou lze řešiti pouze po všestranných úvahách, zřídilo presidium ministerské rady za tou příčinou zvláštní poradní sbor, nazvaný znaková komise, v níž byli kromě zástupců zúčastněných ministerstev zastoupeni odborníci z oboru historie, heraldiky a později též umění. V dubnu minulého roku přejalo agendu tuto ministerstvo vnitra, do jehož kompetence podle povahy své jakožto věc v prvé řadě státoprávní patřila, a snažilo se za vydatné pomoci zmíněné znakové komise otázku tuto co nejdříve přivésti k definitivnímu zakončení, poněvadž s mnohých stran bylo právem poukazováno, na to že jest nezbytně třeba pro republiku Československou stanoviti již definitivně zevní odznaky její důstojnosti, státní vlajku a státní znak. Jakožto prvý výsledek prací této komise byl vládním nařízením ze dne 19. května 1919, č. 300 Sb. z. a n., prohlášen dosavadní znak království Českého za provisorní státní znak republiky Československé. Teprve po uplynutí deseti měsíců lze Národnímu shromáždění předložiti návrh zákona, kterým se otázka státní vlajky a státního znaku upravuje definitivně. Na vysvětlení průtahu tohoto budiž poukázáno v prvé řadě na to, že nebylo lze přikročiti k definitivnímu řešení otázky zmíněné, dokud národ československý nedal si svoji první ústavu; další obtíže, které se kupily v cestu uspokojivému řešení otázky naší, vysvitnou nejlépe z dalších vývodů.

Pokud se týče státní vlajky, podotýká se na vysvětlenou toto: Státní vlajka má obsahovati ony barvy, které jsou oficielně uznány za barvy státní, tudíž barvy

ných a modrých. Uprostřed bílého pole vetkán velký státní znak.

---

ony, které přicházejí v (malém) znaku státním. Poněvadž pak naše ústavní listina v § 5 prohlásila za barvy republiky bílou, červenou a modrou, bylo tím již dáno základní složení vlajky státní.

Po četných pokusech odporučila znaková komise ve své schůzi konané dne 24. ledna jednomyslně, aby modrá barva byla na vlajce umístěna v podobě klínu, jehož základnu by tvořila celá šířka vlajky při žerdi, jehož výše by se pak rovnala polovině délky vlajky. Výhody řešení tohoto jsou tyto:

a) ono jediné ze všech zkoušených variant umožňuje, aby všechny barvy splývaly v organický celek, takže již vlajka znázorňuje nedílnost našeho státu;
b) vlajka tato vyhovuje zcela estetickému principu vlání a směru;
c) modrý klín vyznačuje ideové tři pahorky ve slovenském znaku;
d) klín jest jednou z nejstarších figur české heraldiky.

Při této příležitosti budiž upozorněno na zásadní rozdíl, který jest mezi vlajkou a praporem. Vlajkou zove se pouze takový praporový odznak, jenž jest připevněn k žerdi lanem a při němž poměr délky k šířce jest přesně stanoven. Pouze vlajka jest oficielním odznakem státní svrchovanosti a hraje obzvláště v právu mezinárodním velikou roli. Jinak jest tomu při praporu, jímž lze zváti kus látky libovolných rozměrů, jenž jest k žerdi pevně přibyt. Prapor není oficielním odznakem státní svrchovanosti a nevztahují se též na něj mezinárodní pravidla o vlajkách. Na základě praktických pokusů navrhuje se pro poměr délky a šířky naší vlajky poměr 3 : 2, tudíž takový, jaký přichází u většiny států světových.

Státy vytvořené historickým vývojem naznačují ve svém státním znaku, ze kterých území vznikly, seřadě-

§ 3.

Vláda se zmocňuje stanoviti pro rozličné obory správy státní příslušné vlajky a prapory a vydati

ním znaků může tu býti vyjádřen historický vzrůst státu i důležitost jednotlivých území. Ale součástky znaku mohou také vyjadřovati nároky státu na území, která kdysi ke státu patřila, avšak za určitých podmínek na čas vyšla z jeho držení.

U většiny států rozeznává se:
1. malý znak,
2. střední znak,
3. velký znak.

Poněvadž republika Československá vznikla nejenom na základě sebeurčení národů, nýbrž i na historických základech státu českého jest přirozeno, že při stanovení státního znaku bylo třeba přihlížeti i k těmto všeobecným historickým požadavkům.

Za malý znak státní byl původně navrhován znak království Českého, jenž byl současně symbolem celého státu českého. Podle toho byl též vytvořen provisorní znak republiky Československé vládním nařízením ze dne 19. května 1919, č. 300 Sb. z. a n. Později se však objevily proti řešení tomuto určité pochybnosti rázu politického. Zdálo se totiž záhadným i v malém znaku symbolicky naznačiti, že základ republiky Československé tvoří organické splynutí historických zemí českého státu a Slovenska, a sloučiti tudíž i v malém znaku státním znak český a znak slovenský. Vhodné rozřešení otázky této bylo velmi obtížné, neboť bylo nebezpečenství, aby znak tento nestal se jakousi obdobou dualistického znaku Rakouska-Uherska. Konečně našlo se rozřešení velice vhodné: Znak tento má tvořiti český lev, tudíž znak historického státu českého, jenž na srdci svém, tudíž na místě nejčestnějším, chová znak sloven-

ský. Proti řešení tomuto není zajisté námitek státoprávních a po stránce ideové lze je vřele vítati, poněvadž jím způsobem slavnostním a trvalým má býti manifestován onen vřelý poměr Slovenska k celému našemu státu, po němž všichni z té duše toužíme.

Střední znak republiky Československé navrhuje se utvořiti způsobem takovým, aby v něm byly zastoupeny hlavní znaky všech zemí, které tvoří náš stát, jest to zemí pět: Čechy, Morava, Slezsko, Slovensko a Podkarpatská Rus.

Ke znaku Slovenska sluší poznamenati, že Slovensko, jež nikdy nebylo samostatným, nikdy též nemělo samostatného znaku a že to, co se za znak Slovenska obecně pokládá, jest podle běžného učení heraldického vlastně znak starých Uher, vyňatý z někdejšího znaku uherského, a teprve v poslední době pozměněný tím, že tři vrchy původně zelené, dostaly barvu modrou. Když však nyní zákonem znak takto upravený prohlášen bude za znak Slovenska, není překážek, aby za znak takový byl obecně uznáván.

Nově musil býti utvořen znak. Podkarpatské Rusi který byl položen na místo druhé, aby tím jaksi bylo dáno na jevo význačné státoprávní postavení země této. Podkarpatská Rus znaku svého nikdy neměla, poněvadž pak jednání s tamními zástupci nevedlo k definitivnímu výsledku, bylo nutno znak tento stanoviti samostatně, při čemž ovšem pokud možno bylo přihlíženo k přáním lokálních činitelů. — — —

Velký státní znak musí obsahovati znaky všech politicky významných součástí státu. Podle předloženého návrhu je v jeho středu na srdečním štítě opět umístěn v červeném poli stříbrný český lev. Po stranách jeho jsou znaky Moravy a Slezska, tudíž znaky zemí oněch,

§ 4.

Malý znak republiky Československé jest: Na červeném štítě stříbrný dvouocasý lev ve skoku vpravo hledící, úst rozžavených, s jazykem vyplazitým, drápy a čelenkou, vše zlaté barvy, nesoucí

na svých prsou červený štítek s třemi modrými vrchy, z nichž na prostředním vyšším vztyčen jest stříbrný kříž patriarší.

---

které vždy byly úzkými svazky poutány ke království Českému. Nahoře na místech čestných jest opět znak Slovenska a Podkarpatské Rusi. Spodní třetina hlavního štítu dělí se na tři pole: v prvém je znak Těšínska, v prostředním znak Opavska, v levém znak Ratibořska, jehož území aspoň z části k republice naší přibylo. Po obou stranách drží hlavní štít jakožto strážci znaku dva zlatí lvové stojící na arabeskách. Pod štítem vine se stuha, na níž jakožto heslo čtou se slova: Pravda vítězí. Jest to heslo, pod nímž poselství husitské táhlo k sněmu

§ 5.

Střední znak republiky Československé má dva štíty, přední a zadní.

Na předním (srdečním) jest znak český: na červeném štítě stříbrný dvouocasý lev ve skoku

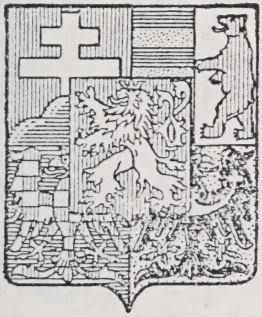

vpravo hledící, úst rozžavených, s jazykem vyplazitým, drápy a čelenkou, vše zlaté barvy.

Zadní štít jest čtvrcený. V jeho horním pravém poli jest znak slovenský: na červeném štítě tři modré vrchy, z nichž na prostředním vyšším vztyčen jest stříbrný kříž patriarší. V levém horním

---

basilejskému, jest to heslo, kterého užívali národní král slavné paměti, Jiří z Poděbrad.

Dalším atributem státní svrchovanosti jest též státní pečeť, o níž příslušná ustanovení obsahuje § 8 a 9. Z praktických příčin zavádí se pečeť dvojí a jest zcela přirozeno, budeli na pečeti malé nalézati se znak malý, na velké pak znak velký.

poli znak Podkarpatské Rusi: štít na zdél rozdělený; v pravém, modrém poli tři zlatá břevna, v levém, stříbrném poli stojící červený medvěd vpravo hledící. V pravém spodním poli znak moravský, na modrém štítě vpravo hledící orlice s čelenkou, stříbrně a červeně šachovaná. V levém spodním poli znak slezský: na zlatém štítě vpravo hledící černá orlice s čelenkou o červené zbroji se stříbrnou pružinou na prsou, zakončenou jetelovými trojlístky a uprostřed zdobenou křížkem.

§ 6.

Veliký znak republiky Československé skládá se ze štítu předního a zadního.

Na předním jest znak český: na červeném štítě stříbrný dvouocasý lev ve skoku v pravo hledící, úst rozžavených, s jazykem vyplazitým, drápy a čelenkou, vše zlaté barvy.

Zadní štít jest rozdělen na sedm polí třemi vodorovnými pruhy tak, že vrchní dva jsou rozpůleny, třetí spodní třikráte dělen. V horním pravém poli jest znak slovenský: na červeném štítě tři modré vrchy, z nichž na prostředním vyšším vztyčen jest stříbrný kříž patriarší. V levém horním poli jest znak Podkarpatské Rusi: štít na zdél rozdělený; v pravém, modrém poli tři zlatá břevna, v levém, stříbrném poli stojící červený medvěd vpravo hledící. V pravém středním poli znak moravský: na modrém štítě vpravo hledící orlice

s čelenkou, stříbrně a červeně šachovaná. V levém středním poli znak slezský: na zlatém štítě vpravo hledící černá orlice s čelenkou o červené zbroji se stříbrnou pružinou na prsou, zakončenou jetelovými trojlístky a uprostřed zdobenou křížkem.

V pravém spodním poli znak Těšínska: na modrém štítě zlatá orlice v pravo hledící. Ve spodním středním poli znak Opavska: štít červeně a bíle rozpůlený. V levém spodním poli znak Ratibořska: štít rozpůlený; v pravém modrém poli zlatá orlice s čelenkou vpravo hledící, levé pole bílé a červeně rozpůlené.

Po pravé i levé straně štítu stojí zlatý lev dvouocasý s čelenkou jakožto strážce štítu. Pod štítem vine se stuha, na níž se čte heslo: „Pravda vítězí."

Podrobnosti jednotlivých znaků jsou patrny z připojených obrazců.

§ 7.

Vláda se zmocňuje stanoviti nařízením, kdy kterého znaku má býti užíváno.

§ 8.

Státní pečeť jest dvojí: malá a velká.

Na malé státní pečeti jest vyobrazen malý státní znak, kolem něhož čte se v kruhu nápis: Republika Československá.

Na veliké státní pečeti umístěn jest veliký státní znak i se strážci štítu a heslem. Kolem něho v kruhu čte se nápis: Republika Československá.

§ 9.

Státní pečeti chová předseda vlády.

Vláda se zmocňuje, aby zvláštním nařízením stanovila, kdy kterou pečetí státní pečetiti a jakých pečetí a razítek mají užívati veřejné úřady.

§ 10.

Užívání státní vlajky, státních znaků, jakož i jeho částí v životě veřejném, dále podniky výdělečnými a na tiskopisech vůbec, povoluje příslušné ministerstvo v dohodě s ministerstvem vnitra. Vláda se zmocňuje nařízením vydati podrobnější pravidla o podmínkách a způsobu, jak povolení toto se udílí nebo odnímá.

Ministerstvo vnitra má právo pozměňovati znaky veřejné kromě znaku státního.

Každé nepřiměřené užívání praporův a vlajek státních, jakož i všech znaků veřejných, jest zapovězeno.

§ 11.

Přestupky tohoto zákona trestají se — bez újmy stíhání trestními soudy, jde-li o čin podléhající zákonům trestním — úřady politickými (na Slovensku policejní administrativní vrchností) a to pokutou až do Kč 20.000, nebo vězením (uzamčením) až do šesti měsíců; při nedobytnosti budiž pokuta peněžitá proměněna v přiměřený trest na svobodě v nejvyšší míře šesti měsíců.

§ 12.

Ministr vnitra se pověřuje, aby v dohodě se zúčastněnými ministry provedl tento zákon, jenž se stává ihned účinným.

22. NAŘÍZENÍ VLÁDY REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ ZE DNE 20. SRPNA 1920 č. 512 Sb. z. a n.

k provedení zákona ze dne 30. března 1920, č. 252 Sb. z. a n., kterým se vydávají ustanovení o státní vlajce, státních znacích a státní pečeti.

§ 1.

K výzdobě státních úřadů a soudů užívá se státní vlajky nebo praporu podle ní utvořeného.

K § 12: Viz § 5, odst. 3. ú. l. — Zákonem č. 252 bylo zrušeno vl. nařízení č. 300/1919, jímž se — až do konečné úpravy — zaváděl jako prozatímní znak repu-

§ 2.

Pokud se označuje svrchovanost státní nebo státní majetek pruhy ve státních barvách, buďtež pruhy tyto bělo-červeno-modré. Opakují-li se barvy, budiž pruh modrý o polovinu užší nežli pruh červený nebo bílý.

§ 3.

K označení státních úřadů, soudů, ústavů a podniků, jakož i státního majetku užívá se s výjimkou případů uvedených v §§ 4 a 5 malého státního znaku.

§ 4.

Středním státním znakem označují se státní úřady a soudy společné celému státu.

§ 5.

Pokud jest třeba ve styku zahraničním státního znaku, užívá se k tomu velikého státního znaku. Téhož znaku užívá president republiky a Národní shromáždění při slavnostních příležitostech.

§ 6.

Velikou státní pečetí (§ 8 zákona) pečetí se při slavnostních příležitostech mezinárodních; jinak pečetí se malou státní pečetí.

President republiky pečetí dopisy a listiny, nevyžadující podle ústavní listiny spolupodpisu od-

---

bliky Československé dosavadní znak království Českého. — Zákon byl vyhlášen dne 22. dubna 1920 a proveden vl. nařízením č. 512/1920 (viz zde č. 22).

povědného člena vlády, pokud nemají povahy zcela soukromé, pečetí shodnou s velkou pečetí státní, avšak s nápisem v kruhu: „President republiky Československé“.

§ 7.

Státní úřady, soudy, ústavy a podniky užívají úřední pečeti, na níž jest zobrazen malý státní znak, kol něhož v kruhu jest uvedeno stručné označení dotyčného úřadu a jeho sídla. O jazyku, v němž toto označení má býti uvedeno, obsahují bližší předpisy prováděcího nařízení k zákonu ze dne 29. února 1920, c. 122 Sb. z. a n., jímž se stanoví zásady jazykového práva v republice Československé*).

Ministerstvo zahraničních věcí určí, pokud zahraniční úřady republiky Československé užívají úřední pečeti s velikým státním znakem.

§ 8.

Státní vlajky může býti při slavnostních příležitostech rázu přechodného užíváno i soukromníky, dále pak korporacemi, ústavy a úřady, jež nejsou státními, nevzbuzují-li tím klamného zdání, že tu jde o úřad, orgán, ústav, podnik nebo majetek státní.

K vl. nař. č. 512/1920: Ohledně jazykové úpravy státní pečetí viz vl. nař. č. 657/20 o pečeti veřejných notářů a čl. 1. m. a čl. 50. vl. nař. č. 17/1926 (zde č. 66).

§ 9.

Pokud jednotlivci, ústavy nebo korporace podle předpisů vydaných před vznikem republiky Československé smějí užívati znaků zemských, které tvoří nyní součást znaku státního, zachovává se jim právo toto i nadále.

§ 10.

Užívání státní vlajky, státních znaků, jakož i jeho částí v životě veřejném — s výjimkou případů uvedených v §§ 8 a 9 — povoluje soukromníkům, dále pak korporacím, ústavům a úřadům, jež nejsou státními, na odůvodněnou žádost příslušné odborné ministerstvo v dohodě s ministerstvem vnitra podle volného uvážení; povolení toto může býti kdykoliv odňato.

Za toto povolení, pokud bude uděleno podnikům výdělečným, mohou býti vybírány ve prospěch státní pokladny zvláštní poplatky, a to jednak za jeho udělení poplatek jednou pro vždy až do výše Kč 10.000·—, jednak pak za jeho užívání roční taxa až do obnosu Kč 500·—.

Stejného povolení jest třeba, chce-li někdo užívati státní vlajky, státních znaků, jakož i jeho částí na tiskopisech, a to i v životě soukromém.

§ 11.

O používání vlajek, praporů a znaků v oboru správy vojenské budou vydány předpisy zvláštní.

§ 12.

Nařízení toto stává se ihned účinným a provedení jeho přísluší ministru vnitra v dohodě se zúčastněnými ministry.

23. ZÁKON ZE DNE 15. DUBNA 1920 O VLAJCE A REJSTŘÍKU LODÍ NÁMOŘNÍCH

č. 316 Sb. z. a n.

(Výňatek.)

I.

O československé národnosti námořních lodí a vlajkovém právu.

§ 1.

Námořní vlajka československá jest zevním znakem námořních lodí československé národnosti a jest v barvách a v jejich složení i poměrech totožná s vlajkou státní.

Práva námořní vlajky československé lze nabýti pro lodi o hrubé prostornosti nejméně 15 rejstříkových britských tun za podmínek vytčených v tomto zákoně. Podmínky, za nichž i lodi prostornosti menší mohou získati právo námořní vlajky československé, budou ustanoveny nařízením.

— —

§ 2.

Námořní lodi československé podléhají právnímu řádu republiky a požívají, bylo-li jim přiznáno právo československé vlajky námořní, státní ochrany republiky jak na moři širém, tak i ve vodách pobřežních a v přístavech.

§ 3.

Vlajkové právo ukládá povinnost nésti vlajku poctivě a ve cti, přiznávati ji všude, kde toho vyžadují mezinárodní pravidla a zvyklosti, a dbáti všech mezinárodních pravidel a zvyklostí na širém moři, ve vodách pobřežních i v přístavech.

§ 4.

O přiznání vlajkového práva žádati jest přihláškou lodí u plavebního úřadu*). Přihlášku podejž provozovatel plavby nebo jeho zástupce řádně vykázaný.

O československé národnosti lodi a o jejím vlajkovém právu vydává plavební úřad potvrzení lodním certifikátem (§ 7).

V případech pilných, kde nelze si včas opatřiti lodního certifikátu, svolují československé konsuláty k užívání československé vlajky zatímním listem průvodním (interimním pasem), osvědčí-li

*) Plavební úřad zřízen zákonem č. 315/1921 Sb. z. a n. — Zákon č. 316 byl proveden vl. nař. č. 345/1920 a 137/1922 (toto jedině provádí ustanovení oddílu I. zákona 316/1920, a to § 1, odst. 2.) a 103/1924 Sb. z. a n.

se v přihlášce podmínky § 1 a zažádá-li se zároveň o vydání lodního certifikátu. Zatímní list průvodní zastupuje lodní certifikát až do řádného jeho vydání, nejdéle však do lhůty jednoroční.

Lodní certifikát, pokud se týče zatímní list průvodní, dlužno na lodi chovati jakožto povinnou listinu lodní.

§ 9.

Právo vlajkové odňato bude lodi výrokem plavebního úřadu, nastala-li při ní změna odporující podmínkám, uvedeným v § 1, odst. 3. a 4., nebo podmínkám způsobilosti osob, jmenovaných § 5, č. 4.*), a nebylo-li provozovatelem plavebního podniku vyhověno vyzvání plavebního úřadu, aby se stala náprava do lhůty, kterou jest ustanoviti nejméně na šest měsíců a lze prodloužiti ze závažných důvodů. Odnímací výrok sdělí plavební úřad všem konsulátům československým, jakož i obchodnímu soudu v Praze. Lodní certifikát vyžádati jest od provozovatele plavebního podniku a učiniti nepotřebným. — — —

*) T. j. kapitána, prvního důstojníka a prvního strojmistra.

Světová knihovna: Ústava republiky Československé. — 13.

38 70 CH2 FS 6007
02/94 32581

This book is due at the WALTER R. DAVIS LIBRARY on the last date stamped under "Date Due." If not on hold it may be renewed by bringing it to the library.

DATE DUE	RET.	DATE DUE	RET.
JUL 15 1995			
JUL 06 '95			

Form No. 513, Rev. 1/84

UNIVERSITY OF N.C. AT CHAPEL HILL
00009952152